

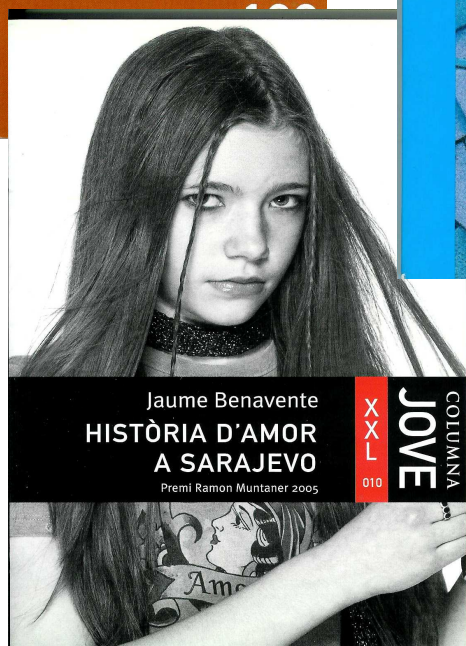
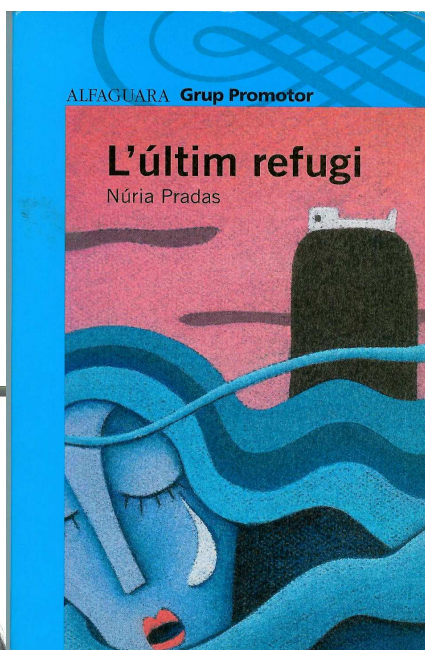
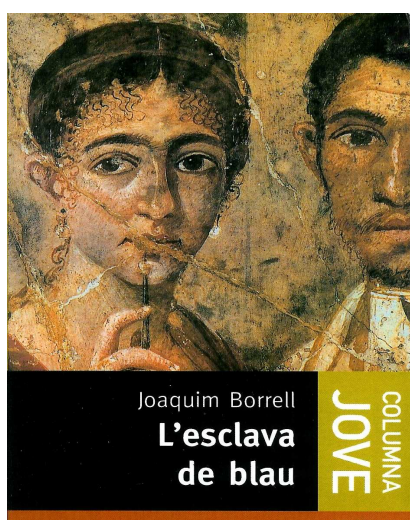
El gust per la lectura

Històries d'altres temps

Joaquim Borrell, *L'esclava de blau*

Núria Pradas, *L'últim refugi*

Jaume Benavente, *Història d'amor a Sarajevo*

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

SEMINARI
“*El gust per la lectura*”
2007-2008

Direcció General d'Innovació
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Immersion i Ús de la Llengua

Històries d'altres temps
Joaquim Borrell, *L'esclava de blau*
Núria Pradas, *L'últim refugi*
Jaume Benavente, *Història d'amor a Sarajevo*

MARIBEL GÓMEZ HERNÁNDEZ
(Amb la col·laboració de MARIA ARENY i BUSQUETS)

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	7
ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT.	9
1. Objectius	9
2. Continguts	10
3. Orientacions didàctiques	11
I. AMICS O ENEMICS?	13
II. <i>L'ESCLAVA DE BLAU</i> , DE JOAQUIM BORRELL	17
1. Abans d'obrir el llibre	19
2. Llegim i reflexionem	20
2.1. Capítol I «Primer dia»	20
2.2. Capítol II «Segon dia»	22
2.3. Capítol III «Tercer dia»	23
2.4. Capítol IV «Quart dia»	25
2.5. Capítol V «Cinquè dia»	26
2.6. Capítol VI «Sisè dia»	28
2.7. Capítol VII «Setè dia»	29
3. Fem una mica d'història	30
4. Reflexionem després de llegir	37
III. <i>L'ÚLTIM REFUGI</i> , DE NÚRIA PRADAS	43
1. Abans d'obrir el llibre	45
2. Llegim i reflexionem	45
3. Fem una mica d'història	52
4. Reflexionem després de llegir	58
5. Qui ha escrit el llibre?	60
IV. <i>HISTÒRIA D'AMOR A SARAJEVO</i> , DE JAUME BENAVENTE	65
1. Abans d'obrir el llibre	67
2. Llegim i reflexionem	67
3. Fem una mica d'història	72
4. Reflexionem després de llegir	77
BIBLIOGRAFIA	83
ANNEXOS	89
Annex 1. Enigmes per dinamitzar la lectura	91
Annex 2. Solucionari	93

INTRODUCCIÓ

En els últims anys hem vist com el món editorial avança immers en la contínua publicació d'obres definides com un gènere de moda: la novel·la històrica. És evident que, ja des dels seus orígens, l'interès per donar ordre i forma als fets històrics del passat ha estat un dels principals atractius d'aquest gènere, però els interessos del lector contemporani s'allunyen dels lectors decimonònics i les obres actuals no reprenen les convencions de la novel·la històrica tradicional sinó que s'adapten a les innovacions formals i narratives de la literatura contemporània.

Ficció i realitat històrica no han de ser conceptes radicalment oposats en tant que novel·la i historiografia poden compartir el tema i també l'objectiu: escriure o narrar la història. O potser hauríem de parlar d'històries? Donar forma a la història no vol dir limitar-se a relatar la història política o conèixer els fets de les classes hegemòniques; al contrari, per oferir un panorama complet d'una època és necessari un coneixement de tota la societat i de tots els elements que la defineixen (economia, cultura, relacions, religió...). Escriure la història a partir de diferents perspectives i incorporant a la vida privada i quotidiana dels personatges de ficció allò considerat com a fet històric ha estat una de les vies que els autors actuals han fet servir com a recurs i que, sens dubte, ha esdevingut un punt de contacte amb el lector actual.

Les tres obres que us presentem en aquest dossier són precisament això: històries. Històries de personatges que acosten la narració històrica a l'àmbit particular, quotidià i local, i que ens permeten comprendre el passat per aprendre i entendre aspectes que poden haver contribuït a donar forma a la nostra pròpia societat.

L'esclava de blau, de Joaquim Borrell, ens trasllada a la Roma de Juli Cèsar quan un jove atenès hi arriba per rebre l'herència del seu difunt oncle i una jove esclava l'introduirà en el món de la investigació privada.

L'últim refugi, de Núria Pradas, explica, de forma paral·lela, dues històries viscudes en èpoques diferents –la de l'Arnau i la Bruna en ple segle XIII i la de l'Arnau i la Bruna a l'estiu del 2002– però amb un mateix rerefons: la persecució dels càtars a l'Europa medieval.

Història d'amor a Sarajevo, de Jaume Benavente, ens fa reviure la guerra dels Balcans a través de la quotidianitat transformada pel setge a la ciutat de Sarajevo de la Selma, una jove de disset anys que veurà com es capgira tot el seu món.

Representar la realitat del passat històric mitjançant històries fictícies que li donin sentit pot ser una eina més per acostar el nostre alumnat al descobriment de la pròpia història.

El dossier està estructurat en tres parts, que es corresponen a cada una de les novel·les proposades. Aquesta estructura, repetida per als tres llibres, permet que es puguin treballar de manera independent, en funció del llibre de lectura que s'hagi escollit i de les sessions que es destinin al treball lector.

Per a cada un dels llibres, s'inclou una anàlisi dels seus aspectes lingüístics, literaris i històrics més remarcables. A mode de quadern, cada bloc del dossier conté els exercicis adreçats directament a l'alumnat, estructurats en quatre apartats:

- En el primer, **Abans d'obrir el llibre**, trobareu activitats per a dur a terme abans d'iniciar-ne la lectura, amb la finalitat de crear expectatives lectores, avançar coneixements, preparar la lectura i centrar l'interès.
- El segon apartat, **Llegim i reflexionem**, inclou activitats que segueixen el fil argumental de la novel·la amb la finalitat de ser utilitzades com a complement i aprofundiment del treball de comprensió lectora.
- El tercer, **Fem una mica d'història**, està pensat perquè el lector aprofundeixi en l'anàlisi dels aspectes vinculats al rerefons històric en què es desenvolupa l'acció.
- Finalment, el quart apartat, **Reflexionem després de llegir**, presenta activitats perquè l'alumnat, un cop acabada la lectura, reflexioni sobre l'anàlisi literària (tema, argument, personatges, recursos narratius...).

El dossier es complementa també amb la **bibliografia** i dos annexos. En el primer, **Enigmes per dinamitzar la lectura**, trobareu propostes complementàries a la lectura de *L'esclava de blau*. En el segon, Solucionari, us oferim la solució de les activitats de resposta tancada i alguns suggeriments per a les de resposta oberta, a fi de facilitar l'autoavaluació de l'alumnat i la tasca del professorat.

Tots els fragments reproduïts en el dossier, tant els dels llibres treballats com els d'altres autors, són referits a l'edició consignada a la bibliografia.

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Les activitats del dossier que teniu a les mans pretenen ser una eina de suport per complementar sessions de lectura a l'aula amb l'objectiu de motivar els lectors, facilitar la comprensió lectora i potenciar la seva capacitat per a produir d'altres textos.

El dossier permet treballar de forma paral·lela o conjunta els continguts que formen part del currículum de l'àrea de Llengües i de l'àrea de Ciències Socials a partir de la lectura de cadascuna de les obres seleccionades. En aquest sentit, l'obra de Joaquim Borrell correspondria als continguts treballats a primer d'ESO; la de Núria Pradas, als de segon d'ESO, i la de Jaume Benavente, als de quart d'ESO. Malgrat tot, les obres poden ser abordades seleccionant o complementant les activitats proposades en funció del nivell en què es vulguin treballar.

Aquest material es proposa tres objectius principals: d'una banda, desenvolupar la capacitat de comprensió i anàlisi, a partir de la lectura, dels aspectes relacionats amb el rerefons històric en què es contextualitzen les històries de ficció; d'una altra, introduir l'alumnat en la reflexió d'aspectes relacionats amb l'estructura i forma del gènere novel·lístic, i, finalment, a partir dels temes tractats en les tres novel·les, reflexionar sobre la necessitat de conèixer, comprendre i respectar els altres, i sobre com es poden derivar conflictes bèl·lics de la incomprensió.

Un dels objectius principals de les activitats proposades és que l'alumnat aprengui a exposar la informació vinculada amb el rerefons històric analitzat en cadascuna de les obres, així com el d'afavorir la comprensió lectora a partir de la resolució de les activitats plantejades (exercicis per reconèixer informacions i per entendre allò que s'ha llegit o s'ha après). També hi trobareu propostes d'anàlisi, per tal que l'alumnat sigui capaç de formular conclusions; propostes de síntesi, per tal d'aplicar aquesta habilitat a partir de la producció de textos, i propostes de reflexió, per tal que el lector sigui capaç d'emetre judicis argumentats. En aquest sentit, hem intentat potenciar les activitats d'expressió oral i d'ús de les noves tecnologies amb l'objectiu d'incidir en el treball d'aquestes dues competències.

Les activitats proposades responen als objectius i continguts següents:

1. Objectius

1. Comprendre i crear textos literaris utilitzant els coneixements bàsics sobre convencions dels gèneres, els temes, i motius de la tradició literària i els recursos estilístics, tot valorant el coneixement del patrimoni literari com a manera de simbolitzar l'experiència individual i col·lectiva.
2. Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors.
3. Potenciar la competència comunicativa oral, escrita i audiovisual per comunicar-se amb els altres, per aprendre (en la cerca i elaboració d'informació) i per expressar les opinions personals.
4. Utilitzar amb autonomia les tecnologies de la informació i comunicació per obtenir, interpretar i presentar diferents informacions i opinions.

5. Reflexionar, a partir de la lectura d'obres literàries, sobre els contextos històrics i sobre la relació entre els esdeveniments polítics i socials i les conductes col·lectives i individuals.

2. Continguts

Dimensió estètica i literària

1. Lectura d'obres de literatura juvenil seguint un itinerari literari que parteixi dels coneixements previs del lector.
2. Reconeixement de la literatura com a mitjà per a la comprensió del món, dels altres i d'un mateix i com a font de plaer i d'enriquiment personal per tal de consolidar l'hàbit de lectura en les seves funcions utilitàries i de lleure.
3. Ús d'estratègies i tècniques que ajudin a analitzar i a interpretar el text literari abans, durant i després de la lectura.
4. Identificar els elements d'un text narratiu: personatges, argument, espai, temps...
5. Relacionar el contingut dels textos treballats amb el context narratiu i amb els coneixements previs.
6. Utilització dirigida de la biblioteca-mediateca del centre i de l'entorn així com dels recursos TIC com a font d'informació per a foment i orientació i de la lectura i per relacionar informació d'obres de ficció amb fonts de documentació.

Dimensió comunicativa

1. Producció i composició de textos narratius, descriptius i expositius de forma oral i escrita (en suport paper o digital), especialment exposicions senzilles i conclusions sobre les activitats i aprenentatges fets.
2. Participació en interaccions orals, escrites i audiovisuals per a l'organització i gestió de les activitats, en la recerca i aportació d'informació, en la col·laboració del treball en grup i en el recull final de les activitats realitzades.
3. Procediment de planificació per aconseguir coherència en les relacions internes i externes dels de textos orals, escrits i audiovisuals: cerca de documentació, pluja d'idees, i la seva selecció i ordenació.
4. Ús de la comunicació no verbal en la producció dels discursos orals i presentacions audiovisuals, amb l'ús de recursos de les TIC (enregistrament de la veu).
5. Cerca del significat del lèxic desconegut a partir del context o usant diccionaris.
6. Desenvolupament d'estratègies de correcció lingüística i revisió gramatical dels textos.
7. Organització i valoració del treball individual per progressar en l'aprenentatge de manera autònoma i per a la millora personal i del treball en equip per a la construcció col·lectiva del coneixement.

8. Revisió de les tasques realitzades, a partir d'activitats d'autoavaluació o d'avaluació compartida en activitats d'expressió oral i de comprensió lectora.

Dimensió plurilingüe i intercultural

1. Conscienciació de pertànyer a una comunitat lingüística, social i cultural i actitud positiva d'interès i confiança davant la diversitat de llengües i cultures.
2. Disposició per utilitzar els coneixements de llengües, segons el domini diferent que se'n tingui, en contextos reals i funcions diverses: intercanvis amb persones o en recerques d'informació en qualsevol dels formats possibles (audiovisual, Internet, material de consulta).
3. Conscienciació de les pròpies actituds davant les diferències de llengües i cultures i valoració de les variants lingüístiques i culturals.
4. Actitud crítica davant dels missatges que suposin qualsevol tipus de discriminació i voluntat de superar els prejudicis.

Continguts comuns amb altres matèries

1. Comprensió i interpretació dels elements històrics presents es obres de ficció.
2. Cerca d'informació i hàbits de consulta per comprendre, comprovar i ampliar referències històriques presents en obres de ficció, mitjançant la consulta de llibres, enciclopèdies, revistes, diaris, cercadors a Internet o a partir d'altres obres de ficció (pel·lícules).
3. Reflexió sobre l'estructura i la dinàmica de les nacions, les societats i els territoris per analitzar la multiplicitat de factors que intervenen en els processos històrics.

3. Orientacions didàctiques

Per a l'ensenyament aprenentatge

Abans de començar a realitzar les activitats caldrà que el professorat tingui en compte els coneixements previs dels interessos i de les habilitats de l'alumnat. Per desvetllar l'interès per les novel·les proposades, cal situar l'alumnat en el context històric en què es situa l'acció i, per tal d'aconseguir una adequada interpretació de les obres llegides cal treballar continguts propis de l'àrea de Ciències Socials.

Les aptituds de cada alumne condicionarà la metodologia emprada pel professorat i cal preveure, malgrat que les activitats es presentin a mode de quadern individual, la possibilitat de seleccionar les que cada alumne realitzarà en funció d'una diagnosi prèvia. En aquest sentit, les activitats proposades per dur a terme en parelles o en grups de tres facilitaran l'aprenentatge entre iguals i la gestió de les activitats a l'aula.

Tenint en compte la incorporació d'un alt nombre d'alumnes nous a les nostres aules, a l'annex de bibliografia trobareu una selecció d'obres adaptades o de lectura fàcil relacionades temàticament amb les obres proposades al dossier per tal de treballar amb aquell alumnat que ja ha assolit un cert nivell de competència lingüística i que en permetran la incorporació a les activitats que realitzarà la resta del grup.

Per tal d'informar sobre les habilitats que es treballen en cada exercici, les hem classificades les segons els símbols següents:

expressió oral

expressió escrita, opinió personal, reescriptura, comprensió escrita, identificació d'informació veritable, relacionar, identificar, completar, analitzar...

treball per parelles

treball en grups de tres

consulta per Internet

activitat posterior al visionat d'una pel·lícula

elaboració d'un mural o d'una presentació en *PowerPoint*

És important que l'alumnat disposi de les eines suficients per gaudir de la lectura a partir d'unes bases estables per aprofundir en l'hàbit lector. Per tant, el professorat haurà d'actuar com a motor a fi de dinamitzar les activitats proposades.

Per a l'avaluació

El seguiment de la lectura ha de fer possible la comprensió dels aspectes vinculats amb el rerefons històric en què es situa cadascuna de les accions i, alhora, ha de facilitar que l'alumnat avanci en la seva capacitat de comprensió lectora i d'anàlisi literària.

Per realitzar una avaluació inicial es poden fer servir les activitats proposades a l'apartat **Abans d'obrir el llibre**, que permetran al professorat formar-se una idea dels coneixements previs de l'alumnat i preveure dificultats i ritmes de lectura i anàlisi diversos.

La realització d'algunes de les activitats dels apartats **Llegim i reflexionem**, **Fem una mica d'història** i **Reflexionem després de llegir** pot servir de pauta per realitzar una avaluació continuada i fer un seguiment del procés d'aprenentatge de l'alumnat.

Per a l'avaluació final dels aprenentatges es tindran en compte les exposicions orals realitzades sobre aspectes vinculats a la lectura i el lliurament del quadern amb les activitats escrites, prèviament seleccionades pel professorat.

Cal planificar amb l'alumnat els objectius finals que s'hauran de valorar i la pauta per obtenir tant una autoavaluació com l'avaluació que realitzarà el professorat. El solucionari, que trobareu al final d'aquest dossier, és d'utilitat per a la comprovació de la lectura.

I. AMICS O ENEMICS?

Les tres novel·les que us presentem ens permeten reflexionar sobre la imatge que entre tots construïm d'aquells que, per una raó o altra, considerem «enemics»: tant a *L'últim refugi* com a *Història d'amor a Sarajevo* ens trobem amb uns personatges que s'enfronten a un enemic en un context de conflicte armat, mentre que a *L'esclava de blau* descobrirem els pensaments d'un personatge que tendeix a considerar enemiga tota una societat que troba molt diferent a ell i a la societat d'on prové. Les activitats que us proposem a continuació ens permetran reflexionar sobre com construïm el concepte d'enemic per, així, poder aconseguir deconstruir-lo.

1. Individualment, anoteu en un full en blanc la vostra definició d'amic i, en un altre, la vostra definició d'enemic. En grups de tres, compartiu les vostres definicions i redacteu-ne una de nova per a cada concepte. Després, exposeu les definicions oralment a la resta de grups, mentre algú anota a la pissarra els trets que defineixen els vostres conceptes per tal de construir la imatge que el grup en té. A continuació, responeu les preguntes següents:

- a) Quins valors heu tingut en compte a l'hora de crear les vostres imatges d'amic i d'enemic (autonomia, identitat, seguretat...)?
- b) En crear la vostra imatge d'enemic, heu fet referència a algun col·lectiu (país, ètnia...) que us generi desconfiança, perquè creieu que pot amenaçar els vostres valors o necessitats bàsiques?
- c) Quines amenaces heu esmentat que fan que percebeu l'altre com un enemic?

2. Sovint generem una imatge d'algú que ens és desconegut a partir d'una primera impressió.

- a) Observeu aquesta imatge i descriu el personatge que hi veieu:

<<http://www.vilafrancavirtual.org/webalum/Dani/html/efectes/efecte8sol.htm>>

- b) Ara, gireu el full i descriu el personatge que hi veieu.
- c) Quina imatge heu vist en cada cas: la d'amic o la d'enemic? Intenteu analitzar quins elements han contribuït a generar la vostra impressió.
- d) Creieu que sovint identifiquem la imatge externa de la persona amb el nostre concepte d'amic o d'enemic?

e) Per què creieu que es produeix aquesta identificació? Com creieu que podem evitar-les, aquestes identificacions?

f) Quins dels següents aspectes de la pròpia personalitat creieu que poden intervenir en la percepció d'amenaça per part d'un altre? Marqueu-ho amb una creu a la casella corresponent i argumenteu les vostres afirmacions:

☐ Sentir-se una persona insegura.
☐ Tenir dificultat per acceptar persones diferents.
☐ No expressar les pròpies emocions i sentiments a partir de les paraules.
☐ Utilitzar canals destructius per resoldre conflictes.

3. Sovint, la nostra imatge de l'enemic es veu condicionada per factors externs. Per exemple, en alguns conflictes armats, els governs creen entre la població condicions favorables per activar aquesta imatge i, així, legitimar l'ús de la força contra un altre país.

a) Per parelles, argumenteu com els elements següents poden provocar que un grup social identifiqui un altre com enemic :

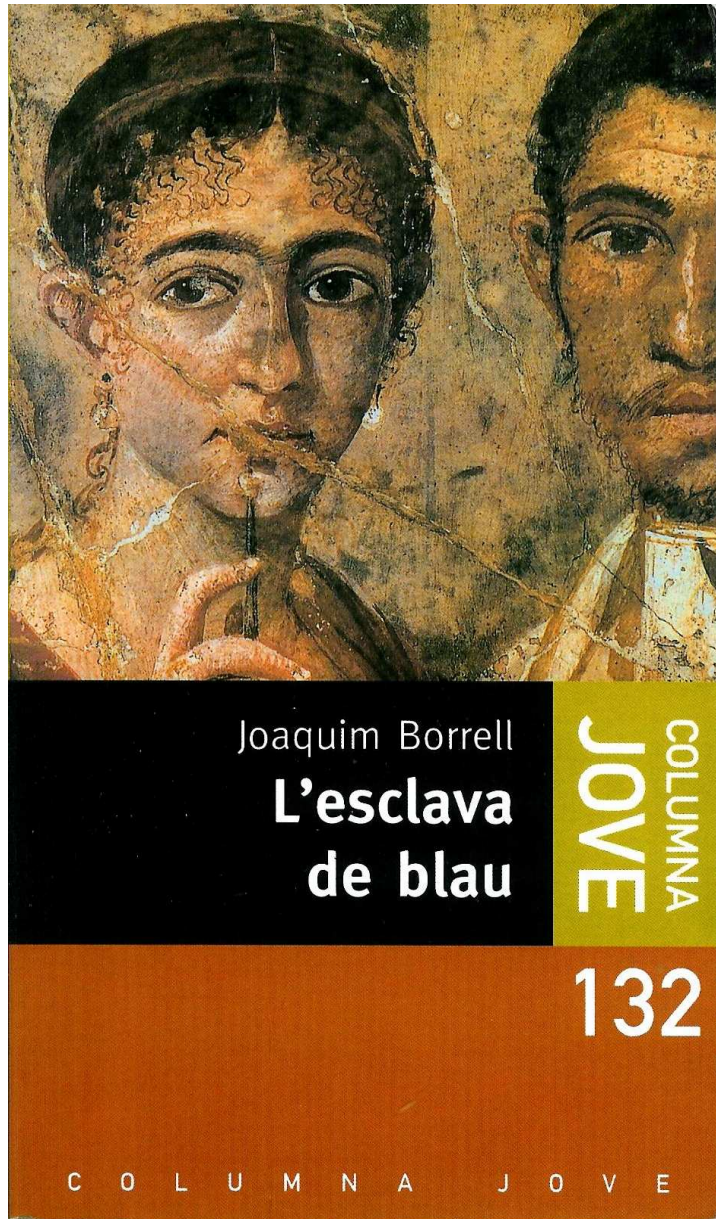
- Existència d'un entorn o història no resolta.
- Actuació d'un líder de grup que justifica la violència.
- Reacció a actes violents.
- Mitjans de comunicació.

b) Amb l'ajuda del professor o professora de Ciències Socials, busqueu exemples històrics que justifiquin la vostra argumentació.

4. Definiu els conceptes de *prejudici* i *estereotip*, i argumenteu la vostra definició a partir d'un exemple.

5.   Per parelles, trieu un personatge dolent (d'un conte, pel·lícula...) i inventeu-vos-en la biografia. Per exemple, si trieu la madrastra de la Ventafocs, heu d'inventar-ne la història (infantesa, entorn familiar, amics, sentiments...). Després, exposeu oralment la biografia que heu creat i analitzeu quins trets del personatge fan que generi desconfiança en els altres.

6. Després de fer l'exercici anterior, redacteu un text expositiu explicant quines persones o grups us generen desconfiança i per què. Intenteu argumentar si els motius són justificats o no i com podríeu combatre aquesta desconfiança.

II. L'ESCLAVA DE BLAU, DE JOAQUIM BORRELL

Diuen que una novel·la és com un mirall on es reflecteix la realitat per on el passem, però també diuen que tota novel·la és sempre ficció. Podríem dir que la novel·la històrica –o amb rerefons històric– és com un mirall que reflecteix la realitat de temps passats on els personatges, ficticis o no, viuen situacions, imaginades o no, per l'autor. Realitat i ficció, història i literatura, fets del passat i inventiva, són els components de la nostra aventura literària. Us ve de gust viatjar en el temps?

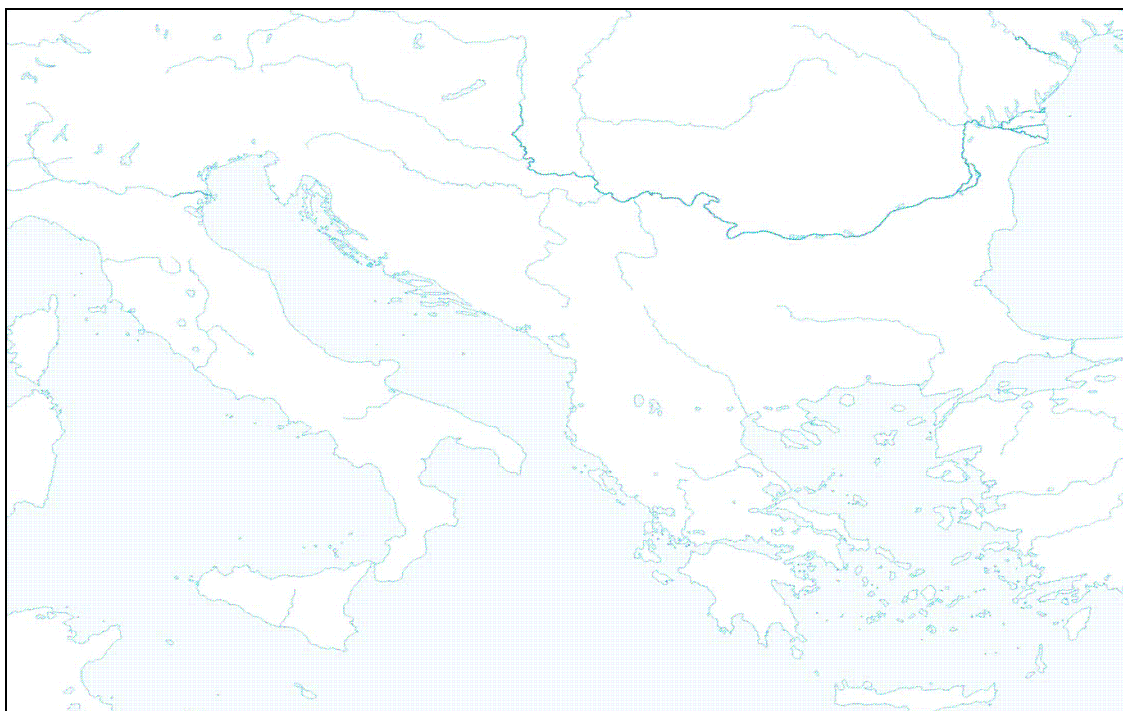
1. ABANS D'OBRRIR EL LLIBRE

1. 🗎 Observeu atentament la imatge de la coberta del llibre i digueu en quina època situaríeu aquests dos personatges. Raoneu la resposta explicant quins indicis us han fet fer les vostres hipòtesis.

2. 🖋 Després de llegir el títol de l'obra i la coberta posterior del llibre, imagineu quin pot ser el fil argumental de la novel·la. Raoneu la resposta explicant quins indicis us han suggerit les vostres hipòtesis.

3. 👤 A la coberta posterior heu llegit que Diomedes és un atenès que arriba a Roma per rebre l'herència del seu difunt oncle. Per parelles, imagineu com devia ser el viatge del nostre personatge (quins mitjans de transport podia fer servir, quants dies trigaria, on podia fer nit...).

Amb l'ajuda d'un atlas, situeu en aquest mapa les ciutats de partida i arribada, i indiqueu l'itinerari que imagineu que podria haver fet:

4. 👤 Com segurament ja haureu deduït, la història del nostre personatge se situa a l'època grecoromana (s. III-I aC).

- a) En grups de tres i, a partir dels vostres coneixements i de la informació del vostre llibre de Ciències Socials o dels llibres relacionats amb aquest tema de la biblioteca del centre, intenteu completar la taula següent:

<i>Civilització i cultura grecoromanes</i>	
<i>Societat</i> (política, organització social, organització familiar, entreteniments...)	
<i>Cultura</i> (literatura, escultura, arquitectura, pintura, música...)	
<i>Llengua</i>	
<i>Religió</i>	
<i>Personatges importants</i>	

- b) Contrasteu oralment les conclusions a què hàgiu arribat amb les de la resta de grups.

2. LLEGIM I REFLEXIONEM

Durant la lectura del llibre, és molt important que assenyalau les paraules, locucions i frases fetes que no compregueu. Segurament algunes de les que en un principi no enteneu, les podeu deduir a partir de la lectura del text, amb ajuda del professor o la professora, i compartint els vostres dubtes amb els vostres companys i companyes. D'altres, les haureu de buscar al diccionari. Un cop hàgiu fet aquesta primera lectura de cada capítol, podeu fer les activitats següents.

2.1. Capítol I «Primer dia»

1. Llegiu el fragment següent:

Durant els segles II i I aC, Roma va conquerir Grècia i altres territoris orientals. Aquesta conquesta va fer augmentar la influència grega (hel·lenització) sobre la cultura i la societat romanes. La manera de viure grega implicava més luxe i va afectar tots els àmbits (arquitectura, alimentació, filosofia, literatura, art, religió, etc.). Roma va acabar assumint plenament la cultura grega i la va estendre a tot el seu imperi, un imperi bilingüe, en què a la meitat oriental va continuar el grec com a llengua predominant mentre que a Occident s'imposava el llatí. També a Roma es deu la transmissió de la cultura grega a la posteritat.

<<http://www.xtec.cat/~sgiral/labyrinthus/roma/historia/histrom2.htm>> (adaptació)

- a) Creieu que Diomedes demostra tenir prejudicis envers la societat i la cultura romana? Indiqueu quins passatges justifiquen la vostra resposta.
- b) Després de llegir el fragment anterior, creieu que podem justificar l'actitud i les opinions del protagonista? Raoneu la vostra resposta.
- c) A partir de les impressions que transmet el narrador, quines diferències creieu que hi havia entre la ciutat d'Atenes i la de Roma?

2. En descriure Atenes, Diomedes diu que *era una ciutat espaiosa i raonablement despoblada, després de la conscienciosa matança feta cinquanta anys abans per les tropes de Sila*. (pàg. 8)

Si general i polític romà Luci Corneli Sul·la va prendre Atenes pels volts de l'any 85 aC, en quin any situaríeu l'acció narrativa?

3. Amb l'ajuda de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (<http://www.enciclopedia.cat>), escriviu al costat de cada definició la paraula adient, relacionada amb el món grecoromà, de les que teniu a continuació (totes les paraules són extretes del llibre):

àgora, as, Àtica, auriga, biga, *cursus honorum*, denari, Erectèon, *gens*, Hè·lade, Janícul, lèmur, Liceu, manes, peculi, Pireu, Pomona, termes, Tíber, Urbs

- a) Locució emprada per a designar la sèrie de càrrecs públics importants a què podia accedir un ciutadà romà de les classes altes. _____
- b) Grècia. _____
- c) A l'antiga Grècia, camp ample, apte per a les parades militars, situat a l'est d'Atenes. Pèricles hi fundà un gimnàs, que més tard (335 aC) fou la seu de l'escola d'Aristòtil. Amb el temps, el nom passà a designar els edificis públics en els quals se celebraven exercicis literaris i filosòfics. _____
- d) Carro tirat per dos cavalls usat per a la guerra, les curses i el transport. _____
- e) En la mitologia llatina, deessa dels fruits, amb sacerdot propi, venerada en un lloc especial de culte a la via Ostiense. _____
- f) Temple jònic, centre del culte a l'Acròpolis. _____
- g) Unitat base del sistema monetari romà. _____
- h) Plaça principal de les ciutats gregues antigues, centre de cultes religiosos i de la vida política (assemblees, etc.). Els ciutadans s'hi trobaven sovint i hi feien tertúlia. El *fòrum* de les ciutats romanes heretà moltes d'aquestes característiques. _____
- i) Establiment públic de banys. _____
- j) Ombra dels morts que era objecte de culte entre els antics. La paraula significa alhora el reialme dels morts i el conjunt de divinitats ultraterrenals. _____

- k) Un dels set turons de Roma. _____
- l) Moneda romana d'argent encunyada a partir del 268 aC, amb el *quinari* i el *sesterci* com a divisors. Equivalia a 10 asos i pesava uns 4,5 grams.

- m) Riu d'Itàlia. _____
- n) A Roma, grup de diverses famílies que descendien d'un avantpassat comú.

- o) El diner que podia tenir la dona, el fill o l'esclau, integrat per metàl·lic i una petita quantitat de béns, que el *dominus* o *pater familias* els conferia, conservant-ne, però, la possessió i propietat. _____
- p) Conductor d'un carro de cavalls a l'antiguitat grega i romana. A l'antiguitat romana, era el conductor de carros en els jocs circences. _____
- q) Roma. _____
- r) Esperit de la nit. _____
- s) Designació de la Grècia central, amb capital a Atenes. _____
- t) Port d'Atenes. _____

4. Baiasca explica a Diomedes que el seu oncle exercia d'*exquirient*, és a dir, feia d'investigador privat. Si busqueu al diccionari aquesta paraula, no la trobareu; de fet, l'autor se l'ha inventada, però en podreu deduir el significat per la forma.

Busqueu què indiquen els prefixos llatins *in-* i *ex-* i, després, esbrineu el significat del mot *inquirir*. A partir d'aquesta informació, expliqueu quin sentit creieu que té la paraula *exquirient*.

5. Diomedes només havia vist el seu oncle una vegada, qual tenia 12 anys (pàg. 9), i d'això ara en fa 15 (pàg. 12). Quants anys té el nostre protagonista?

2.2. Capítol II «Segon dia»

1. Siderobros és el primer client de Diomedes i la seva mort serà el primer enigma que aquest haurà de resoldre. Però, al llarg del capítol, s'han anat plantejant altres enigmes que el nostre protagonista haurà de resoldre també: la mort del seu oncle Alcímenes i la mort d'Eli Manli. Un bon investigador ha de tenir en compte qualsevol pista per tal de solucionar satisfactòriament els misteris que se li plantegen.

Inicieu-vos com a investigadors i, a mesura que aneu llegint, anoteu totes les dades que apareixen en aquest capítol i que considereu importants per tal de resoldre cadascun dels enigmes:

Cas	Com s'ha produït?	Sospitosos/es	Pistes
Mort de Siderobros			

Mort d'Alcímenes			
Mort d'Eli Manli			

2.3. Capítol III «Tercer dia»

1. La tragèdia és un gènere teatral que té un final tràgic per a algun dels seus protagonistes. Els principals autors de tragèdies clàssiques van ser Sòfocles, Eurípides i Èsquil. Cloqueu, el servent d'Eli Manli, diu que li agrada més Plaut (pàg. 65), un comediògraf llatí que va tenir molt èxit entre el públic, perquè era un home de poble i escrivia comèdies per a les classes més baixes, amb un llatí en general molt col·loquial. La seva originalitat és el llenguatge vigorós i expressiu, que va des de l'obsenitat i l'insult més groller a l'estil líric i la paròdia de la tragèdia. No té cap preocupació moral o intel·lectual, només vol divertir i fer riure el seu públic.

- a) Com reacciona Diomedes davant d'aquesta afirmació?
- b) Creieu que el nostre protagonista ha reaccionat d'igual manera davant d'altres aspectes propis o característics de la cultura llatina? Quins?
- c) Per què creieu que reacciona així?

2.   Consulteu a la pàgina web de la Gran Enciclopèdia catalana (<http://www.enciclopedia.cat/>) qui era Marc Porci Cató. Després, expliqueu oralment què vol dir Diomedes amb aquestes paraules:

Cató el censor, que havia pegat al seu fill perquè el va sorprendre amb una banda als cabells, hauria fet empalar aquesta mena de romà decadent hel·lenitzant. (pàg. 69)

3. Proèlia, la bruixa d'Ishtar, explica quins ingredients va fer servir per elaborar el beuratge que prenia Siderobros. Per parelles, convertiu-vos per una estona en bruixes i bruixots i redacteu la recepta d'una poció màgica. Trieu primer quins efectes produirà, penseu quins ingredients faríeu servir i argumenteu per què, i expliqueu-ne el procés d'elaboració:

Poció màgica per _____

Ingredients

Elaboració

4. Després de llegir aquest capítol, expliqueu el significat dels mots següents:

Celi: _____

cilici (pirata cilici): _____

clàmide: _____

coturns: _____

dodecanès: _____

epirota: _____

Hebe: _____

patrici: _____

pretorià: _____

sesterci: _____

sibil·la: _____

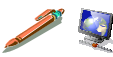
talent: _____

vestal: _____

5. Continueu fent d'investigadors i completeu el quadre amb les dades que heu obtingut després de llegir aquest capítol:

<i>Cas</i>	<i>Com s'ha produït?</i>	<i>Sospitosos/es</i>	<i>Pistes</i>
Mort de Siderobros			
Mort d'Alcímenes			
Mort d'Eli Manli			
Mort de l'epirota			
Atac contra Juli Cèsar			

2.4. Capítol IV «Quart dia»

1. Diomedes diu que *un alexandrí no és més que un grec d'ultramar* (pàg. 104).

Consulteu aquest web <http://www.edu365.cat/eso/muds/socials/egipte/crono/crono.htm> i intenteu explicar per què el nostre protagonista fa aquesta afirmació.

2. Araneu explica a Diomedes que, de vegades, Juli Cèsar dorm a la cambra de la reina Cleòpatra. Per parelles, documenteu-vos a la Gran Enciclopèdia Catalana (<http://www.encyclopedia.cat/>) sobre aquestes dues figures i comenteu amb la resta del grup quin tipus de relació van mantenir aquests dos personatges històrics.

3. Redacteu de nou aquest parlament de la reina Cleòpatra (pàg. 110), substituint els mots subratllats amb expressions sinònimes:

El plaer i la riquesa són per a la majoria de la gent un desig inaccessible, percaçat durant tota la vida perquè només alguns amb més sort els puguin atènyer. El comú dels mortals somia muntanyes d'or, estanys de perles movedisses, esclaves de pell suau, taules plenes de fruits de mar, vins exòtics o aus especiades. Per a nosaltres els làgides, la riquesa i el plaer ens acompanyen des del bressol, entre llençols de seda i sonalls de plata, per tota la vida, tan dòcilment com una ombra, en quantitat superior a la que mai podrem gastar. Per això no en tenim prou. El nostre vertader anhel és un altre i per ell respirem, ens movem i quan arriba el moment, lluitem fins a la mort.

Expliqueu en una frase el significat general d'aquestes paraules de Cleòpatra.

4. Què creieu que vol dir Cleòpatra quan afirma que *a Egipte la família reial participa de la divinitat* (pàg. 112)? Argumenteu la vostra resposta amb documentació extreta del vostre llibre de Ciències Socials o dels llibres que pugueu consultar a la biblioteca del centre.

5. Sovint, els nostres personatges fan servir la ironia per expressar els seus pensaments. Per parelles, intenteu explicar les afirmacions següents:

Conec uns quants prínceps nubis [...] que haurien rebut amb molt de gust una presonera tan il·lustre. (pàg. 117)

Els meus amics nubis tenen ramats d'hipopòtams. Tueris en fóra la pastora ideal i no crec que passés gaire temps a enamorar un dels mascles del ramat. (pàg. 117)

La reina vol que siguem corteses amb els vertaders artistes. (pàg. 121)

6. Diomedes li diu a Màrcia: *Les romanes, lliures o no, no fan la seva voluntat, si més no directament, ni als divuit anys ni als vuitanta.* (pàg. 130)

- a) Per què creieu que diu això?

- b) Consulteu el web <http://www.xtec.es/~sgiralt/labyrinthus/roma/roma.htm> i completeu el quadre següent:

<i>Concepció de la dona en el món romà</i>	
<i>Principals diferències entre les dones plebees i les dones de l'alta societat</i>	
<i>Dependència de l'home</i>	
<i>Drets</i>	
<i>Àmbits en què podien participar</i>	

7. Continueu investigant. Anoteu les pistes noves que hàgiu obtingut després de llegir aquest capítol:

<i>Cas</i>	<i>Sospitosos/es</i>	<i>Pistes</i>
Mort de Siderobros		
Mort d'Alcímenes		
Mort d'Eli Manli		
Mort de l'epirota		
Atac contra Juli Cèsar		

2.5. Capítol V «Cinquè dia»

1. Per parelles, feu el viatge virtual pels carrers de Roma que trobareu al web http://www.elpais.com/fotogalerias/popup_animacion.html?xref=20051223elpepuage_1&k=sociedad_romana i completeu el següent quadre sobre la indumentària de l'època:

<i>Teixits que utilitzaven</i>	
<i>Diferències entre la toga i la túnica</i>	
<i>Peces de roba femenines</i>	

Quines diferències creieu que hi podia haver entre la roba que duia Baiasca i la que intercanvia amb Màrcia?

2. Relacioneu cada paraula amb el seu significat. Feu servir el diccionari o l'enciclopèdia, si us cal:

1. *lapislàtzuli* ____ Home privat de genitals externs per ablació o per automutilació.
2. *libació* ____ Ciutat d'Israel.
3. *eixorivit* ____ Roca de color blau intens que es fa servir com a ornament.
4. *Pèricles* ____ Acció de dir una cosa amb reserva, a cau d'orella.
5. *eunuc* ____ Despert, animat.
6. *antigonesc* ____ Magistrat romà que exercia jurisdicció a Roma o a les províncies i que era inferior en rang al cònsol.
7. *saturnal* ____ Participant desenfrenat i orgiàstic de la festa dedicada a Saturn.
8. *Medea* ____ Vestidura usada per les dones gregues de l'antiguitat, ampla i solta, que baixava dels muscles fins a la cintura.
9. *pretor* ____ Magistrat que compartia amb un altre i per un any la magistratura investida amb la suprema autoritat en la República romana.
10. *escoltets (fer)* ____ Que fa referència al personatge tràgic d'Antígona.
11. *Elat* ____ Polític atenès.
12. *cònsol* ____ Entre els antics romans, magistrat que tenia cura de les obres públiques, dels jocs, de la policia de la ciutat, del seu aprovisionament.
13. *pèplum* ____ Mancat d'estudis, de coneixements, en una matèria.
14. *Ilec* ____ Heroïna de la mitologia grega.
15. *edil curul* ____ Beure un petit glop (de vi, de licor, etc.).

3. Després de fer una primera lectura del capítol, responeu les preguntes següents:

- a) Per què Màrcia no coneix la seva àvia?
- b) Diomedes té un nou client, qui és? Quin misteri ha de resoldre?
- c) Per què Euríal deixà entrar el captaire epirota dins l'amfiteatre?
- d) Amb quina actitud Timoleó rep Diomedes?

4. Continuem amb la nostra investigació? Anoteu les pistes noves que hàgiu obtingut després de llegir aquest capítol:

Cas	Sospitosos/es	Pistes
Mort de Siderobros		
Mort d'Alcímenes		
Mort d'Eli Manli		
Mort de l'epirota		
Atac contra Juli Cèsar		

2.6. Capítol VI «Sisè dia»

1. Llegiu aquestes frases, extretes del capítol, i expliqueu el significat dels mots subratllats:

- [...] però un foner balear no hauria aconseguit un resultat millor. (pàg. 178)
- [...] jo també he begut com cinc escites junts. (pàg. 181)
- Pintat de negre, amb el cap xollat i un tros de pell de lleopard com a vestit, series un nubi magnífic. (pàg. 193)
- Cap al centre de la sala avançava un estol de músics, armats amb flutes i sistres [...]. (pàg. 213)
- El joni, commocionat per la impressió, va estar a punt de caure del triclini. (pàg. 213)
- [...] uns cròtals començaren a sonar. (pàg. 213)

2. Per parelles i buscant informació, si cal, mireu d'exposar oralment el significat de les expressions següents:

- [...] jo em concentrava en les paraules amb què explicar al barquer dels morts, anant cap a la llacuna Estígia, les insensates raons per les quals vaig canviar la serena pau dels oliverars àtics per aquell catau de criminals. (pàg. 178)
- Oh sagrat nèctar dels déus, que fas saltar en bocins les traves de la llengua humana! (pàg.181)
- [...] les escenes de sobretaula que m'esperaven al menjador eren, segurament, per deixar el afers de Sodoma i Gomorra en un berenar de vestals. (pàg. 218)
- Si amb les regnes a les mans era un perill públic ja sense beure, aquell estat d'eufòria hauria representat la major amenaça des del temps d'Anníbal. (pàg. 219)

3. Àlix creu que Aquil·les i Polifem van ser dos escriptors grecs.

a) Ho van ser realment? Documenteu-vos sobre aquestes dues figures i expliqueu oralment qui eren.

b) Quin concepte té Diomedes d'Àlix?

c) Per què creieu que es queda bocabadat, quan Àlix s'expressa fent servir una declamació?

4. Segur que hores d'ara ja us haureu adonat que, quan els nostres personatges parlen de diners, fan esment dels *denaris*, els *talents*, els *sestercis* i els *asos*. Expliqueu quina diferència hi ha entre aquestes monedes.

5.   Màrcia es fa passar per bruïdessa davant de Proèlia, la bruixa d'Ishtar. Què en sabeu sobre el druidisme i dels druides? Documenteu-vos sobre aquest tema a la Viquipèdia (<http://ca.wikipedia.org/wiki/Portada>) o a la Gran Enciclopèdia Catalana (<http://www.enciclopedia.cat/>) i, després de llegir el capítol, expliqueu en un text expositiu quines diferències creieu que hi havia entre les dues pràctiques: el druidisme i el culte a Ishtar.

6. Com va la investigació? Teniu noves dades sobre els enigmes?

Cas	Sospitosos/es	Pistes
Mort de Siderobros		
Mort d'Alcímenes		
Mort d'Eli Manli		
Mort de l'epirota		
Atac contra Juli Cèsar		

2.7. Capítol VII «Setè dia»

1. El català és una llengua que descendeix del llatí, la llengua dels romans, i la similitud de les paraules és, sovint, molt evident. Amb l'ajut del vostre ingeni i a partir del context, intenteu explicar el significat del lema de la família de la Màrcia: «Non auro, sed ferro recuperanda est patria.» (pàg. 229)

2.   Sovint, els nostres personatges fan servir la ironia per expressar els seus pensaments. Per parelles, intenteu explicar el significat de les afirmacions següents:

- *Hi deu haver alguna vacant a les guarnicions del desert maurità. [...] Però el pitjor de tot és que sóc al·lèrgic al pèl de camell.* (pàg. 225)
- [...] *sospito que les galeres de la flota necessitaran la seva inestimable col·laboració durant uns quants anys.* (pàg. 247)
- *Baiasca cap a la terra dels cèmepsics, que el déu Hermes sap on cau.* (pàg. 261)

- [...] *els cants de les sirenes, des dels seus penya-segats traïdors, devien ser un vulgar miol al costat d'aquelles radiacions blaves.* (pàg. 268)

3. Hem arribat al final de la nostra història. Organitzeu-vos en grups de tres, repartiu-vos els diferents enigmes que Diomedes havia de resoldre i feu-ne un esquema on es vegi clarament qui són els implicats i els culpables, i quin objectiu perseguien. Exposeu oralment a la resta del grup com es va produir cadascun dels crims.

3. FEM UNA MICA D'HISTÒRIA

1. A la pàgina web <http://www.xtec.net/~sgiralt/labyrinthus/roma/civitas/civimarc.htm>, hi trobareu informació sobre la condició social dels esclaus a l'antiga Roma. En grups de tres, llegiu-la atentament i contesteu les preguntes següents:

- On es podien comprar els esclaus?
- Qui podia esdevenir esclau?
- Quins drets tenien els amos sobre ells?
- Un esclau podia esdevenir lliure? Com?
- Què era la manumissió?
- Quines feines podia desenvolupar un esclau?

2. Coneixeu la història d'Espàrtac? Per saber qui era, podeu veure la pel·lícula *Spartacus*, de Stanley Kubrick.

<www.ub.es/.../imatges/espartaco.jpg>

Documenteu-vos sobre aquest personatge (podeu consultar el web de la Gran Enciclopèdia Catalana: <http://www.enciclopedia.cat/>) i, per parelles, redacteu-ne una breu biografia explicant d'on era, com va esdevenir esclau, com va arribar a ser gladiador, per què es va rebel·lar i quines conseqüències va tenir la seva actuació.

3. Siderobros, el gladiador, és el primer client de Diomedes. Què en sabeu dels gladiadors?

a) Llegiu el text següent:

Les lluites de gladiadors

Els combats de gladiadors apassionaven els romans i, durant l'Imperi, van constituir un dels espectacles favorits d'entre els que es celebraven al circ.

www.laginesta.com/.../6ep-foto%20clase%206.jpg

El primer combat de gladiadors va tenir lloc a Roma el 246 aC quan els fills de Juni Brutus van voler honorar la memòria del seu pare fent lluitar tres parelles d'esclaus.

Aquests espectacles rebien el nom de munus, regal (en plural, munera), i era l'únic espectacle que era ofert exclusivament per particulars; per aquesta raó, molts polítics hi

recorrien amb l'objectiu de guanyar-se la voluntat de la gent i obtenir-ne, així, els vots en futures eleccions. Quan els emperadors es van adonar de l'enorme efecte propagandístic dels munera, es van fer càrrec de l'organització de la majoria dels espectacles.

Fins que no es va construir el primer amfiteatre de pedra (20 aC), els munera se celebraven al circ o en algun altre lloc degudament condicionat. Els lluitadors podien enfrontar-se entre si un contra un, en parelles o en grups. En començar l'espectacle, desfilaven fent una volta al recinte i, en arribar a la tribuna on es trobava l'emperador, li dirigien aquesta salutació: Ave, Caesar, morituri te salutant (Ave, Cèsar, els que es disposen a morir et saluden).

Els lluitadors pertanyien a categories diferents, segons les armes amb que competissin.

Els reciariis anaven mig despulats, coberts només amb una mena de calçons; com a armes feien servir una xarxa amb ploms a les vores, un trident i un punyal. Solien enfrontar-se a un altre gladiador, anomenat secutor, armat amb casc, escut i espasa i que havia d'evitar ser capturat per les xarxes.

Els mirmillons, els samnites, els gals i els tracis, que duïen casc, cuirassa, escut, espasa i punyal, anaven armats a la manera com hi anaven els soldats dels diversos pobles derrotats pels romans.

Els essedaris muntaven en carros conduïts per aurigues amb l'objectiu d'enderrocar el contrari o destruir-li el carro.

Els equites lluitaven muntats a cavall, armats amb llança, casc i escut. Situats en extrems oposats de l'arena, es llançaven un contra l'altre amb la intenció d'enderrocar l'oponent.

Si un dels contendents queia viu a terra durant el combat, el president dels jocs solia deixar el destí del vençut en mans del públic. Els mocadors a l'aire, acompanyats del crit mitte (deixa'l anar), assenyalaven el perdó; però, si el

vençut havia de ser rematat, el president ho indicava dirigint el polze cap avall. El triomfador rebia una palma com a premi i feia una volta a l'amfiteatre.

Per reclutar els lluitadors, l'organitzador dels jocs recorria al lanista, l'home encarregat de dirigir i administrar una escola de gladiadors. Els gladiadors eren reclutats fonamentalment entre condemnats a mort o a treballs forçats, que podien recuperar la llibertat al cap de tres anys si el seu comportament a l'arena mereixia aquest premi, o entre homes lliures que prenién aquesta professió com una manera de guanyar-se la vida. (pàg. 66-67)

Història i societat. Civilització i cultura grecoromana. (adaptació)

b) En grups de tres, prepareu un mural o una presentació en *PowerPoint* on exposareu la informació següent:

- qui eren els gladiadors,
- en quins espais es celebraven els espectacles de gladiadors,
- quins tipus de gladiador hi havia i
- quines armes feien servir.

4. Heu vist la pel·lícula *Gladiator*, de Ridley Scott? Visioneu-la i comenteu amb la resta del grup quins aspectes sobre la vida dels gladiadors coincideixen amb el que heu après en l'activitat anterior i quins no.

<<http://39escalones.wordpress.com>>

5.   En el segon capítol, Domitil·la, la filla d'Eli Manli, diu que Nèmesi, la deessa de la venjança, és la principal sospitosa d'haver mort el seu pare (pàg. 50). Segons els grecs i els romans, els principals déus vivien a l'Olimp, però els designaven amb noms diferents.

Per parelles, documenteu-vos sobre els déus olímpics i completeu el quadre següent (us pot ajudar la informació que trobareu al web <http://www.windows.ucar.edu/spanish.html>):

Nom grec	Nom llatí	Déu / deessa de...
Afrodita		
	Minerva	Deessa de la guerra i de la saviesa.
Zeus		

Hades	Plutó	
	Mart	Déu de la guerra.
	Apol·lo	
Dionís		Déu del vi.
	Diana	Deessa de la caça.
Hera		Deessa del matrimoni.
	Neptú	
	Vulcà	Déu del foc.
Eros		

6.   Al web <http://www.xtec.net/~sgiralt/labyrinthus/roma/roma.htm>, hi trobareu informació sobre els ritus que feien servir els romans per tal de consultar els déus sobre el seu futur. Consulteu-la i, en grups de tres, prepareu una exposició oral o una presentació en *PowerPoint* sobre aquests rituals.

7.   Al web anterior (<http://www.xtec.net/~sgiralt/labyrinthus/roma/roma.htm>) o en aquest bloc: <http://blocs.xtec.cat/cienciessocials/archives/80#comment-6>, podeu veure com eren les cases dels romans. Per parelles, feu-hi una visita virtual i contesteu les preguntes següents:

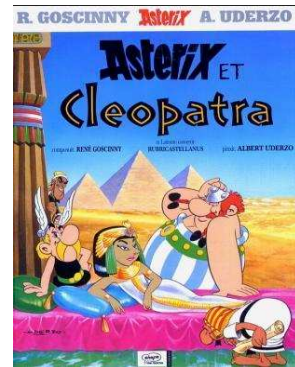
- a) Quin model d'habitatge van imitar els romans?
- b) Quins tipus d'habitatge tenien?
- c) Relacioneu, ara, a quina part de la casa correspon el nom llatí de la columna de l'esquerra:

<i>Domus</i>	despatx del <i>pater familias</i>
<i>Atrium</i>	estany que hi havia a l'atrium
<i>Fores</i>	dormitori
<i>Impluvium</i>	casa
<i>Peristylum</i>	corredor
<i>Triclinium</i>	menjador
<i>Tablinum</i>	porta d'entrada
<i>Cubiculum</i>	jardí interior envoltat d'un porxo amb columnes
<i>Fauces</i>	pati interior amb una obertura al centre del sostre

8. Juli Cèsar i Cleòpatra són dos personatges històrics que s'han colat en la nostra narració com a protagonistes de l'acció, però no és la primera vegada que ens els trobem com a personatges d'una història de ficció.

Heu llegit mai els còmics d'Astèrix el gal? Aneu a la biblioteca del centre o a la del vostre municipi i llegiu el volum *Astèrix i Cleòpatra* per conèixer una mica més aquests dos personatges.

Després de la lectura, exposeu oralment quines coses heu après d'aquestes dues figures històriques (època en què van viure, caràcter, aspecte físic, relacions...).

<www.lbol.co.uk/latin.htm

9.   Al web <http://www.xtec.cat/iesmuntsacopa/departaments/socials.htm> trobareu informació sobre les termes romanes. Per parelles, llegiu-la atentament i feu les activitats següents:

- a) Expliqueu breument com eren les instal·lacions.
- b) Expliqueu com eren les sales principals i quina funció tenien.
- c) Digueu quins serveis oferien.
- d) Podeu establir alguna relació entre les termes romanes i els gimnasos actuals? Justifiqueu la resposta.

10.   Al web <http://www.xtec.es/~sgiralt/labyrinthus/roma/roma.htm> trobareu molta informació sobre el teatre llatí. En grups de tres, elaboreu un mural o una presentació en *Powerpoint* on exposareu la informació següent:

- edificis on es feien les representacions,
- professió d'actor i actriu,
- gèneres i
- autors principals.

11. La principal festa a Roma eren els Jocs, els *Ludi magni*. Si en llatí «jocs» es deia *ludi*, què creieu que volia dir *magni*?

12. Documenteu-vos sobre les festes que es celebraven a Roma i contesteu les preguntes següents:

- a) Quines eren les principals festivitats que es celebraven a Roma?
- b) Com era la celebració dels *Ludi magni*?
- c) Què rebien els vencedors d'aquests jocs?
- d) Quins altres jocs es celebraven a Roma?

13. Al sisè capítol ens expliquen que Timoleó i Tòcul escrivien en una tauleta de cera i que Baiasca fa servir unes fulles de parra per escriure-hi. Sabeu quins materials feien servir els antics per escriure?

Organitzeu-vos en grups de tres, investigueu sobre aquests materials i prepareu una presentació en *PowerPoint* que us servirà per explicar oralment a la resta del grup quines coses heu après sobre l'ús que en feien els antics: papir, tauletes encerades (*tabulae* o *tabellae*), grafit, pedra, pergami.

14. En grups de tres llegiu el text que teniu tot seguit:

Les curses de carros

Un dels espectacles preferits pels romans van ser les curses de carros tirats per cavalls. Se celebraven al circ de Roma.

<http://www.cefax.org/tecnologia/roma08/cicurses.htm>

Al principi, els carros eren conduïts pels seus propis amos, gent de la noblesa, però en convertir-se en pur espectacle, els conductors, anomenats aurigues, van ser quasi sempre lliberts o esclaus.

De tots els espectacles que s'oferien a Roma, no n'hi va haver cap que arribés a apassionar tant el públic com les curses de carros. Hi havia quatre equips o quadres que es distingien per quatre colors (vermell, blanc, blau i verd) que tenien dividits els espectadors,

sobretot els verds i els blaus. L'aristocràcia era partidària dels blaus, mentre que el poble ho era dels verds.

Les curses de carros eren precedides per una solemne desfilada que es coneixia amb el nom de pompa i que l'obria el magistrat que patrocinava els jocs. Anava vestit amb els millors arreu dalt d'un carro magníficament engalanat. Davant del carro, se situaven els músics i els dansaires i, al voltant, un gran nombre de clients, que anaven vestits amb túnica blava; darrere hi venien les imatges dels déus acompanyades dels sacerdots. Calia observar el cerimonial escrupolosament i, si s'hi cometia alguna errada, calia començar de nou.

Un cop acabada la desfilada, començava l'espectacle. Hi havia curses amb tir de dos cavalls (les bigues) i de quatre (les quadrigues), que eren les més freqüents. A cada cursa hi solien competir quatre aurigues, un per a cada color, els quals s'havien sortejat prèviament el lloc de sortida. El president donava el senyal de sortida amb un mocador blanc (mappa) i la barrera, que mantenia cada carro al seu carcer (lloc de sortida), era abaixada. La competició consistia a donar set voltes al voltant de la spina (mur de poca alçada que dividia la pista longitudinalment) i el guanyador era el primer que aconseguia travessar la meta, una línia blanca traçada a través de la pista davant la tribuna dels jutges.

L'auriga vestia una túnica amb els colors del seu equip; al cap duia un casc i, al voltant del pit, nombroses tires de cuir formaven una mena de cuirassa flexible. Entre aquestes tires, hi duia un ganivet amb el qual, en cas d'accident, podia tallar les regnes que portava enrotllades al cos i evitar, així, de ser arrossegat pels cavalls. Les caigudes eren freqüents, ja que els carros eren uns caixons sobre rodes que a penes tenien més pes que el del mateix conductor, i els aurigues, a fi de guanyar terreny, havien d'acostar-se al màxim a la spina, cosa que provocava, al més lleu fregament, la caiguda, la destrucció del carro i, en molts casos, la mort del conductor.

El nombre reglamentari de proves per a un sol dia era de dotze curses, però Neró el va passar més tard a vint-i-quatre. (pàg. 64-65)

Història i societat. Civilització i cultura grecoromana. (adaptació)

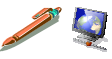
Amb la informació del text anterior, prepareu un mural o una presentació en PowerPoint on exposareu la informació següent:

- on es celebraven,
- com vestien els aurigues,
- equips, pompa, tipus de curses,
- com era la competició.

15. Si voleu assistir com un patrici romà a una cursa de carros, podeu visualitzar la magnífica cursa que el director William Wyler reproduí a la pel·lícula *Benhur*. Anoteu quins aspectes coincideixen amb el que explica el text anterior i quins no.

<www.movieactors.com/wincovers/benhur.jpeg>

16. Al llarg de la novel·la ens hem anat creuant amb personatges de diverses procedències. La major part d'ells provinents de diverses províncies de l'Imperi romà.

a) Esbrineu de quin país prové cadascun i amb l'ajuda d'Internet, digueu en quin país o països actuals els situaríeu:

<i>Personatge</i>	<i>País de procedència</i>	<i>Correspondència actual</i>
egipcis		
númides		

mauritans		
lusitans		
dacis		
tracis		
armenis		
siris		
gals		
helvecis		

b) Ara que ja sabeu d'on vénen, intenteu situar-los en aquest mapa:

4. REFLEXIONEM DESPRÉS DE LLEGIR

1. Només començar la novel·la, el narrador fa servir tres adjectius per classificar el caràcter dels romans: *litocèfals*, *hematòfags* i *crisòduls* (pàg. 7). Els tres mots són paraules compostes formades a partir de prefixos i sufixos d'origen grec o llatí:

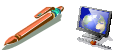
lito + cèfal = *lito* significa 'pedra' + *cèfal* significa 'cap' → cap de pedra

hemato + fag = *hemato* significa 'sang' + *fag* significa 'menjador de' → menjador de sang

criso + dul = *criso* significa 'or' + *dul* significa 'servir' → servent de l'or

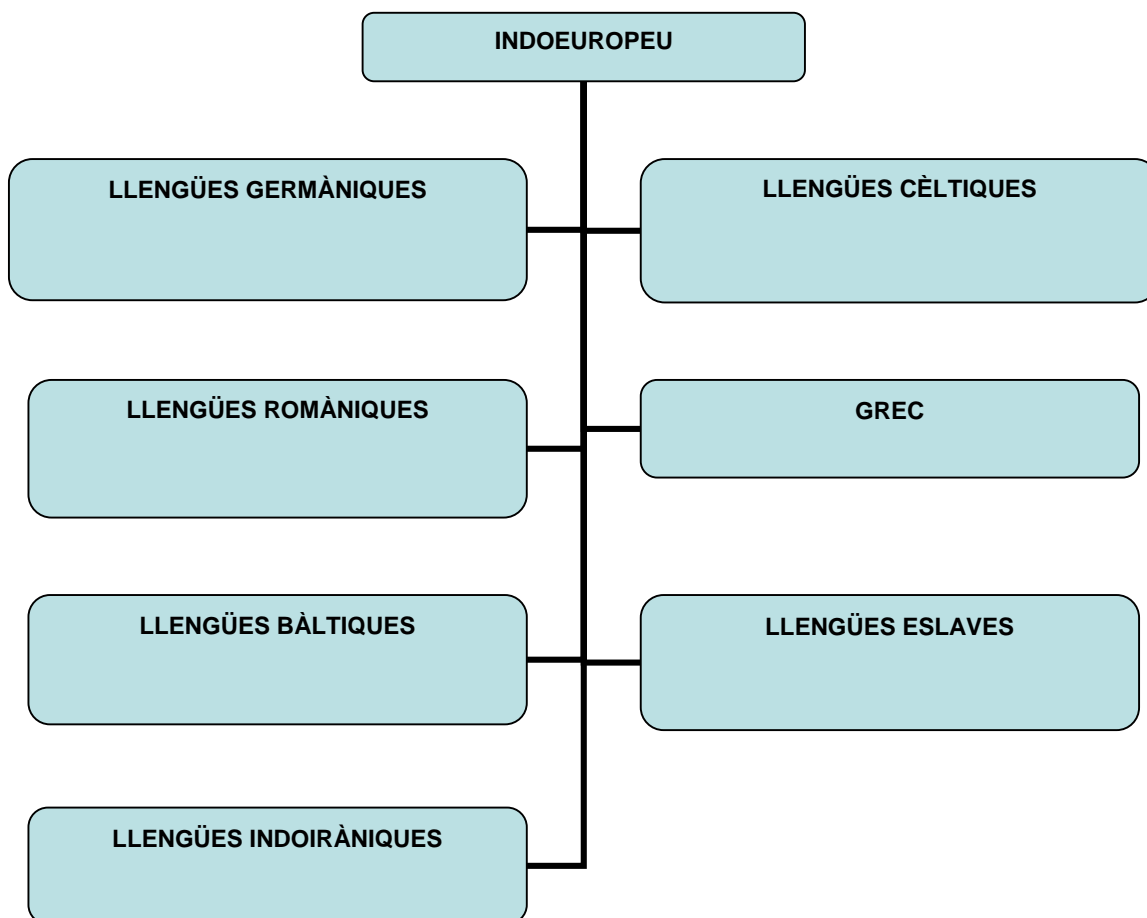
Per parelles, consulteu la pàgina web del *Gran diccionari de la llengua catalana* (<http://www.enciclopedia.cat/>) o la del DIEC (<http://dlc.iec.cat/>), completeu la taula següent amb altres paraules formades a partir d'aquests prefixos i sufixos i anoteu-ne el significat:

Prefix/ Sufix	Paraula	Significat
<i>lito-</i>		
<i>hemato-</i>		
<i>criso-</i>		
<i>cefal-</i>		
<i>-cèfal</i>		
<i>-fag</i>		

2. Diomedes parla grec, però també sap parlar llatí. Sabíeu que totes dues llengües descendeixen d'una llengua primitiva que anomenem indoeuropeu? Moltes llengües que es parlen avui en dia a Europa provenen d'aquesta llengua originària i, al seu torn, es poden agrupar en diverses famílies.

Després de consultar el diccionari o la pàgina web de Linguamón (www.linguamon.cat) completeu el quadre següent col·locant cada llengua amb la branca familiar o grup de llengües que li correspon. Compte, però! Per complicar-vos-ho una mica, n'hi hem barrejat algunes, també parlades a Europa, que no procedeixen de l'indoeuropeu:

alemany	anglès	basc	bielorús	búlgar
castellà	català	danès	eslovac	eslovè
finès	flamenc	francès	gallec	gal·lès
grec modern	holandès	hongarès	irlandès	islandès
italià	kurd	letó	lituà	macedoni
maltès	noruec	polonès	portuguès	romanès
rus	serbocroat	suec	txec	ucraïnès

a) Quines de les llengües anteriors no provenen de l'indoeuropeu i, per tant, no les heu pogut col·locar en la taula? Amb l'ajuda de la web de Linguamón (www.linguamon.cat), digueu a quina família lingüística pertany cadascuna.

b) Potser teniu companys i companyes que han vingut d'altres països i que parlen altres llengües. Recolliu-les i incorporeu al quadre les que procedeixen d'aquesta família lingüística. Les que no, esbrineu en quina les inclouríeu.

3. Diomedes fa servir expressions populars com *Per la pell de la cabra Amaltea!*, per exclamar-se, o proverbis com *la sang crida la sang*. Per parelles, mireu d'explicar el significat dels proverbis següents:

- *Guineu que dorm no menja gallines.*
- *Del bon drap, tots els pedaços són bons.*
- *Digue'm amb qui vas, que jo et diré qui seràs.*
- *Mira't a tu, i no diràs mal de ningú.*
- *Qui té la paella pel mànec fa anar l'oli allà on vol.*
- *De llibres i paraigües no en deixis gaires.*
- *Qui molt abraça poc estreny.*
- *D'on no n'hi ha, no en pot rajar.*

- Qui només llegeix un llibre no sap més que una cançó.
- De mica en mica s'omple la pica.
- No diguis blat que no sigui al sac i ben lligat.

4. El títol de cada capítol indica que l'acció es desenvolupa en una jornada; per tant, l'acció narrada per Diomedes dura una setmana:

- a) Repasseu com comença i com acaba cadascun dels capítols: ho fan sempre de la mateixa manera?
- b) Expliqueu com l'acció narrada condiciona el principi o el final de cada capítol.
- c) Ara, en funció del contingut de cada capítol, inventeu vosaltres un títol que sigui adequat:

<i>Primer dia</i>	
<i>Segon dia</i>	
<i>Tercer dia</i>	
<i>Quart dia</i>	
<i>Cinquè dia</i>	
<i>Sisè dia</i>	
<i>Setè dia</i>	

5. Busqueu, a través del cercador d'Internet, informació sobre l'origen dels noms dels personatges següents:

<i>Alcímenes</i> (oncle de Diomedes)	
<i>Diomedes</i>	
<i>Eos</i> (dama de Cleòpatra)	
<i>Eurial</i> (porter de l'amfiteatre)	
<i>Glauc</i> (gladiador)	
<i>Ishtar</i> (deessa a qui serveix la bruixa Proèlia)	
<i>Meríones</i> (filòsof amic del protagonista)	
<i>Númitor</i> (gladiador)	
Odisseu (amic captaire de Baiasca)	
<i>Tueris</i> (dama de Cleòpatra)	

6. *L'esclava de blau* és una novel·la que combina trets característics de la novel·la històrica amb elements propis de la novel·la detectivesca (o novel·la negra). Aquest gènere recrea la investigació que realitza un protagonista (el detectiu) al voltant d'un o més delictes (generalment, un assassinat) i és un gènere que tradicionalment situa els seus personatges a final del segle XIX i principi del XX:

- a) Imagineu que Diomedes és un investigador privat contemporani i intenteu transformar l'argument de la novel·la que hem llegit.
- b) Redacteu un text, a la manera del que heu llegit a la coberta posterior, explicant en quina ciutat situaríeu l'acció, quin paper podrien tenir Baiasca i la resta de personatges secundaris, quins misteris hauria de resoldre i quins personatges històrics podrien ser coprotagonistes de l'acció.

7.   La veu narrativa d'aquesta història és en primera persona; és a dir, qui narra l'acció és Diomedes i sempre ho fa des del seu punt de vista. Aquest fet condiciona la manera d'explicar les coses: el que llegim és l'acció interpretada pel protagonista.

Per parelles, intenteu fer d'escriptors i transformeu l'explicació de l'atac nocturn a casa de Diomedes (pàg. 178) com si fos Baiasca qui ho relatés.

8. La relació entre el nostre protagonista i les dues dones que l'acompanyen al llarg de la seva aventura (Baiasca i Màrcia) de vegades és molt similar i, en alguns moments, una ocupa el lloc de l'altra.

Definiu oralment com és la relació que estableix Diomedes amb aquestes dues noies (similituds i diferències) i argumenteu la vostra exposició tenint en compte com és el comiat del nostre exquirient respecte a cada una.

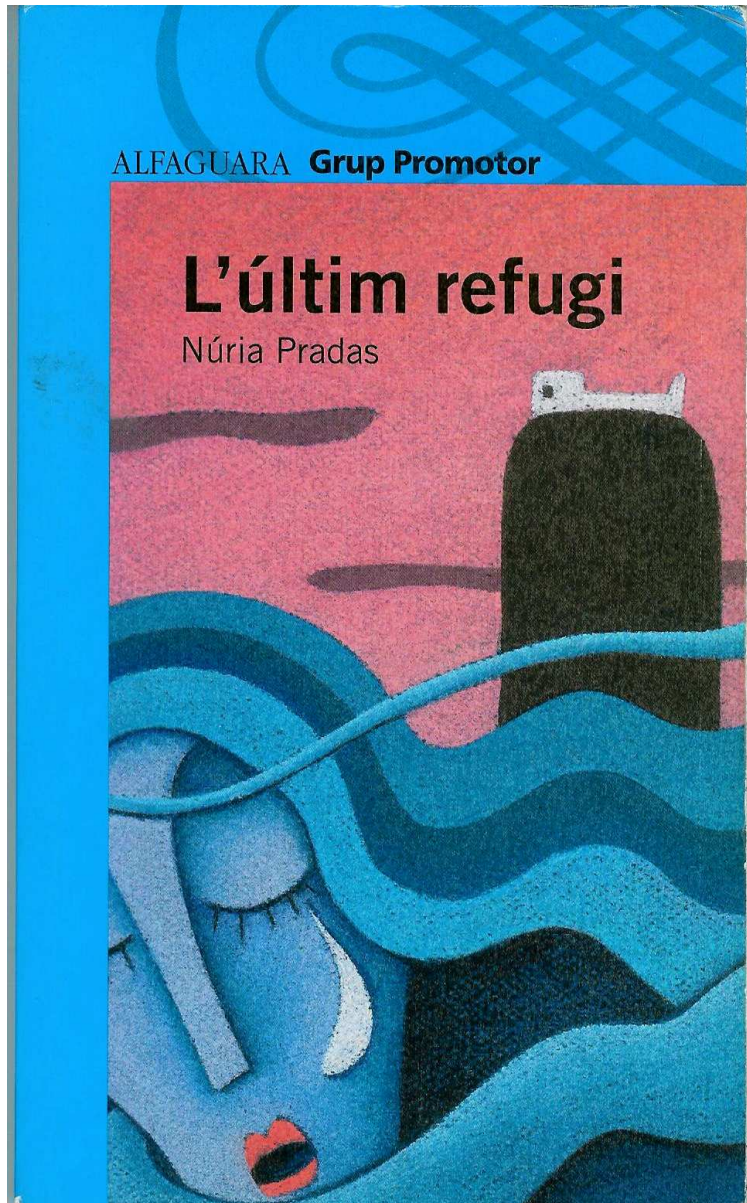
9. Trieu un dels personatges de la novel·la i feu-ne un retrat, tant físic com psicològic. Utilitzeu fragments extrets de la narració per exemplificar la vostra descripció.

10. A la pàgina 199, el narrador explica quin aspecte presenten els carrers de Roma en finalitzar els *Ludi Magni*. Per parelles, imagineu aquesta situació en un context propi de la nostra època (per exemple, els carrers que envolten el Nou camp després d'un partit entre el Barça i el Real Madrid) i redacteu de nou aquest fragment adaptant-lo a la nostra realitat actual.

ALFAGUARA Grup Promotor

L'últim refugi

Núria Pradas

II. *L'ÚLTIM REFUGI*, DE NÚRIA PRADAS

1. ABANS D'OBRRIR EL LLIBRE

1. Observeu atentament la imatge de la coberta del llibre i expliqueu oralment què us suggereix. Podeu establir alguna relació entre la il·lustració i el títol de l'obra? Raoneu la vostra resposta explicant quins indicis us han fet fer les vostres hipòtesis.

2. Després de llegir el títol i la coberta posterior, expliqueu com imagineu que serà la història que llegirem. Raoneu la vostra resposta explicant quins indicis us han suggerit les vostres hipòtesis.

3. Ja heu vist que part de la història que llegirem es situa al segle XIII, és a dir, a l'edat mitjana a Europa. En grups de tres i a partir dels vostres coneixements, intenteu completar la taula següent. Després, contrasteu oralment les vostres conclusions amb les de la resta de grup:

<i>Edat mitjana</i>	
<i>Societat</i> (política, organització social, organització familiar, entreteniments...)	
<i>Religió</i>	
<i>Personatges importants</i>	

2. LLEGIM I REFLEXIONEM

Durant la lectura del llibre, és molt important que assenyaleu les paraules, locucions i frases fetes que no compregueu. Segurament algunes de les que en un principi no enteneu, les podeu deduir a partir de la lectura del text, amb ajuda del professor o la professora, i compartint els vostres dubtes amb els vostres companys i companyes. D'altres, les haureu de buscar al diccionari. Un cop hàgiu fet aquesta primera lectura del llibre, podeu fer les activitats que us proposem.

1. En el primer capítol, la Mònica, la germana de l'Arnau, creu haver entès que els seus pares preparen una ruta pels cràters. Per què l'Arnau ho relaciona amb el fet d'anar de càmping a Olot?

2. En parlar de les vacances d'altres anys, els personatges expliquen que han anat amb autocaravana per la Toscana i en *bateau* pel Roine. A quins països han viatjat?

3. Per parelles, expliqueu-vos unes vacances d'estiu que per a vosaltres hagin estat especials. Després, exposeu oralment a la resta del grup el viatge de la vostra companya o company.

4. Relacioneu les definicions següents amb les aquestes paraules extretes del segon capítol de l'obra:

atabuixat, atuidor, auguri, batlle, bujol, grofollut, jonc, malmirrés, molsut, toixarrut

_____ Bast, ordinari.

_____ Als Països Catalans, administrador al servei d'un senyor territorial, en nom del qual exercia una jurisdicció reial o baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic.

_____ Animat, incitat, estimulat, amb la veu o d'una altra manera (animals o persones) perquè camini de pressa, perquè acceleri l'execució d'una cosa.

_____ Rude, grosser mentalment, estúpid.

_____ Habitualment silenciós.

_____ Que et deixa com mort.

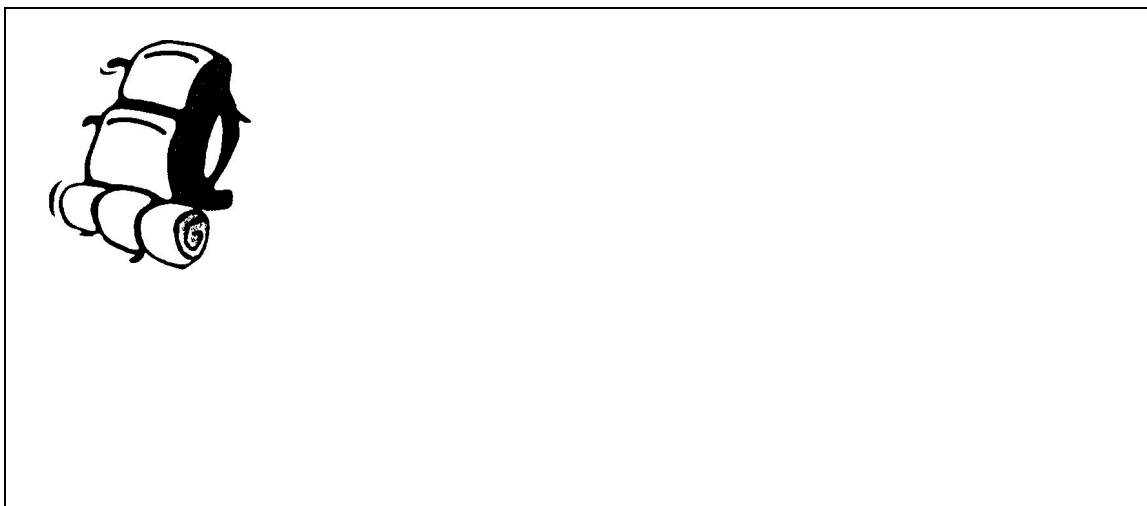
_____ Galleda baixa i ampla proveïda d'una nansa de corda.

_____ Gènere de plantes herbàcies de la família de les juncàcies (*Juncus sp*), hidròfiles, sovint rizomatoses, de fulles amb bases embeinadores i de limbe cilíndric.

_____ Allò que fa pressentir alguna cosa.

_____ Abundant de matèria carnosa, carnut.

5. La família de l'Arnau de Barcelona ha començat a organitzar el seu viatge. Ara imagineu que vosaltres també els acompanyeu. En grups de tres, feu la llista de coses que necessitareu dur (roba, aliments, medicaments...), tenint en compte la durada i les característiques del viatge. Contrasteu la vostra llista amb la de la resta de grups:

6. Reescriu els fragments següents, extrets del quart capítol, substituint els mots subratllats per uns altres d'equivalents:

Li fou lliurada una missiva. (pàg. 32)

Va fer la resta del camí emmurriat i taciturn. (pàg. 33)

L'Arnau quedà sorprès per l'escarrassament i la fressa que es veia i es sentia arreu. (pàg. 33)

Una gernació de servents es movia amunt i avall, adelerats, quan la veu de l'amo el va treure de les seves cabòries. (pàg. 35)

La porta caigué sota la força de les destrals. (pàg. 37)

Una caterva d'homes afamats de sang i venjança es precipità damunt dels monjos. (pàg. 37)

La gelabror de la mort omplia el buit. (pàg. 37)

Una atuïdora justícia popular havia estat feta. (pàg. 38)

7. L'Arnau de Barcelona ens explica al cinquè capítol que, tot i que ell no és pessimista, sempre cal comptar amb «la llei de Murphy». Sabeu qui era aquest tal Murphy? Llegiu-ho:

Diuen que Edward A. Murphy era un enginyer militar que, en observar un tècnic que havia fet malament un muntatge, va dir: «Si hi ha una manera de fer-ho malament, ell la trobarà». Poc a poc, aquesta idea es va anar estenent i moltes persones, quan els surten les coses malament, invoquen la famosa llei justificant així la seva mala sort: «Si alguna cosa pot sortir malament, sortirà malament».

Per parelles, feu una llista de deu lleis de Murphy que podríeu aplicar per justificar la vostra mala sort quotidiana:

1.	_____
2.	_____
3.	_____
4.	_____
5.	_____
6.	_____
7.	_____
8.	_____
9.	_____
10.	_____

8. Després de llegir el cinquè capítol, expliqueu el significat dels mots següents:

conjuntura: _____

estrambòtic: _____

«feeling»: _____

«pija»: _____

totxa: _____

9. En la literatura medieval, sovint s'utilitzava el recurs de l'al·legoria per personificar idees abstractes. Per exemple, a la pàgina 6 del nostre llibre, la veu narrativa ens parla de «la Dama Fortuna»: hem convertit en un personatge una idea abstracta com és la fortuna. Feu d'escriptors medievals i:

<<http://www.ricardocosta.com/pub/arteslib.htm>>

- convertiu en personatge una idea abstracta (la mort, la tristesa, l'alegria...);
- descriuiu els atributs físics, d'actitud i ornamentals del vostre personatge i,
- si us ve de gust, completeu la vostra descripció amb una il·lustració.

10. Al capítol 2, la Bruna explica a l'Arnau que el seu pare és un *faydit*. A partir de la descripció que se'n fa a la pàgina 48, expliqueu oralment el significat d'aquest mot.

11. Al setè capítol, la relació entre l'Arnau i la Bruna comença a millorar perquè el nostre protagonista comença a superar els seus prejudicis:

- Sabeu què són els prejudicis? En grups de tres, elaboreu una llista dels prejudicis que formen part del nostre entorn social (lingüístics, de gènere, socials, culturals...).
- Després, organitzeu un debat amb la resta de grups exposant els prejudicis que heu recollit, per què es produeixen, en què es fonamenten i com podem superar-los.

12. Relacioneu cada paraula amb el seu significat. Feu servir el diccionari, si cal:

- alcàsser* _____ Obra exterior de fortificació, davant la muralla, per a defensa dels valls i de les portes.
- argent viu* _____ Gràcia, gentilesa, especialment en el dir.
- barbacana* _____ Edifici fortificat que servia de residència a un rei o príncep.

4. *bardissa* _____ Que té una força impetuosa.
5. *borbollejar* _____ Conjunt d'arbustos i lianes, majoritàriament espinosos i de fullatge caduc, com els esbarzers i els arços.
6. *burell* _____ Mercuri.
7. *galania* _____ Gris fosc.
8. *vehement* _____ Formar borbolls.

13. L'Arnau d'Avinyonet explica a la Bruna *la història d'un bell i valent comte que tenia amors amb l'abadessa d'un monestir* (pàg. 72). La literatura popular catalana atribueix moltes llegendes a la figura d'un comte condemnat a vagar per la terra, després de mort, a causa dels amors blasfems que va mantenir amb Adalaisa, una monja del monestir de Sant Joan de les Abadesses: el comte Arnau. Hi ha moltes llegendes, cançons i poemes sobre aquest personatge.

Per parelles, busqueu-ne documentació a la biblioteca del centre i a la del vostre municipi i redacteu la vostra pròpia llegenda sobre el comte Arnau.

14. Mentre descansen al refugi de Sant Jordi, els nostres personatges de Barcelona parlen dels estudis de ciències i de lletres, i el pare de l'Arnau, que és professor d'història, diu:

Lletres i ciències... Paraules contra xifres... Ja veus! Cada vegada m'adono més, amb els meus propis alumnes, que enfocant l'ensenyament d'aquesta manera, només s'aconsegueix formar persones poc curioses, poc interessades en el saber. Els nois de ciències sembla que hagin de menysprear les matèries considerades de lletres. I al revés! No seria millor persones formades en allò que és imprescindible per entendre el món, en comptes de petits ignorants especialitzats en no se sap què? (pàg. 81)

- a) Per parelles, reflexioneu sobre les paraules del pare de l'Arnau i exposeu les vostres idees sobre com creieu vosaltres que s'hauria d'enfocar l'ensenyament. Reflexioneu sobre quins aspectes del sistema educatiu actual canviaríeu, sempre argumentant per què.
- b) Organitzeu un debat i nomeneu un secretari o secretària que anotarà tos els arguments i idees de canvi que hi anireu exposant.
- c) Després, amb l'ajuda del professor o professora, redacteu un manifest on exposareu i argumentareu les vostres idees per canviar els aspectes que us semblen millorables del sistema educatiu actual:

Manifest pel canvi

15. Al llarg de la història, moltes ciutats han estat assetjades durant una o altra guerra. Consulteu al web de la Gran Enciclopèdia Catalana (www.enciclopedia.cat) el significat de la paraula *setge* i feu una llista dels aspectes quotidians que poden afectar els habitants d'una població assetjada i les principals conseqüències que se'n derivarien.

16. Després de llegir el capítol desè, expliqueu el significat dels mots següents:

apegalosa _____

bromera _____

fremiment _____

gitar-se _____

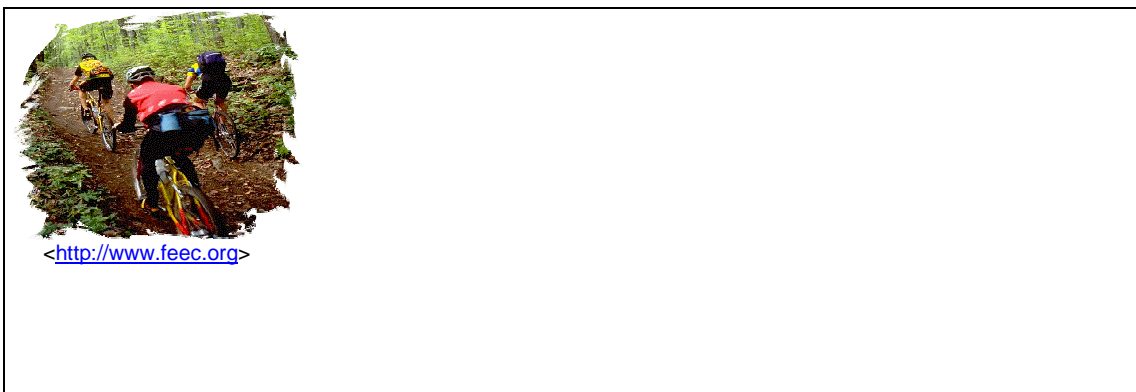
gorja _____

llorda _____

rellent _____

17. Els protagonistes actuals de la nostra història són amants dels esports de muntanya: a la Bruna li agrada esquiar i a l'Arnau, fer escalada.

En grups de tres i amb l'ajuda del vostre professor o professora d'Educació Física, trieu un esport o una activitat física que es desenvolupi en el medi natural i feu una fitxa descriptiva de les característiques de l'activitat, l'espai on es pot desenvolupar i el material necessari per realitzar-la:

18. Al capítol 11, la Bruna reflexiona sobre la situació dels Bons Homes, que, perseguits pels qui no compartien els seus ideals, havien de fugir de casa seva, i la compara amb la dels refugiats de la guerra dels Balcans, la qual, als anys noranta del segle passat, va acabar amb la desintegració de la República Federal Socialista de Iugoslàvia.

Per a la Bruna, les imatges que havia vist a la televisió dels refugiats serbis i bosnians fugint de les seves poblacions feien més propera la història dels càtars. Malauradament, la realitat dels refugiats que fugen dels conflictes bèl·lics sempre ens és molt propera:

a) Organitzeu-vos en grups i repartiu-vos les tasques següents:

- definiu el concepte de refugiat;
- visiteu el web de l'ACNUR (Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats), <http://www.acnur.org>, i recolliu informació sobre la situació dels refugiats de guerra al món;
- féu un recull de notícies vinculades als conflictes bèl·lics actuals i les conseqüències d'aquests sobre la població civil.

b) Entre tots, destineu un racó a l'aula on exposar tota la informació recollida i elaboreu un mural que anireu renovant amb la informació que aneu trobant.

19. Llegiu el text següent i responeu les preguntes que trobareu a continuació:

El catarisme va ser una religió cristiana, de la Bíblia, i, per tant també una religió de salvació, basada sobre la noció de la caiguda, un temps de pecat i de prova i una redempció. Però l'originalitat prové de la interpretació dualista de les Escripures: Déu no és l'autor del món material i sensible. Hi ha un Principi de Llum, Déu, d'on provenen les coses temporals. «Un bon arbre no pot donar fruits dolents, ni un mal arbre pot donar bons fruits», diuen ells, els mateixos càtars, per explicar-ho d'una forma entenedora als que vénen a escoltar-los.

L'origen del món està en la rebel·lió de Satan, un àngel bo. En la seva caiguda arrossegà d'altres àngels tot creant llavors el món visible i, amb ell, els cossos, dins els quals tancà els àngels caiguts. Aquestes ànimes, a través de les generacions successives, han donat naixement a totes les ànimes posteriors. En la versió més radical del catarisme occità, el déu maligne és etern i de poders iguals als del Déu bo. Els esperits, emanats de Déu, són com els raigs de sol. Preexisteixen en el cel, i quan van ser atrets per la seducció del principi de la matèria, caigueren i foren tancats per Satan en túniques de pell, en els cossos dels homes i les bèsties. Passen de cos en cos per metempsicosi, és a dir, que l'ànima fins que no retorna al cel, després de la mort del cos, està obligada a reincorporar-se en un nounat. La metempsicosi, en efecte, s'opera tant en cossos d'animals, que tinguin sang, com en cossos humans. Les successives reencarnacions només poden interrompre-les l'administració del consolament, el baptisme càtar per la imposició de les mans, i no per la infusió de l'aigua.

Després del baptisme, el bon cristià ha esdevingut un «perfecte», o una «perfecta», compromès a viure en la més estricta conformitat dels preceptes de la llei de Crist, per senderis llunyans del pecat. El simple creient, que encara no ha estat batejat però que s'identifica i creu en la paraula dels Bons Homes, i les Bones Dames, encara es troba en l'infernàl cicle de les reencarnacions, però té l'esperança de trencar-lo mitjançant la pràctica del bé, de melhora ment en melhora ment, a frec de reflexions, actes, rituals propis del catarisme i pregàries, com la del Pater, que el duguin a la salvació. (pàg. 60-62)

Ferran Garcia-Oliver «La religió dels homes». *El temps d'història*. (adaptació)

a) A partir de la informació extreta d'aquest fragment, expliqueu com es poden argumentar les següents afirmacions que fan els perfectes del capítol 12:

- El món és dolent.

- L'home és capaç d'odiar i de matar.
- Si una ànima que estava presa dins un cos material ha acomplert santament el seu camí, podrà passar a un cos superior.

- b) Quines diferències hi ha entre l'origen del món segons els càtars i segons els catòlics?
- c) Quines altres religions coneixeu que creguin en la reencarnació?
- d) Des d'aquest punt de vista, quines diferències trobeu entre el personatge de la Bruna i el de la Caterina?

20. El perfecte Bertran Martí demana a l'Arnau que ajudi dos dels seus diaques a fugir del castell. L'objectiu és salvar els llibres i documents sagrats dels càtars:

- a) Creieu que davant qualsevol conflicte bèl·lic és necessari protegir documents i llibres? Raoneu la vostra opinió.
- b) Redacteu un text argumentatiu on exposeu les raons que considereu importants per salvar aquests documents.

21. Els diaques que acompanyaran l'Arnau es diuen Pere i Mateu, com dos dels apòstols del cristianisme. Amb l'ajuda del professor o professora de religió, intenteu establir algun tipus de relació entre la funció d'aquests dos personatges i la dels apòstols. Raoneu la vostra resposta.

3. FEM UNA MICA D'HISTÒRIA

1. Al final, els pares de l'Arnau i la Mònica decideixen fer una ruta a cavall pel camí dels càtars. Sabeu qui eren els càtars? Per parelles, consulteu el web <http://www.xtec.es/~apalau12/introcat.htm> i responeu les preguntes següents:

- a) Quin és l'aspecte al voltant del qual gira la vida de la societat medieval?
- b) En quin context religiós podem situar el catarisme?
- c) Quins preceptes segueix la seva doctrina?
- d) D'on prové el mot *càtar*? Quin significat té? Amb quins altres noms eren coneguts els qui professaven el catarisme?

2. L'Arnau d'Avinyonet és el servent del batlle de la ciutat. Sabeu què volia dir això a l'edat mitjana? Completeu la taula següent sobre la societat medieval (podeu consultar el vostre llibre de Ciències Socials o el web de la Gran Enciclopèdia Catalana, <http://www.encyclopedia.cat>):

Societat feudal	
Estaments	
	Des del castell, controlava la vida dels vassalls: administrava justícia, cobrava impostos i exercia les funcions de govern.
	No eren propietaris de terres i l'única possessió que tenien era una muntura, un equip de protecció i armes. Vivien en els castells del senyor.
	Eren camperols que treballaven unes terres per les quals pagaven al propietari, el senyor feudal, una part de la collita. Dedicaven un determinat nombre de dies l'any a treballar en les terres exclusives del senyor.
	No eren lliures, pertanyien al senyor ja des del naixement. No tenien llibertat per contreure matrimoni ni llegar béns als fills sense permís del senyor i no podien abandonar les terres.

En quin estament inclouríeu l'Arnau? Raoneu la vostra resposta.

3. Completeu el text següent amb els mots que hi manquen i que teniu a continuació:

castells de mota, fossat, merlets, mota, muralles, palissada, pati, plaça d'armes, pont llevadís, porta caladissa, raseta, senyor feudal, torres

<<http://www.salillas.net/castellseuropeus/>>

El castell medieval era una fortalesa i un habitatge alhora. El _____ hi vivia amb la seva família i els seus servents. Els soldats defensaven el castell i les terres del senyor feudal. El lloc de construcció d'un castell es triava tenint en compte una situació dominant del terreny per controlar els camins i les terres del seu voltant. Les construccions que formaven part del castell anaven creixent amb els anys, ja que s'afegien noves parts (torres, muralles...) segons les necessitats del senyor feudal i el seu poder.

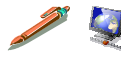
Els primers castells, _____, eren construccions de fusta envoltades d'una _____. La _____ era la part més alta, on vivien el propietari, la seva família i els seus soldats. El _____ era el lloc on es protegien les gents dels voltants en temps de guerra. Una rasa envoltava tota la construcció.

Les _____ i les _____ servien per defensar-se dels atacs exteriors. A les torres hi havia les estances i els magatzems, i estaven rematades per _____. La _____ era l'única entrada als castells. Estava protegida per una _____, era feta amb fusta massissa i barres de ferro, i s'apujava amb l'ajut de torns de fusta que tibaven les politges. Al voltant del castell hi havia una rasa per tal de detenir els enemics, era el _____. Moltes vegades s'aprofitava per criar peixos que es menjaven. El _____ comunicava el castell amb l'exterior i permetia creuar el fossat.

A l'interior dels castells hi havia una _____. Era el lloc on es trobaven les diferents instal·lacions: obradors, ferreria, hort, quadres, el pou...

<<http://www.xtec.cat/~jcastele/projecte/castell.htm>>

4. Per parelles, busqueu al cercador imatges del castell de Montsegur i exposeu quins elements dels que heu treballat en l'activitat anterior encara es poden observar en aquesta construcció.

5. Sabeu qui eren el croats? I què van ser les croades? Busqueu-ne informació al web de la Gran Enciclopèdia Catalana (www.enciclopedia.cat) i feu un resum d'unes 10 línies explicant en què consistien.

6. Per parelles, llegiu atentament el text següent:

La croada contra els albigesos

A la fi del segle XII l'expansió del catarisme pel Llenguadoc tenia un gruix considerable; s'arriba a una xifra molt important: el 30% de la feligresia seguia el catarisme. Per les mateixes dates és elegit papa Innocenci III, qui, sempre preocupat per la marxa de l'heretgia càtara, intentarà diversos sistemes per combatre-la: la predicació dels cistercencs o l'exigència del «jurament de pau», pel qual tots els senyors occitans «formaven part d'una reialesa catòlica» i no s'admetia cap heretgia en els seus dominis.

Cap maniobra no va tenir èxit i, a primers del segle XIII, el catarisme anava avançant i Innocenci III sense trobar solucions. La posició de Ramon VI, comte de Tolosa, era decisiva, però sempre es va mantenir distant, fins que una discussió pujada de to en el seu castell, entre ell i el legat del papa, acaba amb

una amenaça de mort de part del comte. L'endemà, 15 de gener de 1208, a l'alba, un cavaller tolosà assassinava el legat del papa en una barca que havia de travessar el Roine.

L'incident serví perquè el papa proclamés la guerra als càtars, normalment coneguda com la «croada contra els albigesos»: era la primera vegada que es combatia contra gent cristiana en terreny cristià i contra tot el Llenguadoc, fos catòlic o càtar.

El dia de Sant Joan del 1209 un gran exèrcit —els cronistes parlen de 50.000 homes— baixà pel Roine i per la ribera.

La primera part de la croada, iniciada davant Besiers al juliol, s'anomena la «croada-llampec», perquè es va anar per feina: uns cristians, probablement de nom, en massacren uns altres, probablement de fet. Encara la gent s'escriuix amb la contesta del cap de la croada quan se li demana com distingir catòlics i càtars: «Mateu-los a tots. Déu ja reconeixerà els seus...».

Després de Besiers, caurà Carcassona a l'agost, i com un castell de cartes, cauen les viles del Carcassès, del Rasès i de part del Lauraguès.

La segona part de la croada comença l'estiu de 1210 amb Simó de Montfort com a cap. Com a fet important, el setge i la caiguda de Menerba: gran foguera de càtars; 80 perfectes cremats vius.

L'any 1211, el setge important és el de Lavaur. Simó de Montfort va encendre la foguera més gran de tota la croada —hi van morir cremats 400 càtars— i no va tenir pietat amb la senyora del lloc, Dama Giralda: la va llançar a un pou i, a sobre d'ella, els croats hi feien punteria amb pedres i rocs.

A finals de 1212, Simó de Montfort redacta, junt amb els bisbes occitans i els cavallers del nord, un nou estatut per al Llenguadoc: es deroguen els costums occitans i s'implanta la llei del regne de França. També es repartiran castells i dominis dels senyors occitans. Ja no es parla de l'objectiu de la croada: els càtars.

L'any 1213, Simó de Montfort domina el camp tolosà, però no entra a Tolosa. Ramon VI, que viu amb por, demana al rei Pere I de Catalunya-Aragó que l'accepti com a vassall seu: així l'haurà de defensar. Pere I accepta perquè no volia que Simó de Montfort dominés tot el Llenguadoc, però en travessar els Pirineus es troba el 8 de setembre davant els croats a la vila de Muret.

La batalla de Muret del dia 13 acabà amb la mort de Pere I, fet que deixà la corona d'Aragó sense rei i amb un hereu de només cinc anys: Jaume I. Aquesta batalla assegurà el domini definitiu de França sobre el Llenguadoc. Els caps occitans es retiren i Simó de Montfort ja és comte de Tolosa.

Anys després, el fill de Ramon VI, Ramon VII, aixeca la gent occitana i reconquereix Tolosa. El juny de 1218, Simó de Montfort posa setge de nou a la ciutat, però una damisella tolosana llença una pedra amb tanta traça que li esberla el cap. Amb la seva mort la croada s'havia acabat. El seu fill, Amauric, prendrà el poder, però finalment es retira i torna a França.

La croada s'havia endegat contra «els albigesos», un dels noms que deien als càtars. Però ells en foren mers espectadors. Només apareixien en escena per

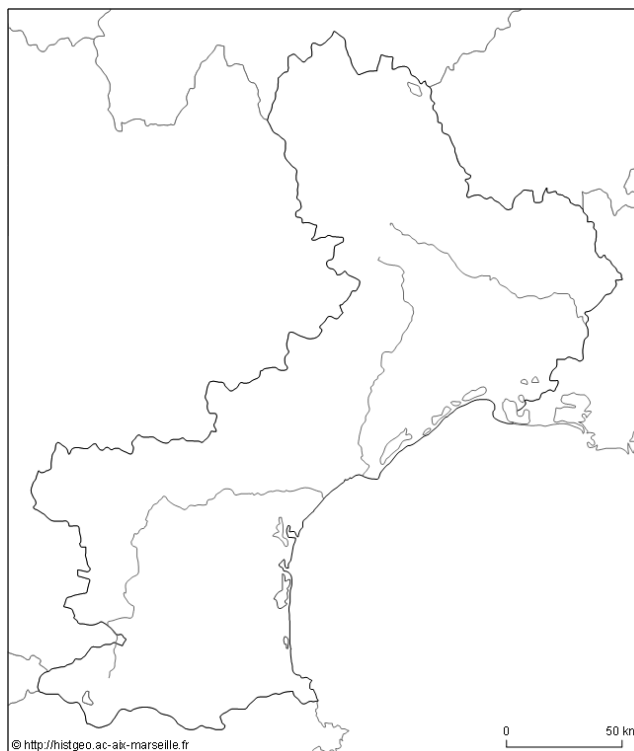
anar amb pas ferm fins a la foguera. Quan la croada, amb la mort de Simó de Montfort, ja s'havia acabat, tot el món càtar tornà a sortir dels caus i el poble menut va trobar la seva predicació. (pàg. 54-56)

Jesús Mestre i Godés «La croada contra els albigesos». *El temps d'història.*
(adaptació)

Ara, completeu el quadre següent explicant els fets històrics més significatius que es produïren en les dates indicades:

<i>Final del segle XII</i>		
<i>Segle XIII</i>	<i>15 de gener de 1208</i>	
	<i>24 de juny de 1209</i>	
	<i>Juliol de 1209</i>	
	<i>Estiu de 1210</i>	
	<i>1211</i>	
	<i>Final de 1212</i>	
	<i>8 de setembre de 1213</i>	
	<i>Juny de 1218</i>	

7. Amb l'ajuda d'un atlas, situeu en el mapa següent les principals viles i castells del Llenguadoc esmentats en el text de l'activitat anterior i a la pàgina 18 del nostre llibre:

8. 🗎 Ara que ja sabeu com va ser la croada contra els càtars, exposeu oralment quins altres episodis històrics us ha recordat el genocidi dels albigesos i quina opinió us mereixen aquests assassinats en massa.

9. 🖋️💻 Al web <http://www.xtec.es/~apalau12/index1.htm> trobareu informació sobre la jerarquia de l'Església càtara. Llegiu-la atentament; després, llegiu les afirmacions que hi ha a continuació i marqueu les que siguin veritables. Expliqueu per què no heu considerat correctes les altres:

- El consolament era un sacrament que alliberava els creients del mal.
- Perfecte o perfecta vol dir bon cristià, però també vol dir heretge.
- Els perfectes s'alimentaven únicament de pa i aigua.
- Els càtars feien vot de castedat.
- Les cases càtares funcionaven exactament igual que els monestirs.

10. 👨👩👧 Sabeu què és un retaule? En grups de tres, feu les activitats següents:

- a) Documenteu-vos a la biblioteca del centre sobre aquest tipus de pintura i exposeu oralment quin objectiu tenien (intenteu relacionar la tècnica narrativa del retaule amb la d'altres documents com l'auca o el còmic).
- b) Acosteu-vos a l'església del vostre municipi o d'una ciutat propera i fotografieu els retaules que hi trobeu.
- c) Finalment, intenteu explicar a la resta de companys i companyes la història que s'hi representa.

<<http://www.xtec.net/crpsantcugat/maletesdidactiques0506.htm>>

11. 👨👩👧 El *Salve Regina* és un cant litúrgic que es canta en honor de la Mare de Déu. En grups de tres, i amb l'ajuda del professor o professora de música, documenteu-vos sobre la música religiosa i enumereu-ne les característiques principals. Després, feu un recull de composicions d'aquest tipus i prepareu-ne una audició per presentar a l'aula:

12. En grups de tres, consulteu la informació sobre els rituals càtars que trobareu al web <http://www.xtec.es/~apalau12/index1.htm> i prepareu un mural o una presentació en *PowerPoint* on explicareu en què consistien.

13. Al tombant del segle XII, l'activitat comercial transformà la societat i la ciutat medieval comença a créixer acollint els burgs o barris on s'instal·laren els diferents gremis:

- a) Busqueu informació sobre l'organització i el creixement de les ciutats medievals i, amb l'ajuda del vostre professorat de Ciències Socials i en grups de tres, elaboreu un mural o una presentació en *PowerPoint* on exposareu tot el que heu après sobre les ciutats medievals.
- b) Per completar la informació que heu trobat, podeu fer una passejada per la part medieval del vostre municipi (si la té) o d'una ciutat propera i fotografiar els carrers que antigament acollien aquests gremis.

14. L'Arnau d'Avinyonet és un noi a qui agrada explicar històries i llegendes, però també recitar poemes o cantar cançons de trobadors. Sabeu qui eren els trobadors?

- a) Per parelles, consulteu el web <http://www.xtec.es/~malons22/trobadors/trobadors.htm> i responeu les preguntes que trobareu a continuació per, després, exposar les respostes oralment a la resta del grup:

<<http://www.uoc.edu/lletra/tematica/trobadors/>>

- Quina llengua feien servir els trobadors en les seves produccions poètiques?
 - Què en sabeu d'aquesta llengua? Encara es parla?
 - En quins territoris es manifestà la producció trobadoresca?
 - Què vol dir *trobar*?
 - Quina diferència hi havia entre el trobador i el poeta?
- b) Com afectà els trobadors la guerra contra els càtars?
 - c) Quins coneixements havia de tenir un trobador?
- b) Definiu breument els conceptes de *cançonier* i *joglar*.
 - c) Expliqueu com era la relació amorosa (amor cortès) que els trobadors exposaven en les seves composicions.
 - d) Trieu una composició trobadoresca que us hagi agradat especialment, entre les que trobareu al web, presenteu-la davant la resta de grups i reciteu-la en veu alta.

4. REFLEXIONEM DESPRÉS DE LLEGIR

1. Els habitants del Llenguadoc són els llenguadocians. Completeu aquest quadre amb el gentilici corresponent:

<i>Habitant de...</i>	<i>Gentilici</i>	<i>Habitant de...</i>	<i>Gentilici</i>
Afganistan		Argentina	
Armènia		Bielorússia	
Bolívia		Cambodja	
Camerun		Colòmbia	
Costa Rica		Croàcia	
Dinamarca		Eslovàquia	
Eslovènia		Finlàndia	
Gàmbia		Guatemala	
Hondures		Índia	
Jordània		Kenya	
Mèxic		Paraguai	

2. Com ja haureu observat, els capítols que expliquen les vacances de la família protagonista són narrats en primera persona per l'Arnau. En canvi, els capítols que expliquen la història dels càtars són narrats en tercera persona.

Creieu que l'autora ho ha fet amb alguna intenció? Per parelles, reflexioneu sobre aquest aspecte i exposeu oralment les vostres conclusions.

3. Per entendre els fets històrics cal donar-los una data i ordenar-los en el temps. A continuació teniu un eix cronològic del segle XIII amb els esdeveniments històrics relacionats amb la persecució dels càtars. Un cop hàgiu llegit el llibre, completeu-lo amb els esdeveniments que considereu importants de la nostra història de ficció:

S XII	És elegit papa Innocenci III.
	1208 Assassinat del legat papal, Pere Castellnou (15 de gener).
	1209 Comença la croada contra els càtars (22 de juliol).
	1210 Comença la segona part de la croada (juliol).
	1211 Setge de Lavour.
	1212 S'implanta la llei del regne de França al Llenguadoc.
	1213 Batalla de Muret (agost).
	1218 Mort de Simó de Montfort i final de la croada.
	1242
S XIII	1243
	1244

4. Per parelles, mireu d'explicar el significat de les expressions següents:

- *passar la mà per la cara a tothom* (pàg. 27)
- *passats a espasa* (pàg. 50)
- *ara li feien la gara-gara* (pàg. 58)
- *em va deixar amb un pam de nas* (pàg. 58)
- *a cor què vols, cor què desitges* (pàg. 67)
- *que no era bona per covar ni per pondre* (pàg. 111)
- *cada cosa que veia em feia sortir més de polleguera* (pàg.121)

5. Organitzeu-vos en grups de tres i repartiu-vos els capítols en què s'explica el viatge de la família de l'Arnau i la de la Bruna (capítols 5, 7, 9, 11, 13 i 15).

Ara imagineu que treballeu en una agència de viatges i elaboreu un tríptic informatiu de cadascuna de les etapes del viatge (camí que es farà, temps del recorregut, llocs per visitar, on dormir, on menjar...). Si necessiteu orientacions podeu consultar els itineraris que trobareu al web <http://www.xtec.es/~apalau12/index1.htm>.

6. Tot i que la novel·la s'estructura en dos plans argumentals diferents, els protagonistes principals de l'acció són l'Arnau i la Bruna del segle XIII, els quals actuaran però, com a mirall de la parella de protagonistes de l'acció contemporània.

Definiu el caràcter de cadascun d'aquests personatges (en què s'assemblen i en què es diferencien) i, després, expliqueu quines diferències i quines similituds trobeu entre el procés de relació i d'enamorament de les dues parelles.

5. QUI HA ESCRIT EL LLIBRE?

Núria Pradas Andreu va néixer a Barcelona el dia 1 de setembre de l'any 1954, al barceloní barri del Poble Nou, «un barri de Barcelona que està envoltat de mar d'una banda i, per l'altra, de fàbriques tèxtils i de soroll de telers».¹ Aquell mar brut i que no servia per banyar-se ni per passejar va veure créixer una noieta que de ben petita ja va fer evidents les seves inquietuds artístiques: volia ser ballarina. Aviat va descobrir que el món de la dansa no havia estat fet per a ella, «per tant, s'imposava canviar de vocació, i així ho vaig fer: seria mestra, que per això no fa falta moure's amb gràcia ni fer piruetes»² Va ser potser aquesta nova declaració vocacional junt amb una creixent afeció per la lectura el que la va conduir anys més tard a estudiar Filologia Catalana: «vaig aprendre una llengua a casa i una altra a l'escola. Pensava, doncs, que la meua llengua no servia per escriure contes, ni novel·les, ni poemes; pensava que era una llengua d'estar per

¹ «Premio Camesina». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (abril 1999), núm. 115; p. 23.

² *Op. cit.*

casa. Una llengua petitona i un poc tímida. Potser per això vaig estudiar Filologia Catalana».³

L'any 1980 es llicencià a la Universitat de Barcelona i de seguida es va dedicar a l'ensenyament. Dos anys més tard, començà a treballar a l'escola Mestral de Sant Feliu de Llobregat, vila on es va traslladar a viure amb la seva família.

Aviat s'integrà en l'activitat cultural de la població i començà a col·laborar amb la companyia de teatre Enric Borràs. «Vaig començar fent teatre en un dels grups – hi ha molta afecció teatral a Sant Feliu– amb més tradició: el TEI del Casino Santfeliuenc. Hi vaig fer una mica de tot, des de correccions lingüístiques, fins a actuar. Aquesta experiència em va portar a dirigir grups de teatre infantils i juvenils lligats a l'escola.»⁴

Aquesta passió pel món teatral la va conduir a fer algunes incursions com a actriu participant en obres com *Les tres germanes*, de Txèkhov; *Hedda Gabler*, d'Ibsen o *El temps i els Conway*, de John B. Priestley, però aviat es llençà a escriure i dirigir les seves pròpies obres. El contacte amb el món de les aules va fer que comencés amb la direcció d'obres per a infants i joves –l'any 1996 estrenà *Futur Imperfet*–, però, tres anys més tard, s'acostava al públic adult amb l'estrena de *4 x 4*.

Aquests primers passejos pel món de la creació literària en l'àmbit teatral van fer que s'engresqués amb la narrativa per a nens i joves: «Jo crec que la vocació literària se'm va despertar aquell dia triomfal de la meva infantesa que vaig quedar finalista en un concurs de redacció que organitzava una coneguda marca de begudes refrescants amb cola i bombolles. Però després de tan efímer èxit, la vida em va portar per altres camins, i la meva incipient vocació literària es va quedar adormida, com una bella dorment qualsevol. Va ser a partir de la meva dedicació al teatre infantil i juvenil que va ressuscitar en mi aquest cuquet entremaliat. Després de dirigir diverses obres i notar l'escassetat de textos teatrals adequats i divertits, vaig decidir escriure jo mateixa aquestes peces. No sé si el que vaig escriure llavors va ser molt adequat, ni molt divertit, però sí sé que les obres van agradar, que ens ho vam passar bé assajant-les, representant-les, i que vaig pensar: i per què no una novel·la? I així vaig començar; sense un altre objectiu que escriure pel gran gust d'escriure. I per a nens i joves perquè, ara que ho penso, m'he passat la vida envoltada de nens i joves! Potser és aquesta la meva particular manera de no envellir.»⁵

La tasca diària amb els nois i noies, l'aproximació als autors que treballava a les aules (en Joaquim Carbó, la Gemma Lienas, en Jordi Sierra i Fabra, entre d'altres) van motivar-la i van fer que s'hi llencés definitivament i l'any 1995 l'editorial Cruïlla publicava el seu primer llibre, *L'extraordinària píndola rosa*, una petita història fantàstica adreçada als lectors més petits. «No sabia si era bo, si era publicable. I el vaig portar al Joaquim Carbó perquè em donés la seva opinió. Jo no el coneixia de res; bé, de les seves obres, és clar. Va ser molt amable i la vaig acabar publicant. Sempre he sigut molt tossuda.»⁶

³ «Tinta fresca. Núria Pradas». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil* [Barcelona] (juny 1999), núm. 117; p. 37.

⁴ Referència biogràfica feta per l'editorial Cruïlla.

⁵ «Premio Camesina». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (abril 1999), núm. 115; p. 24.

⁶ Entrevista personal realitzada el mes de gener de 2006.

Des d'aleshores fins ara, la Núria Pradas ha publicat una trentena de títols que van des de les històries fantàstiques i d'aventura adreçades als més petits, fins a les novel·les d'ambientació històrica, passant pels relats vinculats amb el món de l'adolescència i les seves relacions amb els adults. Al llarg de la seva trajectòria literària, tres premis han reconegut la seva tasca: l'any 1996 guanyava el Ferran Canyameres per *Parella de dames*; el 1998, el Carmesina per *La princesa Pomèlia*, i el 2002, el Ciutat d'Olot per *A carn, a carn!* «Quan et donen un premi, el que t'estan dient públicament és que has fet alguna cosa bé. No només has aprovat un examen, sinó que t'han donat matrícula. Això fa meravelles amb l'ego. Clar que, passats els primers moments d'eufòria, es fa necessari baixar del núvol i tornar a posar les coses al seu lloc. Sigui com sigui, un premi no amarga a ningú.»⁷

Per això la Núria Pradas continua escrivint bàsicament per la passió d'escriure, d'inventar històries. «Em segueix agradant somiar desperta, inventar històries, menjar dreta, anar descalça, passejar per la Rambla Catalunya, mirar aparadors, regalar coses inútils, la gent amb els ulls blaus –o verds–, plorar com una Magdalena en el cinema, viatjar en tren, parlar pels colzes, la poesia, els nens, i la xocolata. Sobretot, la xocolata. És a dir, m'agrada tot el que m'agradava quan era nena; la diferència està en els anys que han passat –uns pocs–, en els tres fills que he tingut i que, en un moment donat d'aquesta història, vaig començar a escriure i algú molt generós va pensar que el que jo escrivia podia convertir-se en un llibre i interessar a una altra gent; i així va ser com les meves històries van deixar de ser només meves, i ara les comparteixo amb els ulls desperts, somiadors, espavilats, d'uns lectors a qui no conec, però a qui sento al meu costat des del precís moment en què una història surt de la seva carcassa i comença a prendre vida pròpia. I segueixo passejant per una platja que fa bona olor, encara que ara visc lluny d'ella, i escric i parlo la mateixa llengua, i miro aparadors, i ploro al cinema, i menjo xocolata encara que les llengües dolentes diuen que engreixa. Tonteries! I crec que sóc feliç!»⁸

1. Per parelles i després d'haver llegit la informació sobre l'escriptora, imagineu que sou dos periodistes que li heu de fer una entrevista. Penseu i redacteu quines preguntes us agradaria fer-li.

Si voleu, podeu prendre com a model les preguntes del «Qüestionari Proust» que podeu consultar al web: <http://www.xtec.es/~jortiz15/proust.htm>.

2. Escriviu un correu electrònic a l'autora i expliqueu-li el que us ha agradat més o el que no us ha agradat de la novel·la. Adreceu-lo a npradas@pradas.org:

⁷ «Premio Ciutat d'Olot. Núria Pradas Andreu». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (abril 2003), núm. 159; p 38.

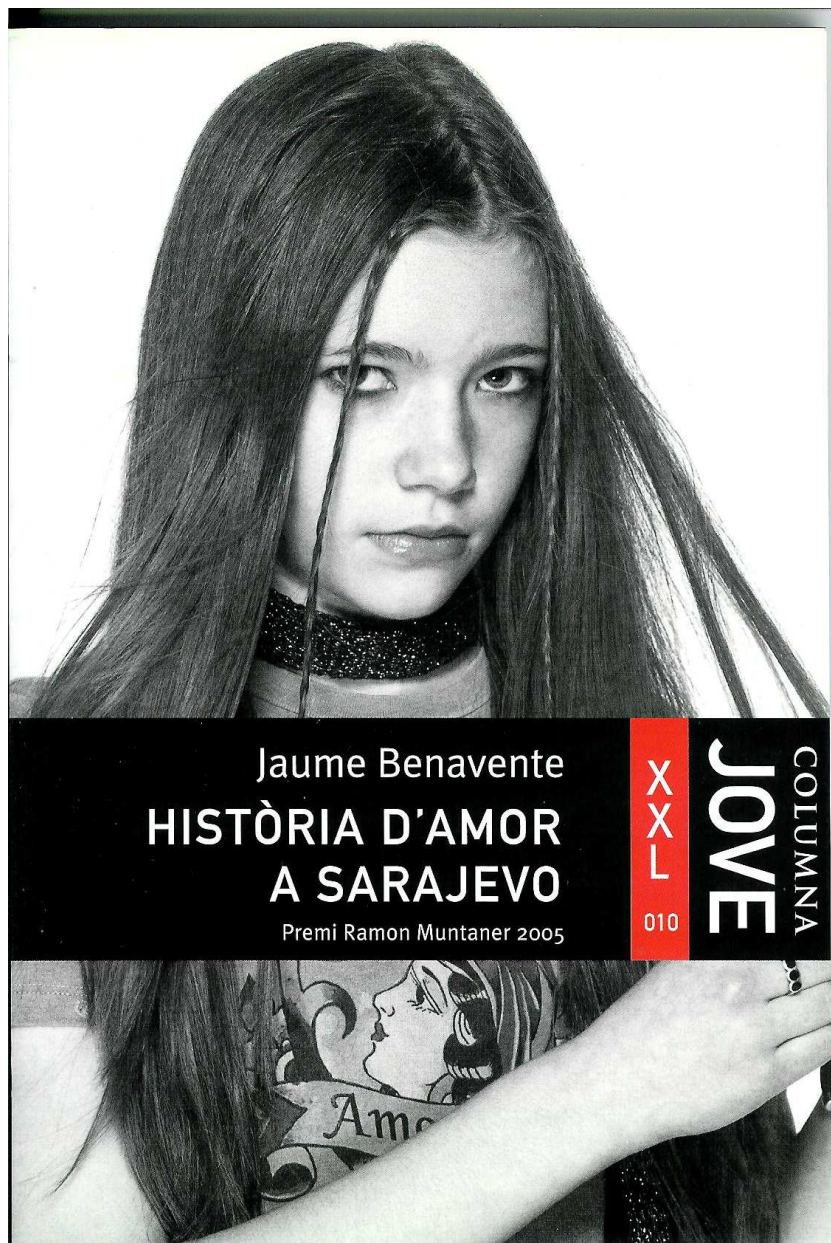
⁸ «Tinta fresca. Núria Pradas». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (juny 1999), núm. 117; p. 37.

3. Al web de la Núria Pradas (<http://nuria.pradas.org>) podreu sentir les recomanacions de lectura que l'autora va fer en un programa de ràdio. Escolteu-les atentament i digueu:

a) Quins llibres recomana la Núria Pradas? Anoteu-ne l'autor o autora, el títol, l'editorial i a quin tipus de públic van adreçats:

<i>Autor/a</i>	<i>Títol</i>	<i>Editorial</i>	<i>Edat recomanada</i>

b) Quina proposta us ha seduït més? Argumenteu la vostra resposta.

Jaume Benavente
**HISTÒRIA D'AMOR
A SARAJEVO**

Premi Ramon Muntaner 2005

XXL
010

JOVE
COLUMNA

**III. HISTÒRIA D'AMOR A SARAJEVO,
DE JAUME BENAVENTE**

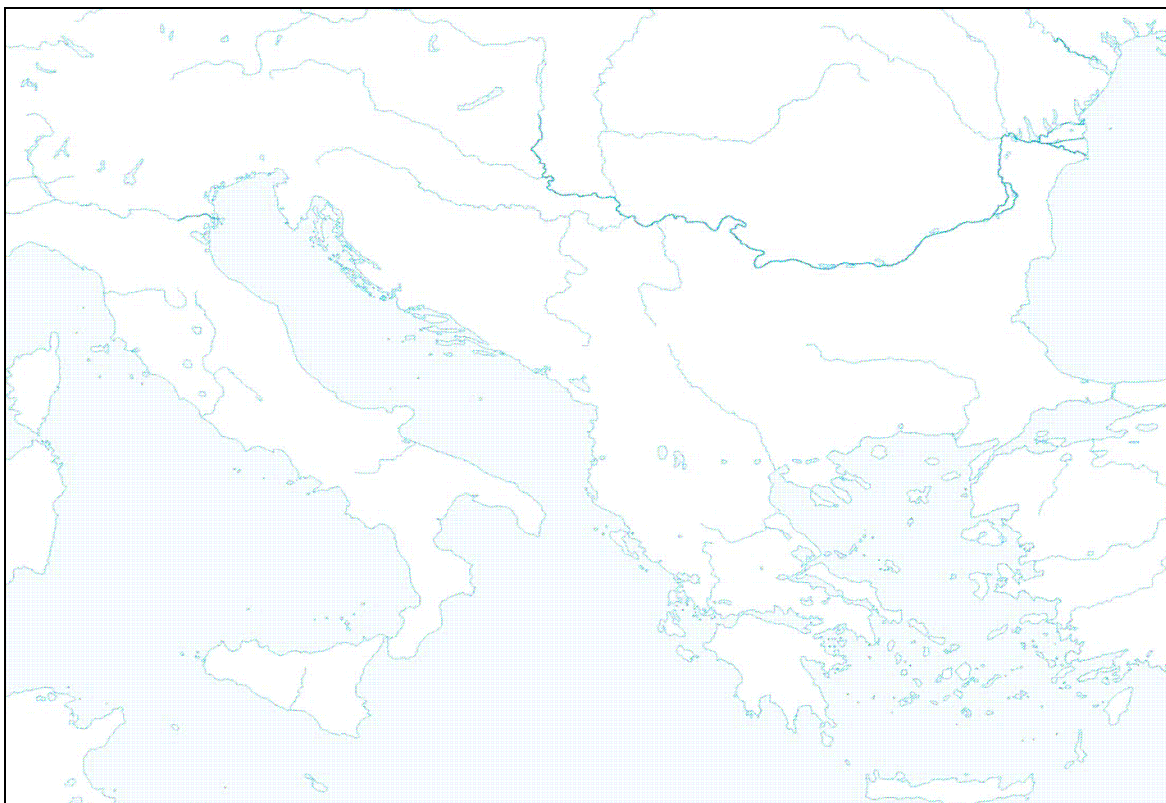
1. ABANS D'OBRRIR EL LLIBRE

1. Observeu atentament la imatge de la coberta del llibre i expliqueu oralment què us suggereix. Podeu establir alguna relació entre la il·lustració i el títol de l'obra? Raoneu la vostra resposta explicant quins indicis us han fet fer les vostres hipòtesis.

2. Després de llegir el títol del llibre i la coberta posterior, expliqueu com imagineu que serà la història que llegirem. Raoneu la vostra resposta dient quins indicis us han suggerit les vostres hipòtesis.

3. Com heu pogut llegir a la coberta posterior, l'acció de la nostra novel·la té lloc durant la guerra dels Balcans. Per parelles, anoteu què sabeu d'aquest conflicte (per què i quan es va produir, i com es va solucionar) i poseu en comú amb la resta del grup els vostres coneixements.

4. A la coberta posterior heu llegit que l'acció es situa a Sarajevo durant el període de guerra als Balcans. Amb l'ajuda d'un atlas, indiqueu en aquest mapa on es situa la ciutat de Sarajevo i els països actuals que abans configuraven Iugoslàvia:

2. LLEGIM I REFLEXIONEM

Durant la lectura del llibre, és molt important que assenyalau les paraules, locucions i frases fetes que no compregueu. Segurament algunes de les que en un principi no enteneu, les podeu deduir a partir de la lectura del text, amb ajuda del professor o la professora, i compartint els vostres dubtes amb els companys i companyes. D'altres,

les haureu de buscar al diccionari. Un cop feta aquesta primera lectura del llibre, podeu fer les activitats que us proposem.

1. Després de llegir la «Nota de l'autor», responeu per parelles les qüestions següents i contrasteu-les oralment amb les de la resta de companys i companyes:

- a) Què és una guerra?
- b) Com és una guerra?
- c) Què cal per fer una guerra?
- d) Quines conseqüències comporten les guerres per a les persones i els pobles que les pateixen?
- e) Creieu que existeixen alternatives als conflictes bèl·lics?

2. Després de realitzar l'activitat anterior, redacteu un text expositiu amb les conclusions a què heu arribat.

3. Al primer capítol, la Selma descriu l'aspecte dels carrers de la seva ciutat des que va començar la guerra. Podríem dir que la guerra dels Balcans va ser un conflicte televisat: cada dia les imatges dels enfrontaments i del setge de la ciutat ocupaven un espai dels nostres telenotícies:

- a) Consulteu el web <http://www.youtube.com/watch?v=qj9lwKIBnYs> i podreu fer una visita virtual pels carrers del barri de la nostra protagonista. També hi trobareu vídeos amb imatges dels enfrontaments.
- b) Exposeu oralment les impressions que us han produït aquestes imatges, després de contrastar les imatges actuals i les del conflicte.

4. El primer capítol ens presenta la nostra protagonista: la Selma, una noia de disset anys que ha vist com la seva vida s'ha transformat a conseqüència de la guerra.

Per parelles, elaboreu una llista d'aspectes que formen part de la vostra vida quotidiana i, a partir del relat de la vida de la protagonista, contrasteu-los amb la transformació que patiríeu davant la realitat d'un conflicte bèl·lic (estudis, relació amb els veïns, amb els familiars, amb els amics, feina, salut, aficions...):

<i>Realitat actual</i>	<i>Transformacions en cas de guerra</i>

5. La Selma viu al barri de Bascarsija, conegut com el barri turc: *allí gairebé tothom és musulmà, tret d'uns quants croats, alguns jueus, i també algun serbi* (pàg. 13). Sarajevo ha estat tradicionalment una ciutat on, durant segles, han conviscut harmònicament moltes ètnies i religions, fins al punt que era coneguda també amb el nom de la Jerusalem europea.

Fixeu-vos que, en la frase anterior, el narrador es refereix a dos dels habitants de Bascarsija per la religió (*musulmà* i *jueu*) i a dos, per la procedència (*croats* i *serbis*). Tots, però, formen part dels pobles que constitueixen Bòsnia i Hercegovina.

- En grups de tres, busqueu informació a Internet sobre aquesta realitat i, amb l'ajuda del professorat de Ciències Socials, expliqueu quina és la religió dels croats i dels serbis i per què es fa aquesta diferenciació.
- Analitzeu, després, la realitat social del vostre municipi i elaboreu un text expositiu on explicareu les característiques que defineixen els diferents barris del vostre entorn.

6. La guerra ha transformat la realitat quotidiana de la ciutat. Per parelles, enumereu quins aspectes i espais de la ciutat es poden veure alterats per la situació de conflicte (carrers, parcs, habitatges...) i comenteu per què.

7. Quan puja al seu cotxe, la Selma engega la ràdio, però només troba cançons turques i decideix posar la cinta d'un estrambòtic cantant nord-americà que li agrada molt: en Willy De Ville. Al web oficial d'aquest cantant (<http://www.willydevillemusic.com>), hi trobareu la biografia:

<<http://www.buscamusica.org/ezine/entrevistas/willydeville.htm>>

- En grups de tres i amb l'ajuda del vostre professor o professora d'anglès, feu-ne un resum.
- Després, podeu buscar a la biblioteca pública del vostre municipi algun CD seu on hi hagi la cançó preferida de la Selma («Hey, Joe») i algun altre de música turca, per fer-ne una audició a l'aula.
- Contrasteu els dos tipus de música i argumenteu oralment per què creieu que la Selma se sent més propera a la música del cantant nord-americà.

8. El pare de la Selma és un amant dels relats de viatges *perquè s'imagina que és ell mateix qui viatja*. Ara, reflexioneu sobre què és per a vosaltres la literatura i quines satisfaccions us proporciona. Contrasteu les vostres reflexions amb les de la resta del grup.

9. La biblioteca de Sarajevo va ser bombardejada durant dies fins a ser destruïda del tot. Reflexioneu sobre aquest tema i responeu les preguntes que teniu a continuació. Després, contrasteu oralment les vostres conclusions amb les de la resta del grup:

- a) Què creieu que simbolitza la destrucció de llibres durant un conflicte bèl·lic?
- b) Quins motius creieu que poden provocar una destrucció d'aquest tipus?

10. Llegiu atentament el fragment següent i responeu les preguntes que trobareu to seguit:

Les identitats que maten. Per una mundialització que respecti la diversitat

La humanitat sencera no és feta sinó de casos particulars, la vida és creadora de diferències i cap «reproducció» no dona mai còpies exactes. Tothom, sense excepcions, posseeix una identitat composta. [...]

És justament això el que caracteritza la identitat de cadascú: que és complexa, única, insubstituïble, impossible de confondre's amb cap altra. Si hi insisteixo tant és per culpa d'aquest costum encara tan estès i al meu entendre molt pernicios, que fa que ens limitem a dir, per afirmar la nostra identitat, «sóc àrab», «sóc francès», «sóc negre», «sóc serbi», «sóc musulmà», «sóc jueu»; qui mostra, com ho he fet jo, les seves múltiples pertinences, immediatament és acusat de voler «dissoldre» la seva identitat en un quadre informe en que s'esborren tots els colors. [...]

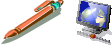
Per mesurar el que és vertaderament innat entre els elements de la identitat, només cal fer un exercici mental eminentment revelador: imaginar un nadó que en néixer fos allunyat del seu medi i situat en un altre entorn; comparar aleshores les diferents «identitats» que podria adquirir, els combats que hauria de lliurar i els que li serien estalviats... Aquesta persona, no cal dir-ho, no tindria cap record de la «seva» religió d'origen, ni de la «seva» nació ni de la «seva» llengua, i podria veure's lluitant aferrissadament contra els qui haurien hagut de ser els seus.

És innegable que el que determina la pertinença d'una persona a un grup donat és essencialment la influència d'altri; la influència dels qui té a prop —pares, compatriotes, correligionaris—, els quals intenten fer-se'l seu, i la influència dels qui té enfront, els quals s'esforcen per excloure'l. Cadascú de nosaltres ha d'obrir-se pas entre els camins en què és empès i els que li són prohibits o plens de trampes sota els peus; ningú no és de cop si mateix, ningú no es limita a «prendre consciència» del que és, sinó que esdevé el que és; no es limita a «prendre consciència» de la seva identitat, sinó que l'adquireix a poc a poc.

L'aprenentatge comença molt aviat, des de molt petits. Cadascú és modelat, voluntàriament o no, pels seus, els quals el formen, li inculquen creences familiars, ritus, actituds, convencions, la llengua materna, és clar, i també terrors, aspiracions, prejudicis, rancúnies, així com diferents sentiments de pertinença i de no pertinença. (pàg. 30-35)

MAALOUF, Amin. *Les identitats que maten. Per una mundialització que respecti la diversitat.*

- a) Quina relació trobeu entre el que afirma Amin Maalouf i els sentiments de la Selma?
- b) Intenteu exposar com heu anat construint la vostra pròpia identitat (analitzeu quins elements i persones han pogut formar part d'aquesta construcció identitària).

11. Al capítol 2, l'avi Ibrahim diu: *Els homes són llops per als altres homes*. Coneixeu l'origen d'aquesta frase? Consulteu el web <http://www.pensament.com/filoxarxa/filoxarxa/nou3ieh.htm> i responeu les preguntes següents:

- a) De qui és, originàriament, aquesta frase?
- b) Com defineix Hobbes els homes?
- c) Quina relació podeu establir entre el significat d'aquesta afirmació i la situació que estan vivint els nostres protagonistes?

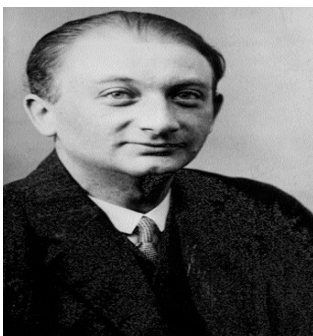
12. La Martina, l'amiga de la Selma, afirma, referint-se al Petar, que *per ser escriptor s'ha de ser més gran i haver viscut molt*. Per parelles, discutiu aquesta afirmació i, després, redacteu un text argumentatiu on exposareu si hi esteu d'acord o no.

13. L'Isaak Balzian explica a la Selma què és un *gòlem*: una criatura modelada en fang a la qual, segons les llegendes hebraïques, un rabí donà vida mitjançant tècniques esotèriques cabalístiques.

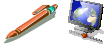
Per parelles, busqueu al cercador d'Internet informació sobre aquesta llegenda (podeu completar-la amb documentació que trobeu a la biblioteca del centre o a la del vostre municipi, si n'hi ha) i redacteu la vostra pròpia llegenda sobre aquest personatge.

<<http://elmonasterio.org/escritos/2005/06/page/2/>>

<<http://www.lettraslibres.com/index.php?art=7498>>

14. El pare d'en Petar llegeix una novel·la de Joseph Roth. Al web http://www.pencatala.cat/ctdl/autors_traduits/joseph_roth/, hi trobareu una breu presentació d'aquest novel·lista.

Després de llegir-la atentament, intenteu argumentar per què el pare d'en Petar llegeix una de les seves novel·les, tenint en compte la situació en què viu el nostre personatge.

15. Després de fer una primera lectura de l'obra, responeu les preguntes següents:

- a) La Selma té disset anys i sobreviu al conflicte, entre d'altres coses, fent de taxista. Creieu que en una situació de normalitat seria possible que una noia de disset anys pogués fer aquesta feina?

- b) Quin sentit té que es continuïn defensant les instal·lacions de l'Elektroprivreda, si ja no hi ha electricitat a les cases de la ciutat?
- c) Al primer capítol, la Selma recorda que ja fa més d'un any que començà el setge a Sarajevo. En quin any situaríeu l'acció?
- d) Per què la Selma sempre vol cobrar els seus serveis en marcs o en dòlars?
- e) Per què creieu que els txètniks denominen *turcs* els musulmans de Sarajevo?
- f) Quines raons devia tenir la família de la Selma per no haver marxat de Sarajevo quan encara era possible? Expliqueu què hauríeu fet vosaltres en la seva situació.
- g) Per què creieu que, a la família de la Selma, li costa acceptar el fet que ella es dediqui a treballar amb el taxi i a fer negocis en el mercat negre o se n'avergonyeix?
- h) Expliqueu per què la Selma i el seu pare creuen que no tots els serbis poden ser considerats enemics.
- i) Quin motiu ha provocat que l'Isaak Balzian se senti vigilat pels seus veïns?
- j) Per què la Selma considera la comunitat internacional que condemna el setge com un munt d'hipòcrites?
- k) Al capítol 8, la Selma compara les figures d'Isaak Balzian i Marko Krulic. Quines coincidències troba entre tots dos personatges?
- l) Com és la relació entre en Petar i el seu germà, en Josip? Per què?
- m) Què és la FORPRONU?
- n) Per què la Selma desconfia d'en Paul Lenz?
- o) En quins moments apareix el que ella creu que és el gòlem?
- p) Qui és la doctora Bilovac?
- q) Quins sentiments experimenta la Selma mentre és refugiada a Dubrovnik?

3. FEM UNA MICA D'HISTÒRIA

1. El nostre llibre s'inicia amb unes paraules de Kemal Bakarsic, conservador de la biblioteca del Museu Nacional de Bòsnia i Hercegovina. La nit del 25 al 26 d'agost de 1992, la Biblioteca Nacional i Universitària de Bòsnia i Hercegovina va ser destruïda a causa dels intensos bombardejos.

Per parelles, llegiu atentament l'article següent i, amb l'ajuda de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (<http://www.enciclopedia.cat>), responeu les qüestions que trobareu a continuació:

La destrucció cultural té nom: memoricidi

L'expressió va néixer fa menys d'una dècada. Les Nacions Unides ja n'han definit amb precisió el significat. Els últims conflictes bèl·lics en el que va ser la Iugoslàvia de Tito són l'exemple més recent d'aquest tipus de desastres, que van patir, entre d'altres, les ciutats de Sarajevo i Dubrovnik.

Va ser el professor Mirko Grmek qui primer va parlar de memoricidi. Ho va fer mitjançant les seves conferències durant 1991. Després, l'expressió es va estendre i, de la mateixa manera que neteja ètnica, va servir per definir una realitat de la guerra.

Els experts de les Nacions Unides van coincidir que memoricidi és «la destrucció intencional de béns culturals que no es pot justificar per la necessitat militar». Dins del patrimoni cultural s'inclouen els monuments, les ciutats o barris històrics, les galeries d'art, els museus, les biblioteques i els arxius.

La destrucció de béns culturals representa la desaparició d'allò que va ser deixat per generacions anteriors. Aquesta herència és el que configura la identitat d'un poble; d'aquí el sentiment de pèrdua irreparable que suscita quan no només s'elimina un grup, sinó que també s'elimina el seu rastre per la terra.

En allò que un dia va ser Iugoslàvia hi va haver una catàstrofe cultural d'«una amplitud aterridora», segons els informes del Consell de Seguretat europeu. En realitat, la magnitud de la devastació va ser enorme. Atenció, la destrucció del patrimoni cultural a Croàcia i Bòsnia durant la guerra de 1991-1995 excedeix llargament els danys imputables a les dues guerres mundials.

Molts monuments van ser dinamitats en moments en què no es combatia, com les mesquites de Hasan Defterdar i Ferhat Pasa, dos testimonis excepcionals de l'arquitectura del segle XVI.

Segons el Consell d'Europa, durant la guerra de 1991-95 l'objectiu de Sèrbia va ser ocupar els territoris habitats pels no serbis, sobretot els dels croats i bosnians musulmans i destruir-ne la identitat política, econòmica i cultural en nom de l'autodeterminació dels serbis.

Així, totes les ciutats atacades aleshores van patir en el seu patrimoni, i Sarajevo i Dubrovnik en són només dos exemples.

Sarajevo

Una construcció morisca evocava l'origen de la ciutat mentre es recolzava sobre el riu que travessa Sarajevo, i era el símbol i l'orgull dels seus habitants. Els seus quatre pisos acolliren el Parlament fins al precís moment que la regió va esclatar i amb ella el món; és a dir, fins al 1914. I des de 1946 contenia la Biblioteca Nacional i Universitària de Bòsnia i Hercegovina.

La nit del 25 d'agost de 1992, la biblioteca va ser atacada en quatre punts diferents i impactada per 25 projectils incendiàries. Quaranta bombes van ser llançades als carrers veïns, cosa que en va impossibilitar qualsevol salvament. En instants, el rugit de les flames ensordí aquell lloc. Tots els bibliotecaris i moltíssims voluntaris van acudir de seguida i van formar una desesperada cadena per rescatar els llibres.

Van ser esforços tan entranyables com inútils. Dels llibres només van quedar les cendres i algunes dones van morir sota la pluja de projectils que continuaven caient.

Kemal Bakarsic recorda que, aquella nit, «el cel s'havia enfosquit pel fum dels llibres en flames, pàgines socarrimades voleiaven, flotaven un moment i tornaven a caure com una neu negra per tota la ciutat; els qui n'atrapaven una pàgina en podien sentir l'escalfor i durant un instant llegir allò que tenia l'estrany aspecte d'un negatiu en negre i gris. Esmorteïda l'escalfor, la pàgina queia polvoritzada entre els nostres dits».

La Biblioteca Nacional tenia més d'un milió i mig de volums que incloïen 155.000 manuscrits, incunables i llibres rars. Dos mesos abans havia estat atacat l'Institut d'Estudis Orientals que tenia 5.263 manuscrits àrabs, turcs, perses i bosnians, amb ordenances de sultans del segle XI endavant.

Entre els llibres que Bakarsic va salvar del Museu Nacional –que no va trigar a ser atacat– es trobava el Haggadah de Sarajevo, una obra de calígrafs jueus de l'Espanya del segle XIV que hi va ser portada per la família Cohen quan fugien de l'Inquisició. El document es considera un dels tresors més preciosos de Bòsnia.

La Comissió d'Experts de les Nacions Unides va establir una cronologia detallada del setge de Sarajevo. Els dies de calma, els observadors comptaven entre 200 i 300 impactes i els dies més actius en tenien fins a 1000. Val la pena recordar que el 22 de juliol de 1993 la ciutat va ser sacsejada per 3.777 impactes. Aquesta és la mateixa cronologia que confirma que determinats blancs van ser bombardejats sistemàticament; el barri històric, les esglésies i mesquites, els museus i biblioteques, i els edificis públics.

VERLICHAK, Carmen. «La destrucció cultural tiene nombre: memoricidio», *La Nación* (adaptació i traducció)

- a) Què és l'Organització de les Nacions Unides? Quines són les principals funcions d'aquesta organització?
- b) Qui va ser Tito?
- c) Què vol dir la paraula *autodeterminació*?
- d) Quin riu travessa Sarajevo?
- e) Què va passar el 1914 perquè l'autora digui que el món va explotar?
- f) Quina diferència hi ha entre un manuscrit i un incunable? Quin valor tenen aquests tipus de document?
- g) Amb l'ajuda del vostre professor o professora de socials, recolliu exemples d'altres memoricidis importants de la història del món.
- h) Rellegiu ara la cita de Kemal Bakarsic que hi ha a l'inici del llibre. Per què creieu que l'autor ha decidit començar la novel·la amb aquestes paraules?

2. Per parelles, consulteu l'entrada **Iugoslàvia** al web de la Gran Enciclopèdia Catalana (<http://www.enciclopedia.cat>) i amb l'ajuda del vostre llibre de Ciències Socials, elaboreu un esquema on resumireu quins fets van provocar la guerra

dels Balcans, els esdeveniments més importants que es produïren al llarg del conflicte i quines conseqüències polítiques i socials se'n van derivar.

3. Al barri de la Selma, Bascarsija, hi conviuen diferents grups (musulmans, croats, jueus i serbis). Repasseu l'activitat 5 de l'apartat anterior i exposeu oralment quins aspectes creieu que podien dificultar la convivència i que van servir d'excusa per justificar algunes actuacions que es van dur a terme durant el conflicte.

4. El pare de la Selma havia intentat enviar fora de Sarajevo la seva família quan encara era possible. Durant el conflicte, molts països, i entre ells el nostre, van col·laborar mitjançant ONG i associacions de voluntaris en l'acollida dels refugiats de guerra.

Per parelles, feu una cerca a Internet de les entitats espanyoles que van col·laborar en l'ajuda als refugiats dels Balcans i redacteu un text expositiu on explicareu com ajudaven aquestes persones (quines atencions els proporcionaven i com gestionaven l'ajuda) i si aquesta col·laboració va continuar un cop acabat el conflicte.

5. La família Arvin, mentre escolta la ràdio, sent a parlar de *genocidi*. Per parelles, consulteu a la *Gran Enciclopèdia Catalana* (<http://www.enciclopedia.cat>) la definició d'aquest terme i responeu les qüestions següents:

- a) Definiu aquest concepte amb les vostres paraules.
- b) Què vol dir que és un crim sotmès a jurisdicció internacional?
- c) Es considera que el genocidi és un crim de guerra? Per què?
- d) Quines han estat les pràctiques genocides més importants del segle xx? Amb l'ajuda del vostre professor o professora de Ciències Socials, intenteu explicar els motius que van conduir a dur a terme aquests crims.

6. La família Arvin és musulmana, però es desvincula de les doctrines fonamentalistes dels «internacionalistes àrabs» o *mujahidins*. Ells es consideren laics, però els *mujahidins* els defineixen com a «falsos musulmans». Amb l'ajuda del cercador d'Internet i del vostre professor o professora de Ciències Socials, intenteu explicar en un text expositiu què és un *mujahidí* i per què el pare de la Selma afirma que *no vol viure com a l'Aràbia Saudita o al Iemen* (pàg. 20).

7. Organitzeu un debat a partir d'aquesta afirmació de la Selma: *Les religions, com els nacionalismes són una pesta*.

8. Per parelles, i amb l'ajuda de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (<http://www.enciclopedia.cat>) i del vostre professor o professora de Ciències Socials, elaboreu un mural o una presentació en *PowerPoint* on expliqueu quines són les bases ideològiques del comunisme i feu un retrat biogràfic del mariscal Tito. Recordant que aquesta és la figura idealitzada per l'avi de la Selma, intenteu argumentar amb la vostra exposició per què ell no entén el conflicte en què viu.

9. En Milan, el germà de la Selma, és conegut i admirat al barri perquè era corredor de fons de l'equip iugoslau que havia de participar als Jocs Olímpics celebrats a Barcelona l'estiu de 1992. Evidentment, el conflicte bèl·lic va impossibilitar la normalitat de participació de les seleccions iugoslaves en aquests jocs.

Amb l'ajuda del vostre professor o professora d'Educació Física i documentant-vos a la biblioteca del centre o del municipi, elaboreu en grups de tres una exposició oral explicant com es va gestionar la participació dels països que formaven part del conflicte, fent atenció especial als esports en què es presentaven com a favorits.

10. En Petar va marxar de Sarajevo perquè no havia volgut fer el servei militar. En grups de tres, consulteu a la *Gran Enciclopèdia Catalana* (<http://www.enciclopedia.cat/>) en què consisteix aquest fet. Segur que entre els vostres pares, familiars i professors trobareu algú que us pugui relatar la seva vivència, bé fent el servei militar, bé com a objector de consciència. Entrevisteu-lo i prepareu una exposició oral on relatareu la seva experiència a la resta de grups.

11. Durant la guerra als Balcans, més de 20.000 dones musulmanes van ser violades pels txètniks, una tàctica de guerra que entén el cos de la dona com un territori a ocupar amb un doble objectiu: d'una banda, apropiar-se del poder creatiu de la dona com si es tractés d'una fàbrica de guerrers; d'una altra, com a objecte per humiliar l'enemic.

Si voleu comprendre les conseqüències d'aquests crims de guerra, visioneu la pel·lícula *Grbavica*, de Jasmila Zbanic, i organitzeu un debat a classe al voltant d'aquests temes:

- el paper de les dones durant i després d'una guerra i
- la reconstrucció social i familiar després d'un conflicte bèl·lic.

<http://www.muchochine.net/critica_print.php/946>

12. Per parelles, consulteu el web <http://www.fundacioperlapau.org/activitats/Expo2002/arme.htm>, on trobareu algunes dades sobre el tràfic d'armes. Després de llegir aquesta informació, redacteu un text expositiu on explicareu per què el tràfic d'armes és un negoci i quins en són els cinc principals països exportadors. A continuació, exposeu la vostra opinió sobre aquest tema i reflexioneu sobre possibles iniciatives que podrien prendre els governs per eradicar el problema.

13. Per parelles, consulteu el web http://actualidad.terra.es/nacional/articulo/salida_sarajevo_mitico_tunel_alberga_1138437.htm, on trobareu informació sobre el famós Túnel de Sarajevo i responeu les preguntes següents:

- Amb quin nom era conegut aquest passatge subterrani?

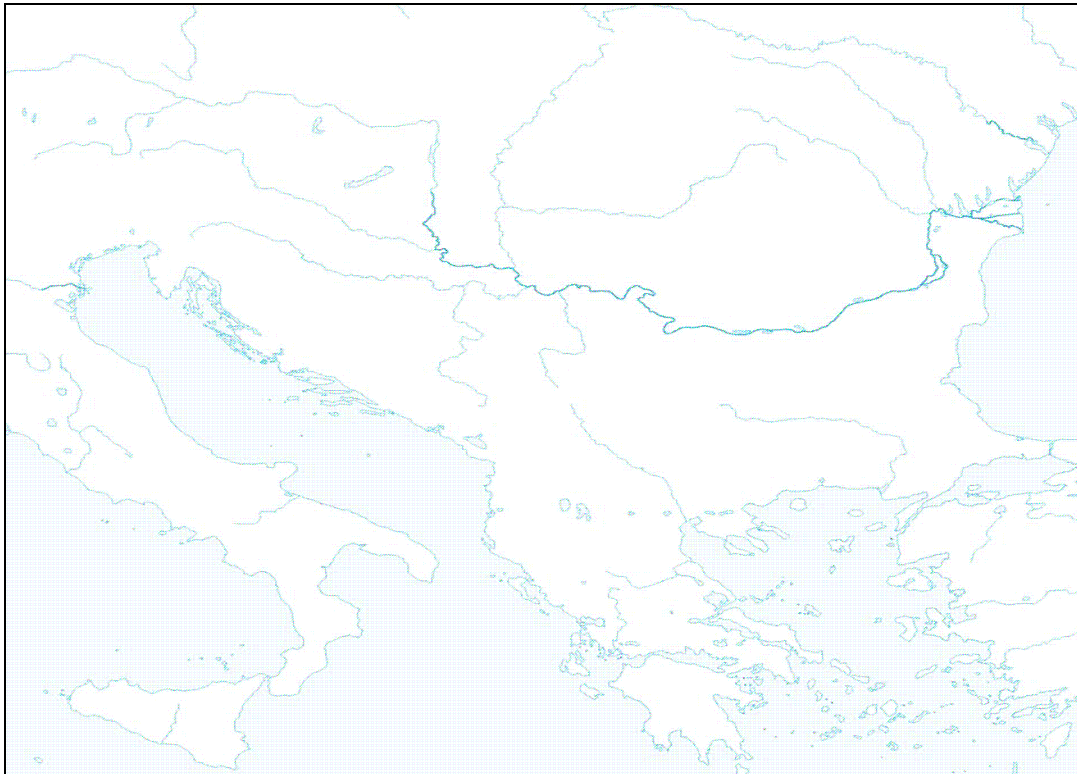
<<http://www.fortunecity.com/oasis/tropicana/533/slicice23.html>>

- b) Qui va prendre la iniciativa de construir aquest túnel?
- c) Quin objectiu tenia el túnel?
- d) Com transportaven el material?
- e) Qui va fugir de la ciutat a través del túnel?

14. En grups de tres i després de documentar-vos amb l'ajuda de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (<http://www.enciclopedia.cat/>) i d'altres documents, redacteu una breu biografia d'aquests dos polítics: Alija Itzebegovic i Slobodan Milosevic.

15. Amb l'ajuda d'un atlas, situeu en aquest mapa les ciutats següents. Indiqueu també els països a què pertanyen i assenyalau la frontera que els delimita:

Belgrad, Dubrovnik, Mostar, Sarajevo, Split, Zagreb

4. REFLEXIONEM DESPRÉS DE LLEGIR

1. Haureu observat que els capítols d'aquest llibre no tenen títol. Creieu que l'autor ho ha fet amb algun objectiu concret? Argumenteu les vostres hipòtesis.

2. Per parelles, decidiu un títol que encapçali cadascun dels capítols i que en disegni clarament el contingut:

Capítol 1	
Capítol 2	
Capítol 3	
Capítol 4	
Capítol 5	
Capítol 6	
Capítol 7	
Capítol 8	
Capítol 9	
Capítol 10	
Capítol 11	
Capítol 12	
Capítol 13	
Capítol 14	
Capítol 15	
Capítol 16	
Capítol 17	
Capítol 18	
Capítol 19	
Capítol 20	
Capítol 21	
Capítol 22	
Capítol 23	
Capítol 24	
Capítol 25	
Capítol 26	

3. Segurament us haureu adonat que la nostra història està explicada en tercera persona. Ara que ja heu fet una primera lectura de l'obra, responeu les qüestions següents:

- a) Expliqueu les diferències que hi ha entre autor, narrador i lector.
- b) Com definiríeu el narrador de la nostra història? És un narrador homodiegètic (és a dir, és un personatge de la novel·la) o heterodiegètic (és a dir, no és un personatge de novel·la)? Justifiqueu la vostra resposta amb algun passatge extret de l'obra.
- c) Indiqueu quines d'aquestes afirmacions coincideixen amb les característiques del nostre narrador:

- Explica una història de la qual ho coneix tot, fins i tot els pensaments i sentiments més íntims dels personatges.
- És un narrador protagonista.
- És un observador extern i només explica allò que es pot observar (només mostra els fets).
- És un narrador testimoni.
- No té opinió sobre els fets explicats i només els descriu.

d) Com el definiríeu? Com un narrador omniscient o com un narrador objectiu? Justifiqueu la vostra resposta amb algun passatge extret de la novel·la.

4. La nostra protagonista es defineix com una noia moderna; diu que no vol ser oriental. Expliqueu breument què vol dir la Selma quan afirma que no vol ser «oriental». Argumenteu la vostra explicació amb fragments extrets de l'obra.

5.   Trieu un dels personatges de la novel·la i, per parelles, redacteu-ne un retrat tant físic com psicològic. Intenteu explicar com devia ser la seva vida abans del conflicte i com aquest, li ha fet canviar el caràcter, les actituds i els pensaments i valors.

6. Torneu a escriure els següents fragments, extrets de la novel·la, i substituïu les expressions subratllades per paraules o expressions sinònimes:

Els nois de tant en tant fan alguna broma poca-solta i la Selma els fit amb feresa. (pàg. 11)

També el seu sou, ja escarransit abans del conflicte, s'ha reduït. (pàg. 18)

[...] els vidres de les finestres han estat substituïts per cartrons, plàstics o fustes matusseres. (pàg. 23)

La porta està tancada i al lllindar s'hi acumulen un munt d'andròmines. (pàg. 23)

Tots dos fumen en silenci, dins del cotxe, i arrecerats darrere un mur. (pàg. 24)

Una altra vegada una carrera d'obstacles, es diu, mentre ja albira la Maternitat. (pàg. 25)

També recorda que a vegades li feia bromes innocents o li prenia el número. (pàg. 26)

Per badar, no cal que et quedis. (pàg. 30)

[...] la Selma no pot evitar mirar-lo de fit a fit. (pàg. 41)

[...] disputant-se alguna rampoina per menjar. (pàg. 47)

[...] estan més a recer que la resta de la vivenda. (pàg. 48)

Arriben notícies de les zones ocupades i són esbalaidores. (pàg. 52)

[...] transformant-los en éssers que fan basarda (pàg. 54)

Ara, potser és ella la que es deixa portar per cabòries estranyes. (pàg. 85)

[...] un autèntic garbuix de sensacions contradictòries. (pàg. 96)

[...] explica en Fabian, cofoi dels seus negocis amb el contraban. (pàg. 105)

Destrucció, ràtzies i solitud [...] (pàg. 151)

7. Al llarg de la novel·la, l'autor ha anat fent servir com a recurs literari el símil o la comparació dels personatges amb actituds i comportaments propis dels animals. Per exemple, en parlar de l'atac dels franc-tiradors, la veu narrativa afirma que la Selma ha sentit que *més d'una vegada l'han volgut caçar* (pàg. 12).

Analitzeu les afirmacions següents, extretes de la novel·la, i argumenteu per què l'autor tria els animals per identificar els seus personatges:

(1) *Allà baix, el seu Lada és com un conill a l'abast dels caçadors. I ella voldria ser una pantera o, si això no és possible, almenys una guineu.* (pàg. 14)

(2) *Ara Sarajevo és una ratera.* (pàg. 17)

(3) *Diuen que vénen estrangers als turons per «caçar» i que paguen als txètniks per peça.* (pàg. 21)

(4) *Avui, les dones que vénen perquè les pentini la Fàtima són unes autèntiques cotorres i la Selma no les suporta.* (pàg. 30)

(5) *[...] només sent una contradictòria barreja de fàstic i llàstima per aquell animal en zel que si pogués se li llançaria al damunt.* (pàg. 34)

(6) *És el triomf de les rates, de la mesquinesa i de la misèria.* (pàg. 81)

(7) *[...] tan sols han volgut plomar una víctima que ha caigut en el seu territori [...]* (pàg. 84)

(8) *Homes, persones? [...]* *No són pas això, sinó llops.* (pàg. 91)

(9) *[...] aconsegueix cridar, i la veu se li fon en un bram gairebé animal.* (pàg. 111)

(10) *Una rata entre rates, pensa la Selma del contrabandista.* (pàg. 138)

(11) *[...] sense poder tornar a la seva casa saquejada pels xacals humans que a poc a poc es van apoderant de la ciutat [...]* (pàg. 146)

8. Podríem dir que en Drago és un personatge «obscur». Trieu cinc adjectius que el podrien definir i argumenteu la vostra tria.

9. La família Arvin recorda els seus estius a la costa dàlmata, a Croàcia, com una estada al paradís. En grups de tres, aneu a una agència de viatges i recolliu informació sobre l'oferta turística d'aquesta zona. Després, elaboreu una presentació en *PowerPoint* explicant quins atractius turístics presenta i una proposta de viatge organitzat ideat per vosaltres.

10. Com a conseqüència de la guerra, l'Aida ha hagut de deixar d'assistir a l'escola. En grups de tres, imagineu que us trobeu en una situació similar i elaboreu una llista de possibles maneres de continuar aprenent. Després, contrasteu-les oralment amb les de la resta de grups.

11. Quan la Selma intenta evadir-se de la dura realitat que l'envolta s'imagina *conduint per una llarguíssima carretera a Arizona o Nou Mèxic, fumant, notant a la pell l'aire ardent del desert i somiant un món nou, una vida nova* (pàg. 20). Descriviu com seria el vostre moment d'evasió (on aniríeu, què faríeu, amb qui...).

12. La relació amorosa de la Selma i en Petar es va construir a poc a poc, tot superant els elements que entrebanquen el seu procés d'evolució. Per parelles, analitzeu quins elements els separen inicialment i expliqueu com van superant els entrebancs.

13. La nostra novel·la té, entre cometes, un final feliç. Per parelles, redacteu-ne un final alternatiu.

14. Cada un dels nostres personatges desenvolupa una professió que s'ha vist alterada per l'enfrontament en què viuen. En grups de tres, prepareu una exposició oral on explicareu quins estudis s'han de fer per dedicar-se a les professions següents:

atleta, bibliotecari, escriptor, mestre, periodista, perruquer, restaurador de llibres, taxista
--

Expliqueu també quines tasques pot realitzar cadascun d'aquests professionals.

Bibliografia

1. Sobre novel·la i història

ALCOBERRO, Agustí. «De la literatura a la història, i a l'inrevés». *Escola catalana* [Barcelona] (octubre 2001), núm. 383; p. 25-27.

«Novel·la històrica i novel·la juvenil: problemes i propostes». *Revista del Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*. [Barcelona] (desembre 2004), núm. 123; p. 50-58.

LAGE FERNÁNDEZ, Juan José. «El relato juvenil de tema histórico». *Clij*. [Barcelona] (maig 1993), núm. 50; p. 21-29.

ROTÉS, Helena. *La novel·la històrica com a recurs didàctic de les ciències socials: un exemple de treball*. Barcelona: Graó. (juliol 1995), núm. 1.

2. Obra de Joaquim Borrell

En català

El bes de la nivaira. Barcelona: Columna, 1990.

L'esclava de blau. Barcelona: Columna, 1992.

La llàgrima d'Atenea. Barcelona: Columna, 1994.

Sibil·la, la plebea que va regnar. Barcelona: Columna, 2001.

Les naufores. Picanya: Edicions del Bullent, 2002.

L'alliberament d'Andròmeda. Barcelona: Columna, 2004.

En castellà

Caballo verde. València: Gráficas Marí Montañana, 1983.

El escribano del secreto. Barcelona: Círculo de Lectores, 1997.

La balada de la reina descalza. Barcelona: Nuevas ediciones de bolsillo, 2000.

La bahía del último aliento. Barcelona: Grijalbo, 2003.

Hijas de la sal. Barcelona: El Andén, 2007.

3. Obra de Núria Pradas

L'extraordinària píndola rosa. Barcelona: Cruïlla, 1995.

Lior. Barcelona: Cruïlla, 1995.

Sol d'hivern. Barcelona: Baula, 1995.

La Pipa ha perdut la son. Barcelona: Cruïlla, 1996.

Parella de dames. Barcelona: Baula, 1996.

Un estiu amb l'Anna. Barcelona: Cruïlla, 1996.

Algú ha vist en Puck. Barcelona: Cruïlla, 1997.

La princesa Pomèlia. Picanya: Edicions del Bullent, 1998.

La tieta Adela del Nil. Barcelona: Baula, 1998.

La vareta roja. Barcelona: Cruïlla, 1998.

Posa una tieta Adela a la teva vida. Barcelona: Baula, 1998.

Simfonia per a un segrest. Barcelona: Grup Promotor d'Ensenyament i Difusió Català, 1998.

Ai, Antònia!, on t'has ficat? Barcelona: Baula, 1999.

Els lungs. Barcelona: La Galera, 1999.

Laura. Barcelona: Cruïlla, 1999.

Diaris de campaments. Barcelona: Casals, 2000.

L'IJ a la recerca de la iaia perduda. Barcelona: Grup Promotor d'Ensenyament i Difusió Català, 2000.

L'intrús. Barcelona: Cruïlla, 2000.

La batalla de la sopa. Barcelona: Baula, 2000.

Embolic al món del No-Res. Barcelona: La Galera, 2001.

A carn, a carn! Barcelona: La Galera, 2002.

La serpentina de plomes. Barcelona: Cruïlla, 2002.

La tieta Adela a Nova York. Barcelona: Baula, 2002.

Una nit de reis boja. Barcelona: La Galera, 2004.

Això no mola, escarola. Barcelona: Barcanova, 2005.

Curs per a joves detectius. Barcelona: La Galera, 2005.

Curs per a joves genets de dracs. Barcelona: La Galera, 2005.

El llibre de la selva (adaptació). Barcelona: Castellnou, 2005.

L'últim refugi. Barcelona: Grup Promotor d'Ensenyament i Difusió Català, 2005.

Manhattan. Barcelona: Baula, 2005.

Curs per a joves fades bones. Barcelona: La Galera, 2006.

Curs per a joves patges reials. Barcelona: La Galera, 2006.

El misteri del carrer de les Glicines. Barcelona: Bambú, 2006.

Quina família! Barcelona: La Galera, 2006.

La tieta Adela a Sevilla. Barcelona: Baula, 2007.

4. Sobre l'obra de Núria Pradas

«Premio Carmesina». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (abril 1999), núm. 115; p. 23.

«Tinta fresca. Núria Pradas». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (juny 1999), núm. 117; p. 37.

«Premio Ciutat d'Olot. Núria Pradas Andreu». *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*. [Barcelona] (abril 2003), núm. 159; p. 38.

GÓMEZ HERNÁNDEZ, Maribel (revisió i ampliació) «Núria Pradas». *Itineraris de lectura*. Associació d'escriptors en llengua catalana / Servei d'Ensenyament del Català, 2006.

<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/ILC/Documents/Arxiu/Feb_06_itineraris%20guia_NPradas.pdf>.

Web de l'autora: <http://nuria.pradas.org>

5. Obra de Jaume Benavente

El factor climàtic. Barcelona: La Magrana, 1990.

Laberint d'Arcàdia (amb Joan Grau Martí). Tarragona: El Mèdol, 1992.

Vides invisibles. Barcelona: La Magrana, 1994.

Camps de lava. Barcelona: Proa, 2000.

Masurca de Praia. Barcelona: Proa, 2001.

Un pont sobre l'erm. Barcelona: Proa, 2002.

Nocturn de Portbou. Barcelona: Rosa dels Vents, 2003.

Viatge d'hivern a Madeira. Lleida: Pagès, 2004.

La senda del Dingo. Barcelona: Columna, 2005.

Història d'amor a Sarajevo. Barcelona: Columna, 2005.

L'ajudant de Kepler. Barcelona: Proa, 2006.

Llums a la costa. Barcelona: Columna, 2007.

6. Sobre aspectes didàctics de llengua i literatura

AADD. *Expressió Oral*. Barcelona: Alhambra, 1987.

ALCOVERRO, C. *Llegir per escriure. Escriure per llegir*. Barcelona: Barcanova, 1993.

AMADEO, I.; SOLÉ, J. *Curs pràctic de redacció*. Barcelona: Columna, 1996.

BASSOLS, M.; TORRENT, A. M. *Models textuais. Teoria i pràctica*. Vic: Eumo, 1996.

BERGA, P. [et. al.] *Com ensenyar a llegir a l'ESO. La lectura des d'una perspectiva interdisciplinària*. Barcelona: Rosa Sensat, 1999.

CAMPS A. *L'ensenyament de la composició escrita*. Barcelona: Barcanova, 1994.

L'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua i la literatura en l'educació secundària. Barcelona: ICE UB / Horsori, 1998.

CASSANY, D. *Descriure escriure. Com s'aprèn a escriure*. Barcelona: Empúries, 1988.

CERDÀ, M. I.; SIMÓ, M. J. *Per escrit. Recursos per treballar l'expressió escrita*. Barcelona: La Magrana, 1996.

COLOMER, T. «L'adquisició de la competència literària». *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*. [Barcelona] (juliol 1994), núm. 1; p. 37-50.

«La evolución de la enseñanza literaria». *Aspectos didácticos de lengua y literatura*, 8. Zaragoza: ICE de la Universidad de Zaragoza, 1996.

La formació del lector literari. Barcelona: Barcanova, 1998.

«La enseñanza de la literatura como construcción del sentido». *Lectura y vida, revista latinoamericana de lectura*. [Buenos Aires] (març 2001), núm. 1; p. 6-23.

DE LUCA, M. *Didáctica de la lengua oral*. Buenos Aires: Kapelusz, 1983.

«L'educació literària». Monogràfic *Escola Catalana*. [Barcelona] (2002), núm. 393.

LLUCH, G. *El lector model en la narrativa per a infants i joves*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, Publicacions de la Universitat Jaume I, Universitat de València. Servei de Publicacions, 1998.

JOLIBERT, J. *Formar infants productors de textos*. Barcelona: Graó, 1992.

LOMAS, C.; OSORO, A. «Enseñar lengua y literatura en la educación secundaria». A: LOMAS, C. (coord.): *La educación lingüística y literaria en la enseñanza secundaria*. Barcelona: ICE UB / Horsori, 1996.

MENDOZA, A.; LÓPEZ, A.; MARTOS, E. *Didáctica de la lengua para la enseñanza primaria y secundaria*. Madrid: Akal, 1996.

PORTELL, J. [et al.] *M'agrada llegir. Com fer els teus fills lectors*. Badalona: Ara Llibres, 2004.

SUNYOL, V. *Màquines per a escriure*. Vic: Eumo, 1992.

7. Sobre cultura grecoromana

ALBERICH I MARINÉ, J. [et al.] *Grecs i romans*. Madrid: Alhambra, 1989.

Història i societat. Civilització i cultura grecoroma. Barcelona: Grup Promotor Santillana, 1996.

WATTEL, O. *Atlas histórico de la Roma clásica*. Madrid: Acento, 2002.

8. Sobre l'edat mitjana i els càtars

DALMAU, A. *Els càtars*. Barcelona: UOC, 2005.

GARCIA-OLIVER, F. «La religió dels homes». *El temps d'història*. (del 25 al 31 de desembre 2001), p. 60-62.

MESTRE I GODÉS, J. «La croada contra els albigesos». *El temps d'història*. (del 25 al 31 de desembre 2001), p. 54-56.

PLATT, R. *La vida al castell*. Barcelona: Parramon, 1999.

SEDEC. *Els nostres castells*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1997.

Temps de castells, núm. 11. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya.

9. Sobre la guerra dels Balcans

BOGDAVONIC, I. *Els Balcans*. Barcelona: UOC, 2005.

VERLICHAK, C. «La destrucció cultural tiene nombre: memoricidio». *La Nación*, (18 de juny de 2000) <http://buscador.lanacion.com.ar/Nota.asp?nota_id=209439&high=destrucci%F3n%20cultural>

10. Sobre educació per la pau

GRASA, R.; REIG, D. *Quaderns linguapax*. Barcelona: PAU, 1998.

MAS, À.; OLIVERAS, M. A. *Geografia dels conflictes*. Barcelona: Castellnou, 1995.

ROMEVA, R. *Desarmament i desenvolupament*. Barcelona: Intermón-Oxfam, 2000.

11. Lectures recomanades per treballar amb l'alumnat nouvingut incorporat a l'aula ordinària

FRANK, A. *El diari d'una noia*. Barcelona: Eumo i Universitat de Barcelona, 2004.

GIL, C.; HERRERO, T. *Em dic Cleòpatra*. Barcelona: Parramón 2005.

Tristany i Isolda. Barcelona: Castellnou, 2005. (Biblioteca Hermes)

12. Webs interessants

Gran Enciclopèdia Catalana <<http://www.enciclopedia.cat>>

Sobre cultura grecoromana:

<<http://www.xtec.cat/~sqiralt/labyrinthus/>>

<http://www.elpais.com/fotogalerias/popup_animacion.html?xref=20051223elpepuage_1&k=sociedad_romana>

Sobre Ciències Socials:

<<http://www.edu365.cat/eso/muds/socials/index.htm>>

<<http://blocs.xtec.cat/cienciessocials/archives/80#comment-6>>

<<http://www.xtec.cat/iesmontsacopa/departaments/socials.htm>>

Sobre educació per la pau:

<<http://www.acnur.org>>

<<http://www.fundacioperlapau.org/>>

Sobre els càtars:

<<http://www.xtec.es/~apalau12/index1.htm>>

Sobre l'edat mitjana:

<<http://www.xtec.cat/~jcastele/projecte/castell.htm>>

<<http://www.xtec.es/~malons22/trobadors/trobadors.htm>>

ANNEXOS

Annex 1. Enigmes per dinamitzar la lectura

L'esclava de blau, de Joaquim Borrell

Per tal d'animar l'alumnat a llegir, se'ls proposarà que resolguin aquests enigmes relacionats amb la lectura de cadascun dels capítols. El professorat pot plantejar aquesta estratègia com un concurs entre l'alumnat i, en acabar la novel·la, l'alumne o alumna que hagi resolt més enigmes pot ser premiat segons cregui convenient el docent.

Capítol 1 – *Què eren els manes?*

En la mitologia romana, els *manes* eren les ànimes dels éssers estimats que havien mort. Eren considerats esperits menors i eren similars a d'altres com ara els *lars*, els *genis* i els *penats*.

Capítol 2 – *A Siredobros el presenten com si fos de Rodes, però en realitat és d'Antium. Quina relació podeu establir entre aquests dos llocs i la professió del nostre personatge?*

A Antium, actualment Anzio, una ciutat de la província de Roma, van ser trobades nombroses obres d'art, entre elles el *Gladiador Borghese*. L'illa de Rodes és coneguda per una estàtua de dimensions gegantines coneguda com el colòs de Rodes. L'estàtua, de bronze i de 32 metres d'alçada, representava una figura masculina, dreta, amb una torxa a la mà que simbolitzava el sol.

Capítol 3 – *Qui era Ishtar?*

Ishtar, coneguda també amb el nom d'Astarté, entre altres, era una deessa semítica de Mesopotàmia i de Fenícia. En la mitologia babilònica, Ishtar era la deessa de l'amor i de la líbido (i, per tant, de la fecunditat), de la guerra i de la vida de la naturalesa. A través de l'expansió fenícia cap a la Mediterrània occidental, el culte s'estengué a les colònies d'Occident, però no a Cartago ni a la zona cartaginesa, com Eivissa, on fou substituïda per Tànit. Els grecs l'assimilaren a Afrodita, i els romans, a Cíbele. <

Capítol 4 – *Ja sabem que Cleòpatra és un personatge històric real que s'ha colat en la nostra història, però, i Arsínoe, és un personatge històric real o és de ficció?*

Arsínoe IV va ser reina d'Egipte el 48 aC. Era filla de Ptolemeu XII Auletes i germana de Cleòpatra VII. Va reclamar els seus drets al tron i es va aliar a Filopàtor en l'aixecament contra els romans, que, dirigits per Juli Cèsar, afavorien Cleòpatra (48 aC). Finalment, va aconseguir ser reconeguda com a reina pels alexandrins. Derrotada la revolta pels romans (finals del 48 aC) i mort Ptolemeu XIII (47 aC), Cèsar se la va emportar a Roma i la va fer servir com a símbol del seu triomf (46 aC). Després, Cèsar la va alliberar i la va enviar a un temple a Efes. La seva germana Cleòpatra va convèncer Marc Antoni de matar-la i Arsínoe va ser assassinada.

Capítol 5 – *Què eren les Lupercals?*

Les Lupercals eren unes festes de purificació que es celebraven a Roma el 15 de febrer de cada any, davant la gruta sagrada on, segons la tradició, van ser trobats els dos bessons, Ròmul i Rem, alletats per una lloba. En honor al déu Luperc s'immolaven un boc i un gos, animals considerats impurs. Després, es tallava a tires la pell dels

animals sacrificats i dos joves, només vestits amb unes tires de cuir, corrien entorn del Palatí i colpejaven amb tires de les pells les dones que desitjaven ser fecundes.

Capítol 6 – Qui era Lug?

Lug és un dels principals déus de la cultura celta. El déu, músic, mag i amb una força excepcional, representava el sol i, per això, era impossible mirar-lo a la cara directament.

Capítol 7 – Com van tornar de l'Hades Hèrcules i Orfeu?

Hèrcules, com a penitència per haver mort els seus fills, va haver de realitzar dotze treballs aparentment impossibles de dur a terme. La darrera de les tasques que li van encarregar consistia a treure el gos Cerber dels inferns. Hèrcules va demanar al déu dels inferns, Hades, que li deixés emportar-se el Cerber. Ell hi va accedir, però amb la condició que fos capaç de capturar-lo sense armes. Hèrcules, només amb la seva força, va aconseguir retenir l'animal i portar-lo a Micenes, per retornar-lo a l'Hades poc després.

Orfeu, poeta i músic, tenia fama de ser el millor dels cantants i tocava tan bé la lira que aconseguia amansir els animals salvatges. Molt enamorat de la seva dona, Eurídice, va decidir anar a l'infern a buscar-la quan aquesta morí. Amb la seva música, va aconseguir que Caront el passés a l'altre cantó de la llacuna Estígia i que el Cerber el deixés passar. Hades i Persèfone, els reis de l'Hades, encantats també amb la seva música, li van permetre que s'emportés Eurídice, però amb la condició que durant la tornada no es girés per mirar-la. En arribar a la llacuna Estígia, va tenir por que Hades l'hagués enganyat i, en girar-se per mirar la seva dona, Eurídice va desaparèixer per sempre.

Annex 2. SOLUCIONARI

I. AMICS I ENEMICS

1. 2. 3. Respostes obertes.

4. *Prejudici*: indicati o opinió preconcebuts. Aversió no raonada per alguna cosa. (DIEC)

Estereotip: conjunt d'idees que un grup o una societat obté a partir de les normes o dels patrons culturals prèviament establerts. (DIEC)

5. 6. Respostes obertes.

II. L'ESCLAVA DE BLAU, DE JOAQUIM BORRELL

1. ABANS D'OBRRIR EL LLIBRE

1. 2. Respostes obertes.

3.

4. Resposta oberta.

2. LLEGIM I REFLEXIONEM

2.1. Capítol I «Primer dia»

1. Resposta oberta.

2. L'any 35 aC.

3. a) *Cursus honorum*

b) Hèl·lade

c) Liceu

d) Biga

e) Pomona

f) Erectèon

g) As

- h) Àgora
- i) Termes
- j) Janícul
- k) Denari
- l) Tíber
- m) Gens
- n) Peculi
- o) Auriga
- p) Urbs
- q) Lèmur
- r) Àtica
- s) Pireu

4. Exquirient: persona que investiga des de fora, des de l'entorn.

5. Té 27 anys.

2.2. Capítol II «Segon dia»

1. Resposta oberta. Per exemple:

<i>Cas</i>	<i>Com s'ha produït?</i>	<i>Sospitosos/es</i>	<i>Pistes</i>
Mort de Siderobros	A l'arena del circ. El maten els nubis (p. 46)	Àlix el númida. La bruixa d'Ishtar.	
Mort d'Alcímenes	Per la picada d'un escurço. (p. 38)	Un enemic envejós del seu enginy.	
Mort d'Eli Manli	Apunyalat al dormitori amb un estilet. (p. 49)	Nèmesi. Algun soldat escapat de Noviodunum. El seu fill, afectat per la vergonya.	

2.3. Capítol III «Tercer dia»

1. a) Amb una mirada de menyspreu.

b) Sí. Per exemple, la casa.

c) Perquè està convençut de la superioritat de la seva cultura.

2. Resposta oberta.

Marc Porci Cató: polític, escriptor i orador romà, dit *el Vell* o *el Censor*. Fou elegit censor el 184 aC. En oposició a la política dels Escipió, liberal i filohel·lènica, **la seva activitat es dirigí a preservar els costums romans tradicionals i a combatre la influència grega**; féu aprovar lleis contra el luxe, limità la llibertat de gestió de la dona, denuncià sovint irregularitats d'altres polítics; féu construir la basílica Pòrcia; en política exterior fou partidari de la no-intervenció fora d'Itàlia, excepte en el cas de Cartago, que considerava la més gran amenaça per a Roma. (GEC)

3. Resposta oberta.

4. *Celi*: un dels set turons de la ciutat de Roma.

cilici (pirata cilici): natural de Cilícia, regió del sud-est del Àsia Menor.

clàmide: capa curta i lleugera utilitzada per grecs i romans.

coturns: calçat antic.

dodecanès: habitant del Dodecanès, arxipèlag de Grècia situat al sud de la mar Egea, davant la costa sud-occidental de Turquia.

epirota: habitant de l'Epir, regió al NO de Grècia, vora Albània.

Hebe: en la mitologia grega, personificació de la joventut.

patrici: a la Roma antiga, membre de la família dels *patres*, pertanyent a la classe dominant, que gaudia, com a noble, de tots els drets.

pretorià: individu que formava part del cos de guàrdia del comandant de l'exèrcit romà i, posteriorment, de la guàrdia personal dels emperadors romans (*guàrdia pretoriana*).

sesterci: antiga moneda romana que valia un quart de denari, equivalent primer a dos asos i mig i, després de la batalla de Trasimè (217 aC), a quatre asos.

sibil·la: dona, generalment anciana, que hom suposava que tenia el do de predir l'esdevenidor.

talent: unitat de pes i monetària grega, originària probablement de Babilònia.

vestal: en la religió romana antiga, cadascuna de les sacerdotesses verges que eren consagrades a *Vesta* i que tenien cura del foc sagrat.

5. Resposta oberta. Per exemple:

<i>Cas</i>	<i>Com s'ha produït?</i>	<i>Sospitosos/es</i>	<i>Pistes</i>
Mort de Siderobros	A l'arena del circ. El maten els nubis. (p. 46)	Àlix el númida. La bruixa d'Ishtar.	
Mort d'Alcímenes	Per la picada d'un escurço. (p. 38)	Un enemic envejós del seu enginy.	
Mort d'Eli Manli	Apunyalat al dormitori amb un estilet. (p. 49)	Nèmesi. Algun soldat escapat de Noviodunum. El seu fill, afectat per la vergonya.	
Mort de l'epirota	Li han trencat el coll. (p. 82)		
Atac contra Juli Cèsar	Li van disparar una javelina. (p. 87)	Arsínoe, germana de Cleòpatra.	

2.4. Capítol IV «Quart dia»

1. Resposta oberta. La raó pot ser que Alexandre el Gran, rei de Macedònia i per tant d'origen grec, ocupà Egipte i fundà Alexandria entre el 332 i el 331 aC. Aquesta ciutat, a l'altre costat de la Mediterrània per a un grec, es convertí en el primer port d'Egipte i un dels grans centres culturals de la Mediterrània. Van ser famosos la seva biblioteca i el seu far, considerat una de les meravelles de l'antiguitat clàssica.

2. Van ser amants i, fins i tot, van tenir un fill.

3. La satisfacció i la riquesa són per a la majoria de la gent un desig inabastable, perseguit durant tota la vida perquè només alguns afortunats els puguin aconseguir. El comú dels éssers humans somia muntanyes d'or, estanyes de perles movedisses, esclaves de pell suau, taules plenes de productes de mar, vins remots o aus especiades. Per a nosaltres els làgides, la riquesa i el plaer ens acompanyen des del naixement, entre llençols de seda i sonalls de plata, per tota la vida, tan mansament com una ombra, en quantitat superior a la que mai podrem gastar. Per això no en tenim prou. El nostre vertader desig és un altre i per ell respirem, ens movem i quan arriba el moment lluitem fins a la mort.

El significat és que els agrada el poder, el domini sobre la resta de mortals.

4. Els faraons eren considerats éssers gairebé divins. A les primeres dinasties eren identificats amb el déu Horus i, més tard, considerats fills de Ra, el déu del sol. Quan es morien, es fusionaven amb Osiris, déu de la vida, els morts i la resurrecció, esdevenien immortals i eren adorats com a déus.

5. Resposta oberta.

6. a) Resposta oberta.

b) Resposta oberta. Algun suggeriment:

Les noies no rebien una educació completa. Deixaven d'estudiar als dotze anys i la majoria es quedaven tancades a casa, dedicant-se a filar. A aquesta edat moltes ja estan atorgades a un marit i als catorze ja estaran casades. Només algunes tenen la sort de seguir, sense sortir de casa, les lliçons d'un preceptor, si el pare o el marit ho consideren convenient.

La dona no era jurídicament independent, sinó que solia estar sota la tutela d'un home, primer del pare, i un cop casada (*uxor*) podia restar en la potestat del pare o passar a la del marit, i, si moria el pare o el marit, se li designava com a tutor un familiar -el germà, el cunyat o fins i tot el fill- o un home escollit per ella. Com que sovint les dones vivien separades del tutor i com que amb freqüència podien triar-lo, moltes gaudien, de fet, d'una gran llibertat. Amb el temps la tutela de les dones aniria desapareixent, a mesura que es produïa una emancipació de les dones casades afavorida per diversos factors: l'extensió del matrimoni *sine manu*, la possibilitat legal per a les dones d'heretar de la família paterna i del marit i les contínues guerres internes i externes dels dos darrers segles de la república, a causa de les quals els combatents deixaven a les mans de les mullers la gestió de les seves propietats o, si morien, les hi deixaven en herència.

La *matrona* (mater familias) tenia un lloc important a la família romana: era al costat del marit, que sovint n'acceptava consells, i com a *domina* era respectada i obeïda per esclaus i fills. El *pater familias* de vegades confiava la direcció de la casa a la seva muller, si considerava que n'era digna. Enfront de la dona grega, la romana era força més lliure: acompanyava el marit a recepcions i banquets i podia sortir de casa sense restriccions, de compres o de visites, sempre que anés envoltada de servents i un vigilant per protegir la seva reputació. Tenia cura de la casa, teixia i filava, però les feines més feixugues eren reservades per als esclaus i les esclaves. Les virtuts i ocupacions pròpies de la dona romana es resumien en un famós epitafi: *casta fuit, domum servauit, lanam fecit* 'va ser casta, va tenir cura de la casa i va filar llana'.

No podien votar ni ocupar llocs d'autoritat. Només les vídues podien governar les seves propietats.

Extret de: <<http://www.xtec.es/~sgiralt/labyrinthus/roma/roma.htm>>

7. Resposta oberta.

2.5. Capítol V «Cinquè dia»

1.

<i>Teixits que utilitzaven</i>	Bàsicament llana o fil (lli).
<i>Diferències entre la toga i la túnica</i>	La toga era una peça el·líptica de llana, generalment blanca. Només la podien portar els ciutadans. La túnica era una peça senzilla lligada a la cintura. Acostumava a tenir mànigues curtes, arribava fins als genolls als homes i fins als peus a les dones.
<i>Peces de roba femenines</i>	Les dones duïen l' <i>estola</i> , una túnica llarga i folgada, amb molts plecs, i la <i>palla</i> , peça semblant a la toga masculina que portaven sobre l'estola i que els servia per cobrir-se el cap.

Resposta oberta.

2.

1. <i>lapislàtzuli</i>	5. Home privat de genitals externs per ablació o per automutilació.
2. <i>libació</i>	11. Ciutat d'Israel.
3. <i>eixorivit</i>	1. Roca de color blau intens que es fa servir com a ornament.
4. <i>Pèricles</i>	10. Acció de dir una cosa amb reserva, a cau d'orella.
5. <i>eunuc</i>	3. Despert, animat.
6. <i>antigonesc</i>	9. Magistrat romà que exercia jurisdicció a Roma o a les províncies i que era inferior en rang al cònsol.
7. <i>saturnal</i>	7. Participant desenfrenat i orgiàstic de la festa dedicada a Saturn.
8. <i>Medea</i>	13. Vestidura usada per les dones gregues de l'antiguitat, ampla i solta, que baixava dels muscles fins a la cintura.
9. <i>pretor</i>	12. Magistrat que compartia amb un altre i per un any la magistratura investida amb la suprema autoritat en la República romana.
10. <i>escoltets (fer)</i>	6. Que fa referència al personatge tràgic d'Antígona.
11. <i>Elat</i>	4. Polític atenès.
12. <i>cònsol</i>	15. Entre els antics romans, magistrat que tenia cura de les obres públiques, dels jocs, de la policia de la ciutat, del seu aprovisionament.
13. <i>pèplum</i>	14. Mancat d'estudis, de coneixements, en una matèria.
14. <i>llec</i>	8. Heroïna de la mitologia grega.
15. <i>edil curul</i>	2. Beure un petit glop (de vi, de licor, etc.).

3. a) Perquè, abans de néixer ella, es barallà amb el seu pare i el tragué de casa.

b) El siri que volia comprar Baiasca. Vol trobar la seva neboda.

c) Perquè creu que no era un captaire, sinó un noble excèntric.

d) No el vol rebre.

4. Resposta oberta.

2.6. Capítol VI «Sisè dia»

1. *foner balear*: guerrer que utilitzava la fona com a arma. Els indígenes preromans de les Balears (Mallorca i Menorca) tingueren fama de bons foners.

escites: individus d'un antic poble nòmada de les estepes de l'Àsia central i del SE d'Europa durant el primer mil·lenni aC.

xollar: Tallar arran els cabells, el pèl, la llana (d'algú o d'un animal).

sistre: instrument de percussió que consisteix en una placa metàl·lica doblegada en forma de ferradura i amb diverses varetes corbades en llurs extrems.

triclini: cadascun dels llits del triclini o menjador.

cròtals: instrument de percussió utilitzat en les antigues civilitzacions orientals per a marcar el ritme de les danses. És format per un parell de valves de fusta, de vori o metàl·liques, que l'executant empenya per l'extremitat inferior i que fa xocar entre elles.

3. a) No. Aquil·les és un dels personatges principals de la *Ilíada* d'Homer, que narra la guerra de Troia; és un dels herois més coneguts de la mitologia grega. Polifem és un ciclop de la mitologia grega, és a dir, un gegant amb un sol ull al mig del front, fill de Posidó i una nimfa.
b) Que és un ignorant, una mica curt d'enteniment.
c) Perquè no s'ho esperava. Correspondria a una persona amb molta més cultura.

4. *denari*: moneda romana d'argent encunyada a partir del 268 aC, amb el *quinari* i el *sesterci* com a divisors. Equivalia a 10 asos i pesava uns 4,5 g. El 217 aC valia 16 asos i el seu pes havia baixat a uns 4 g.

talent: unitat de pes i monetària grega. Corresponia a 60 mines i a 6000 dracmes.

sesterci: antiga moneda romana que valia un quart de denari, equivalent primer a dos asos i mig i, després de la batalla de Trasimè (217 aC), a quatre asos.

as: unitat base del sistema monetari romà.

5. Resposta oberta. Alguns suggeriments:

En les societats celtes, els **druïdes**, eren alhora erudits, mags, i filòsofs de la natura. Posseïen coneixements d'astronomia, matemàtiques, medicina i botànica, i el contacte amb els déus i deesses, entre altres coses. El nom «druida» prové de les paraules *Drus*, que en grec significa 'roure', i de la veu indogermana *wid*, que vol dir 'saviesa'. Això es basa en el fet que els druides celebraven els seus rituals en rouredes, que estaven considerades sagrades. També hi havia dones druides, que serien anomenades druidesses.

Gaudien d'una gran consideració, i de molt respecte per part dels celtes, així com dels seus líders. Ells intervenien en tots els conflictes, públics i privats, i actuaven com a jutges. Sentenciaven delictes, crims i querelles; a més de dirigir tots els rituals del poble celta.

Per arribar a druida, s'havien de passar molts anys estudiant, sobre uns 20. Això era degut al fet que els celtes no confiaven en l'escriptura, i tota la seva sabiduria es transmetia oralment. El Druida pròpiament dit, el «Gran Druida», tenia una posició social molt alta, equivalent a la d'un príncep o la d'un gran guerrer. Vestia de blanc. Eren els millors assessors polítics. També és dedicaven a la medicina, i eren els únics capacitats per obtenir el càrrec de cap d'un orde druida. Mai no portaven armes.

<<http://ca.wikipedia.org/wiki/Druida>>

Ishtar, coneguda també amb el nom d'Astarté, entre altres, és una deessa semítica de Mesopotàmia i de Fenícia. És representada nua, sovint amb les mans als pits, dreta o asseguda, i en són conegudes sobretot figuretes de terra cuita i de bronze. Associada a la

lluna i al planeta Venus, aquests n'esdevingueren la representació abstracta. Deessa de la fecunditat i de l'amor, tot i els matisos segons les ciutats on fou adorada, mai no perdé, però, el sentit originari, possiblement d'arrel neolítica, i relacionat amb la prostitució sagrada en alguns dels seus temples. Un dels més importants coneguts és el de Babilònia. A través de l'expansió fenícia cap a la Mediterrània occidental, el culte s'estengué a les colònies d'Occident, però no a Cartago ni a la zona cartaginesa, com Eivissa, on fou substituïda per Tànit. Els grecs l'assimilaren a Afrodita, i els romans, a Cíbele. <www.enciclopedia.cat>

6. Resposta oberta.

2.7. Capítol VII «Setè dia»

1. «No amb l'or, sinó amb el ferro (l'espasa) es recupera la pàtria.»

2. Resposta oberta.

3. Resposta oberta.

3. FEM UNA MICA D'HISTÒRIA

1. a) En mercats que hi havia a les ciutats de l'Imperi romà.

b) Els enemics vençuts i capturats en les guerres d'expansió o de conservació que els romans van fer quasi contínuament durant els períodes republicà i imperial. En les conquestes, els romans arribaven a esclavitzar els habitants de poblacions senceres com a càstig si hi havien oposat una resistència especialment ferotge; els fills de les esclaves, anomenats *uernae*, naixien i creixien esclaus, tant si eren fills d'altres esclaus com de ciutadans lliures –era el cas dels fills que poguéu tenir l'amo amb les seves esclaves–; els infants abandonats; els viatgers que queien en mans de pirates o bandits i no eren alliberats per mitjà del pagament d'un rescat.

c) L'amo tenia damunt seu el dret de vida i mort, de castigar-los de la manera que considerés oportuna i de torturar-los.

d) Un esclau podia esdevenir lliure si així ho decidia el seu amo, sigui perquè aquest volgués premiar els molts anys de servei i fidelitat, sigui perquè l'esclau la hi pagava amb el seu peculi.

e) La manumissió era l'acte jurídic pel qual l'amo concedia la llibertat a un esclau, realitzat per un d'aquests tres sistemes: davant el censor en el moment de fer el cens, on quedava introduït el seu nom com a ciutadà; per una declaració davant un magistrat o un governador provincial; o en el testament –en aquest cas podia ser condicionat a determinats pagaments o serveis.

f) Podia ser caçador d'ocells, massatgista, dida, porter, metge, preceptor, administrador, gladiador, enginyer, arquitecte, miner, llaurador, peó d'obra, fer feines de servei domèstic, ...

2. Resposta oberta.

Espàrtac (Spartacus, en llatí) (? - Lucània, 71 aC) Capítol dels esclaus insurgents. D'origen traci, fou venut com a esclau i convertit en gladiador. L'any 73 aC, juntament amb altres gladiadors, es revoltà i incità els nombrosos esclaus dels latifundis de la Itàlia meridional a seguir llur exemple. Després de vèncer les tropes que intentaren de reduir-lo, marxà amb 30 000 homes cap al nord per fugir d'Itàlia i derrotà el procònsol de la Gàl·lia Cisalpina, Cassi Longí Varus, prop de Mòdena; aquesta victòria i l'esperit de revolta social dels seus companys el decidiren a tornar al sud, amb un exèrcit format ja per 100.000 homes. Acampat a Rhegion (Reggio di Calabria) amb l'intent de passar a Sicília, fou blocat per Marc Licini Cras Dives, que havia aconseguit de reunir deu legions per sotmetre la revolta. Espàrtac trencà el setge i anà a Lucània, on presentà combat a camp obert a les legions,

però fou derrotat i mort. Cras féu crucificar 6.000 dels vençuts; la resta d'esclaus fugí al nord, però aviat fou anihilada per Pompeu a Etrúria. <www.enciclopedia.cat>

3. Solució al text de lectura.

4. Resposta oberta.

5.

Nom grec	Nom llatí	Déu / deessa de...
Afrodita	Venus	Deessa de l'amor i la bellesa.
Atenea	Minerva	Deessa de la guerra i de la saviesa.
Zeus	Júpiter	Rei del cel i de la terra i de tots els déus de l'Olimp.
Hades	Plutó	Déu dels morts.
Ares	Mart	Déu de la guerra.
Apol·lo	Apol·lo	Déu del sol, la lògica i la raó.
Dionís	Baco	Déu del vi.
Artemisa	Diana	Deessa de la caça.
Hera	Juno	Deessa del matrimoni.
Posidó	Neptú	Déu del mar.
Héfestos	Vulcà	Déu del foc.
Eros	Cupido	Déu de l'amor.

6. Resposta oberta. Algun suggeriment:

Entre els ritus hi havia la consulta als àgurs. Els àgurs (*augures*) no eren pas endevins sinó els experts a prendre auspicis. Els auspicis eren el ritus que obligaven els magistrats a comprovar per mitjà dels àgurs i les seves tècniques si les decisions polítiques i militars estaven d'acord amb la voluntat dels déus.

Davant qualsevol acte públic –abans d'efectuar unes votacions, d'iniciar una batalla– el magistrat encarregat consulta els déus a través d'un dels setze membres que componien el col·legi dels àgurs. Els àgurs realitzen la consulta i n'interpreten el resultat, mitjançant alguna de les diverses tècniques que s'utilitzaven: contemplant i interpretant el vol de les àguiles i voltors o el cant dels corbs o mussols, la manera de menjar dels pollastres sagrats, els llamps i els trons o bé els *omina* –signes prodigiosos esdevinguts fortuïtament com terratrèmols, eclipsis de lluna o el naixement d'animals monstruosos.

Un altre ritual era la consulta dels harúspexs (*haruspices*), que constituïen un sacerdoci endevinatori d'origen etrusc. La seva tècnica (*haruspicina*) consistia fonamentalment a examinar les entranyes de les víctimes, sobretot el fetge, just després que fossin sacrificades, a més d'observar altres signes produïts en el mateix sacrifici, com ara el fum, per tal de fer prediccions sobre el futur.

< <http://www.xtec.net/~sgiralt/labyrinthus/roma/roma.htm>>

7. a) Van imitar la casa d'origen grec.

- b) La *domus*, que segueix el model grec. És una casa senyorial i constava d'un sol pis, o màxim dos. Tenia la planta rectangular i estava tancada de l'exterior per parets uniformes, amb poques finestres. La claror entrava pel centre, a través de l'atri, o pel peristil.

Les *villae*, o vil·les, que podien ser rústiques o urbanes. La vil·la rústica era el mas, l'edifici central d'una explotació agrícola, una part de la qual solia estar arreglada més o menys luxosament com a residència campestre. La vil·la urbana molt luxosa i feta construir en indrets de bellesa paisatgística. Solien tenir totes les comoditats imaginables, fins i tot calefacció a l'hivern

Les *insulae* o blocs de tres i quatre pisos, i es construïen al voltant d'un pati interior que permetia la ventilació i la il·luminació de les habitacions que no donaven a carrer.

c)

<i>Domus</i>	casa
<i>Atrium</i>	pati interior amb una obertura al centre del sostre
<i>Fores</i>	porta d'entrada
<i>Impluvium</i>	estany que hi havia a l' <i>atrium</i>
<i>Peristylum</i>	jardí interior envoltat d'un porxo amb columnes
<i>Triclinium</i>	menjador
<i>Tablinum</i>	despatx del <i>pater familias</i>
<i>Cubiculum</i>	dormitori
<i>Fauces</i>	corredor

8. Resposta oberta.

9. Resposta oberta. Algun suggeriment:

- a) Les termes eren edificis destinats al bany i a la relaxació.
- b) Les sales principals eren: el *caldarium*, on es prenien els banys amb aigua calenta; el *frigidarium*, destinada als banys amb aigua freda; el *tepidarium*, habitació de temperatura tèbia per preparar el banyista per al *caldarium*, i l'*apodyterium*, per als banys de vapor. Hi havia també un pati central, anomenat *palestra*, on es podia fer exercici físic.
- c) Oferien diversos serveis als banyistes: els barbers tallaven els cabells i la barba; a les termes més grans els clients podien fer una migdiada a les sales de descans; s'hi podia jugar a daus o passejar pels jardins. També es podia anar a la biblioteca o mirar les obres d'art que els emperadors regalaven per decorar les termes, etc.
- d) Resposta oberta.

10. Resposta oberta. Algun suggeriment:

Al començament els teatres romans eren de fusta i desmuntables. Però a partir del s. I aC a Roma es van començar a construir teatres de pedra segons els models grecs, que constaven de: la graderia, on seien els espectadors; l'*orchestra*, un espai circular on cantava i ballava el cor, i les construccions de l'escenari: una plataforma on actuaven els actors i un edifici que feia de teló de fons, magatzem i vestidors (*scaena*). Els romans van seguir bàsicament aquesta estructura, però van introduir-hi innovacions per millorar-los.

Els actors professionals estaven socialment mal considerats, almenys durant la República, de manera que no podien ser ciutadans com ho eren a Atenes, sinó esclaus o lliberts. En època de l'Imperi, en canvi, els actors famosos van convertir-se en estrelles. No hi havia

actrius, excepte en el mim, i els papers femenins els representaven homes, incongruència dissimulada per les màscares (*personae*) que duïen, i per la indumentària, que, segons el personatge, corresponia a uns estereotips. La vestimenta podia ser la túnica grega (*pallium*) en aquelles obres amb l'acció situada a Grècia, o la túnica i toga romanes en les obres de tema romà. Els actors duïen també unes sabates especials, amb talons alts per a la tragèdia (*coturnus*), i una sandàlia oberta anomenada *soccus* per a la comèdia.

El teatre literari llatí va néixer quan el 240 aC van ser representades una tragèdia i una comèdia adaptades del grec al llatí per Livi Andronic. Podem distingir entre el teatre culte, que segueix el model grec de tragèdia i comèdia (gènere tràgic i còmic), el teatre popular, nascut a Itàlia, del qual sorgeixen la *fabula atellana*, i el mim.

Entre els autors de comèdies destaquen Plaute i Terenci.

11. *Magni* vol dir 'grans'.

12. Resposta oberta. Algun suggeriment:

- a) La Lupercalia (festa del llop), la festa d'Hèrcules, la de Júpiter, la festa de Mart, entre moltes altres.
- b) Aquesta festa es celebrava a la tardor, al retorn de les tropes en campanya, i era una festa per celebrar la victòria. Inicialment duraven un sol dia però, amb el temps, se'ls en van anar afegint (un dia el 387 aC, un altre el 260 aC i un altre el 245 aC) i es va passar als quatre dies. La seva organització s'encomanava als *edils curuls*.

Els *Ludi Magni* començaven amb una processó després de la qual anaven les imatges dels déus i darrere, els guerrers; seguien les comparses de ballarins (*Ludii*) amb túniques vermelles, els homes adults amb cascos i armadures, i els adolescents amb pells d'ovelles; després venien els músics (el col·legi dels Músics o *Collegium Tibicinum* era tan antic com el dels *Salii* o saltadors dansaries, però tenia una consideració inferior). L'espectacle principal d'aquests Grans Jocs era la carrera de carros, que se celebrava l'últim dia. Els altres dies eren de festa popular, havent-se introduït les representacions teatrals en taulats de fusta. Els músics i mímics recorrien els carrers.

- c) Els vencedors rebien una palma com a corona, cosa que era considerada un gran honor; un romà s'enterrava sempre amb les palmes o corones guanyades.
- d) Els Jocs Plebeus (*Ludi Plebei*); els Jocs Florals o *Floralia* (*Ludi Florense*); els *Ludi saeculares* (dedicats a Prosèrpina); els Jocs de la Gran Mare Frígia (*Ludi Megalenses* o *Megalensia*); els Jocs de Ceres (*Ludi Cerealia*); els jocs Apol·linaris (*Ludi Apollinares*); els Jocs Capitolins (creats per Domicià).

13. Resposta oberta.

14. Resposta al text de lectura.

15. Resposta oberta.

16. a)

<i>Personatge</i>	<i>País de procedència</i>	<i>Correspondència actual</i>
egipcis	Egipte	Egipte
númidas	Numídia	Part est de l'actual Algèria i oest de Tunísia.
mauritans	Mauritània	Part nord de l'actual Marroc, Ceuta i Melilla, i l'oest i centre dels territoris algerians situats al nord de les muntanyes de l'Atlas.

lusitans	Lusitània	Part occidental de la península Ibèrica (Portugal i Espanya), limitant al nord amb el riu Duero.
dacis	Dàcia	Actuals Romania i Moldàvia.
tracis	Tràcia	Sud-est d'Europa, a la península dels Balcans, repartida entre Grècia (Tràcia occidental), Turquia (Tràcia oriental) i Bulgària.
armenis	Armènia	Armènia.
siris	Síria	Síria.
Gals	Gàl·lia	Regió de l'Europa occidental formada actualment per França, Bèlgica, l'oest de Suïssa i les zones d'Holanda i Alemanya a l'est del Rin.
Helvecis	Helvècia	Nom de l'antiga regió habitada pels helvecis, que ocupava l'actual Suïssa nord-occidental, entre les muntanyes del Jura, el llac de Ginebra i el Rin.

b)

<http://es.wikipedia.org/wiki/Imagen:Roman_Empire_Map.png>

4. REFLEXIONEM DESPRÉS DE LLEGIR

1. Resposta oberta. Per exemple:

Prefix/ Sufix	Paraula	Significat
<i>lito-</i>	Litocromia	Art de pintar sobre pedra.
	Litòfag	Que perfora la pedra.
	Litografia	Sistema d'impressió en què la imatge a imprimir és reproduïda sobre una pedra...
	Litoglífia	Art de gravar la pedra, les gemmes.
<i>hemato-</i>	Hematologia	Part de la medicina dedicada a l'estudi de la fisiologia i la patologia de la sang.
	Hematoma	Embassament de sang a l'interior dels teixits o en una cavitat orgànica.
	Hematós	Ple de sang.
<i>criso-</i>	Crisoteràpia	Tractament mitjançant l'or.
	Crisografia	Esctura en lletres d'or.
<i>cefal- / -cèfal</i>	Cefàlic	Relatiu o pertanyent al cap.
	Cefaloraquidi	Relatiu al cap i a la columna vertebral.
	Acèfal	Mancat de cap.
	Licocèfal	Que té cap de llop.
<i>-fag</i>	Antòfag	Que s'alimenta de flors.
	Xilòfag	Que es nodreix de fusta.

2. *Llengües germàniques*: alemany, anglès, danès, flamenc, holandès, islandès, noruec, suec.

Llengües cèltiques: gal·lès, irlandès.

Llengües romàniques: castellà, català, francès, gallec, italià, portuguès, romanès.

Grec: grec modern.

Llengües bàltiques: letó, lituà.

Llengües eslaves: bielorús, búlgar, eslovac, eslovè, macedoni, polonès, rus, serbocroat, txec, ucraïnès.

Llengües indoairàniques: kurd.

a) No provenen de l'indoeuropeu: el basc (família lingüística desconeguda, llengua aïllada), el finès (família uraliana, branca finoúgrica), l'hongarès (família uraliana, branca finoúgrica), el maltès (família afroasiàtica, branca semítica).

b) Resposta oberta.

3. *Guineu que dorm no menja gallines*. Qui no s'esforça no rep profit.

Del bon drap, tots els pedaços són bons. Quan una cosa és bona, tot el que en surt és bo.

Digue'm amb qui vas, que jo et diré qui seràs. Les companyies determinen la teva actitud.

Mira't a tu, i no diràs mal de ningú. Abans de criticar algú, cal ser crític amb un mateix.

Qui té la paella pel mànec fa anar l'oli allà on vol. Qui té el poder pren totes les decisions.

De llibres i paraigües no en deixis gaires. Les coses de valor no es deixen perquè pot ser que no te les tornin.

Qui molt abraça poc estreny. Qui vol molt, aconsegueix poc.

D'on no n'hi ha, no en pot rajar. D'on no hi ha res, és impossible aconseguir-ne res.

Qui només llegeix un llibre no sap més que una cançó. Qui no contrasta diverses informacions no pot tenir més que una visió de les coses.

De mica en mica s'omple la pica. A poc a poc s'aconsegueix fer les coses.

No diguis blat que no sigui al sac i ben lligat. Fins que no s'hagi aconseguit una cosa no es pot dir que ja es té.

4. a) Sí.

b) c) Respostes obertes.

5.

<i>Alcímenes</i> (oncle de Diomedes)	Poeta còmic atenès.
<i>Diomedes</i>	Rei d'Argos.
<i>Eos</i> (dama de Cleòpatra)	Deessa de l'aurora.
<i>Euríal</i> (porter de l'amfiteatre)	Heroi company d'Eneas.
<i>Glauc</i> (gladiador)	Escultor grec.
<i>Ishtar</i> (deessa a qui serveix la bruixa Proèlia)	Deessa babilònica de la líbido, la guerra i la vida a la naturalesa.
<i>Meríones</i> (filòsof amic del protagonista)	Heroi cretenc.
<i>Númitor</i> (gladiador)	Antic rei etrusc.
<i>Odisseu</i> (amic captaire de Baiasca)	Ulisses, rei d'Ítaca.
<i>Tueris</i> (dama de Cleòpatra)	Deessa egípcia de la fertilitat.

6. 7. 8. 9. 10. Respostes obertes.

II. L'ÚLTIM REFUGI, DE NÚRIA PRADAS

1. ABANS D'OBRRIR EL LLIBRE

1. 2. 3. Respostes obertes.

2. LLEGIM I REFLEXIONEM

1. Perquè és una zona volcànica.

2. A Itàlia i França (tot i que el Roine també passa per Suïssa).

3. Resposta oberta.

4. *Grofollut*: bast, ordinari.

Batlle: als Països Catalans, administrador al servei d'un senyor territorial, en nom del qual exercia una jurisdicció reial o baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic.

Atabuixat: animat, incitat, estimulat, amb la veu o d'una altra manera (animals o persones) perquè camini de pressa, perquè acceleri l'execució d'una cosa.

Toixarrut: rude, grosser mentalment, estúpid.

Malmirros: habitualment silencios.

Atuïdor: que et deixa com mort.

Bujol: galleda baixa i ampla proveïda d'una nansa de corda.

Jonc: gènere de plantes herbàcies de la família de les juncàcies (*Juncus sp*), hidròfiles, sovint rizomatoses, de fulles amb bases embeinadores i de limbe cilíndric.

Auguri: allò que fa pressentir alguna cosa.

Molsut: abundant de matèria carnososa, carnut.

5. Resposta oberta.

6. *Li fou lliurada una carta.* (pàg. 32)

Va fer la resta del camí enutjat, enfadat i silencios. (pàg. 33)

L'Arnau quedà sorprès per l'esforç i el soroll que es veia i es sentia arreu. (pàg. 33)

Una multitud de servents es movia amunt i avall, afanyosos, quan la veu de l'amo el va treure de les seves preocupacions. (pàg. 35)

La porta caigué sota la força de les atxes. (pàg. 37)

Una multitud d'homes afamats de sang i venjança es precipità damunt dels monjos. (pàg. 37)

La gelor de la mort omplia el buit. (pàg. 37)

Una demolidora justícia popular havia estat feta. (pàg. 38)

7. Resposta oberta.

8. *conjuntura*: combinació fortuïta d'esdeveniments o de circumstàncies.

estrambòtic: extravagant, excèntric.

«*feeling*»: sensació.

«*pija*»: de casa bona.

totxa: de poc enteniment.

9. Resposta oberta.

10. *fyddit*: es diu dels càtars que es van veure obligats a l'exili a causa de la croada contra els albigesos.

11. a) Resposta oberta. *Prejudici*: actitud no raonada, mancada de provació, que es manifesta en formes d'antipatia o de simpatia envers individus, grups, races, nacionalitats, idees, etc.

b) Resposta oberta.

12.

1. *alcàsser*
3. Obra exterior de fortificació, davant la muralla, per a defensa dels valls i de les portes.

2. *argent viu* 7. Gràcia, gentilesa, especialment en el dir.
3. *barbacana* 1. Edifici fortificat que servia de residència a un rei o príncep.
4. *bardissa* 8. Que té una força impetuosa.
5. *borbollejar* 4. Conjunt d'arbustos i lianes, majoritàriament espinosos i de fullatge caduc, com els esbarzers i els arços.
6. *burell* 2. Mercuri.
7. *galania* 6. Gris fosc.
8. *vehement* 5. Formar borbolls.

13. Resposta oberta.

14. Resposta oberta.

15. Resposta oberta. *Setge*: encerclament d'una ciutat, fortalesa, etc, per combatre-la i emparar-se'n.

16. *apegalosa*: enganxosa

bromera: escuma

fremiment: que fa tremolar, que estremeix

gitar-se: ajeure's, ficar-se al llit

gorja: pas estret entre cingleres, avenc

llorda: bruta

rellent: humit

17. Resposta oberta.

18. *Refugiat*: persona que, havent hagut d'abandonar la seva terra per motius polítics o a causa de catàstrofes naturals o d'una guerra, ha estat acollida en un país que no és el seu, sense poder gaudir dels mateixos drets que els autòctons. (DIEC)

19. a) El món és dolent perquè *l'origen del món està en la rebel·lió de Satan, un àngel bo. En la seva caiguda arrossegà d'altres àngels tot creant llavors el món visible i, amb ell, els cossos, dins els quals tancà els àngels caiguts. Aquestes ànimes, a través de les generacions successives, han donat naixement a totes les ànimes posteriors. És per això que l'home és capaç d'odiar i matar. Una ànima podrà passar a un cos superior mitjançant la pràctica del bé, de melhora ment en melhora ment, a frec de reflexions, actes, rituals propis del catarisme i pregàries, com la del Pater, que el duguin a la salvació.*

b) Segons els càtars, *Déu no és l'autor del món material i sensible. Hi ha un Principi de Llum, Déu, d'on provenen les coses temporals. L'origen del món està en la rebel·lió de Satan, un àngel bo. En la seva caiguda arrossegà d'altres àngels tot creant llavors el món visible i, amb ell, els cossos, dins els quals tancà els àngels caiguts.*

Segons els catòlics en canvi, Déu creà el món en sis dies. L'origen del mal es troba en la temptació de l'àngel caigut a Eva, a qui va oferir la fruita de l'arbre del bé i del mal, i aquesta en va menjar i en va oferir a Adam, que també ho féu.

c) Resposta oberta. Algun suggeriment:

La creença en la reencarnació ha estat present des de sempre en tota la humanitat. Hi creien els egipcis, els grecs i les romans. També hi creuen la majoria de religions orientals (hinduisme, budisme, taoisme), africanes i tribals d'Amèrica i Oceania. Dins les religions judeocristianes (cristianisme, judaisme i islam), hi creuen algunes heretgies i postures no oficials, com el catarisme.

d) Resposta oberta.

20. Resposta oberta.

21. *Diaca*: clergue ordenat per al diaconat pel bisbe, que ajuda el prevere. (DIEC)

Apòstol: deixeble de Jesucrist que rebé d'ell la missió de predicar l'evangeli. (DIEC)

3. FEM UNA MICA D'HISTÒRIA

1. a) Déu i la religió.

b) D'una banda, una part del clergat catòlic viu tancat en abadies i, per tant, allunyat de la realitat social; d'una altra banda, un sector del clergat més proper al poble inicia moviments de reforma a partir de la predicació dels Evangelis.

c) Rebuig total de la violència, de la mentida i del jurament. Segueixen els textos dels evangelis i rebutgen l'Antic Testament, i distingeixen entre el món del bé i el del mal.

d) Prové del grec i vol dir 'pur'. També se'ls coneixia amb el nom d'albigesos, cristians o bons homes.

2.

<i>Societat feudal</i>	
Estaments	Els nobles (comtes, marquesos...), que feien la guerra i defensaven tota la població.
	Els eclesiàstics (bisbes, abats...), que pregaven Déu per tothom.
	Els pagesos i vassalls, que eren els que treballaven la terra i mantenien els altres dos grups, als quals estaven sotmesos.
Senyor feudal	Des del castell, controlava la vida dels vassalls: administrava justícia, cobrava impostos i exercia les funcions de govern.
Cavallers	No eren propietaris de terres i l'única possessió que tenien era una muntura, un equip de protecció i armes. Vivien en els castells del senyor.
Vassalls	Eren camperols que treballaven unes terres per les quals pagaven al propietari, el senyor feudal, una part de la collita. Dedicaven un determinat nombre de dies l'any a treballar en les terres exclusives del senyor.
Pagesos	No eren lliures, pertanyien al senyor ja des del naixement. No tenien llibertat per contreure matrimoni ni llegar béns als fills sense permís del senyor i no podien abandonar les terres.

L'Arnau pertany a la categoria dels vassalls o del poble en general.

3.

El castell medieval era una fortalesa i un habitatge alhora. El senyor feudal hi vivia amb la seva família i els seus servents. Els soldats defensaven el castell i les terres del senyor feudal. El lloc de construcció d'un castell es triava tenint en compte una situació dominant

del terreny per controlar els camins i les terres del seu voltant. Les construccions que formaven part del castell anaven creixent amb els anys, ja que s'afegien noves parts (torres, muralles...) segons les necessitats del senyor feudal i el seu poder.

Els primers castells, castells de mota, eren construccions de fusta envoltades d'una palissada. La mota era la part més alta, on vivien el propietari, la seva família i els seus soldats. El pati era el lloc on es protegien les gents dels voltants en temps de guerra. Una rasa envoltava tota la construcció.

Les torres i les muralles servien per defensar-se dels atacs exteriors. A les torres hi havia les estances i els magatzems, estaven rematades per merlets. La porta caladissa era l'única entrada als castells. Estava protegida per una raseta, era feta amb fusta massissa i barres de ferro i s'apujava amb l'ajut de torns de fusta que tibaven les politges. Al voltant del castell hi havia una rasa per tal de detenir els enemics, era el fossat. Moltes vegades s'aprofitava per criar peixos que es menjaven. El pont llevadís comunicava el castell amb l'exterior i permetia creuar el fossat.

A l'interior dels castells hi havia una plaça d'armes. Era el lloc on es trobaven les diferents instal·lacions: obradors, ferreria, hort, quadres, el pou...

Text extret de <http://www.xtec.cat/~jcastele/projecte/castell.htm>

4. Resposta oberta.

<www.caoc.cat/memories/03/montsegur1.htm>

<<http://www.castlemaniac.com/chateaux-medievaux/Montsegur/Montsegur-2.jpg>>

Es pot observar la situació dominant, el pati, les muralles, restes de la torre...

5. Resposta oberta. Croat: el qui prenia part en una croada. Els croats es distingien per una creu de tela cosida al pit, símbol del vot d'obediència a l'Església en canvi de la protecció eclesiàstica sobre llur persona i llurs béns mentre durava l'expedició. Mig pelegrí mig guerrer, el croat fou un aventurer amb la possibilitat de sortir del tancat món feudal i de manifestar la seva mística. (GEC)

Croada: expedició de cristians contra els musulmans per a reconquerir Terra Santa. Qualsevol expedició de cristians contra musulmans, contra heretges o contra sobirans separats de la disciplina papal. (GEC)

6.

Final segle XII		Elecció del papa Innocenci III.
s. XII -	15 de gener de 1208	Assassinat del legat del Papa.
	24 de juny de 1209	Inici de la croada.
	Juliol de 1209	Primera part de la croada.
	Estiu de 1210	Segona part de la croada.

1211	Setge de Lavour.
Final de 1212	Simó de Montfort redacta un nou estatut pel Llenguadoc.
8 de setembre de 1213	Pere I de Catalunya i Aragó es troba amb els croats a Muret.
Juny de 1218	Mor Simó de Montfort.

7. Viles i castells: Avinyonet, Beziers, Carcassona, Castelnaudari, Fanjeaux, Laurac, Lavour, Menerba, Montsegur, Muret, Tolosa.

(Zona ampliada del mapa)

8. Resposta oberta.

9. X El consolament era un sacrament que alliberava els creients del mal.

X Perfecte o perfecta vol dir 'bon cristià', però també vol dir 'heretge'.

X Els càtars feien vot de castedat.

10. Resposta oberta.

Un retaule és un conjunt de taules pintades o bé frontals de marbre, pedra, fusta o altres materials, que generalment representen escenes religioses, col·locat darrere l'altar. Els primers retaules coneguts, obres d'orfebreria, són del segle XII, la majoria portàtils, de petites dimensions, en forma de frontal o tríptic. Als segles XIII i XIV el seu ús es generalitza, amb importants modificacions (són ja fixos, de grans dimensions i obres de talla o pintura), fins a arribar a un complet desenvolupament al segle XV, que són ja d'una gran riquesa ornamental. A partir del segle XVI canvia la seva estructura i es converteixen en autèntics pòrtics. (GEC)

11. Resposta oberta.

12. Resposta oberta.

13. Resposta oberta.

14. a) – El provençal.

- El provençal és un dialecte de l'occità parlat a la Provença i alguns territoris veïns. El parlen unes 400.000 persones.
- La producció trobadoresca es manifesta a Occitània, Catalunya i el nord d'Itàlia.
- *Trobar* vol dir 'inventar' o 'crear literàriament'.
- Que el trobador escrivia en provençal i el poeta, en llatí.
- La guerra contra els càtars va suposar un entrebanc important en la difusió del seu art.
- Un trobador havia de tenir coneixements de gramàtica, lògica, retòrica, aritmètica, geometria, música, astronomia i de composició musical.

b) Els *cançoners* són uns documents que recullen la vida dels trobadors, les explicacions o *razós* de per què s'havien escrit determinats poemes i els poemes dels trobadors. Els *joglars* recitaven o cantaven les composicions dels trobadors.

c) En l'amor cortès, el trobador intentava aconseguir, a través de la seva relació de vassallatge amb una dona casada i socialment per sobre seu, algun tipus de tracte beneficiós en l'aspecte material.

d) Resposta oberta.

4. REFLEXIONEM DESPRÉS DE LLEGIR

1.

<i>Habitant de...</i>	<i>Gentilici</i>	<i>Habitant de...</i>	<i>Gentilici</i>
Afganistan	afganès / -a	Argentina	argentí / -ina
Armènia	armeni / armènia	Bielorússia	bielorús / -ussa
Bolívia	bolivià / -ana	Cambodja	cambodjà / -ana
Camerun	camerunès / -a	Colòmbia	colombià / -ana
Costa Rica	costa-riqueny / -a	Croàcia	croat / -a
Dinamarca	danès / -a	Eslovàquia	eslovac / -a
Eslovènia	eslovè / -ena	Finlàndia	finlandès / -a
Gàmbia	gambià / -ana	Guatemala	guatemalenc / -a
Hondures	hondureny / -a	Índia	indi / índia
Jordània	jordà / -ana	Kenya	kenyà / -ana
Mèxic	mexicà / -na	Paraguai	paraguaià / -ana

2. Resposta oberta. La primera persona respon a una vivència personal, apropa la història al lector, és més subjectiva. La tercera explica els fets ocorreguts als altres, dóna més la visió històrica i impersonal.

3. Resposta oberta.

4. *passar la mà per la cara a tothom* (pàg. 27) – avantatjar tothom

passats a espasa (pàg. 50) – degollats, amb el coll tallat

ara li feien la gara-gara (pàg. 58) – ara tractaven d'afalagar-lo, de plaure'l amb compliments...

em va deixar amb un pam de nas (pàg. 58) – va fer que no aconseguís allò que creia que aconseguiria

a cor què vols, cor què desitges (pàg. 67) – amb la satisfacció total dels desitjos

que no era bona per covar ni per pondre (pàg. 111) – no servia per a res

cada cosa que veia em feia sortir més de polleguera (pàg.121) – cada cosa que veia m'irritava més

5. Resposta oberta.

6. Resposta oberta.

5. QUI HA ESCRIT EL LLIBRE?

1. 2. Respostes obertes.

3. a)

<i>Autor/a</i>	<i>Títol</i>	<i>Editorial</i>	<i>Edat</i>
	<i>El lleó gandul</i>	Combel	Els més petits
	<i>El meu dormitori</i>	Combel	Els més petits
	<i>La bella dorment</i>	Barcanova	Els més petits
	<i>La llegenda de Sant Jordi</i>	Barcanova	Els més petits
J.M. Queralt	<i>La lluna contenta</i>	Combel	6 anys
Helena Bigues	<i>La bombolla de sabó</i>	Barcanova	6 anys
Quim Smith	<i>El gat Aristòtil</i>	Alfaguara-Grup promotor	6 – 7 anys
M. A. Bogunyà	<i>Les aventures de la Gilda</i>	Alfaguara-Grup promotor	6 – 7 anys
Glòria Marin	<i>La història de l'Skimmer</i>	Barcanova	6 – 7 anys
David Grosman	<i>Quan éreu dos micos</i>	Cruïlla	9 – 10 anys
J. Copons	<i>L'espasa de galerna</i>	Barcanova	9 – 10 anys
F. Miralles	<i>La gàbia tailandesa</i>	Barcanova	9 – 10 anys
J. Lorman	<i>El nen que jugava amb les balenes</i>	Cruïlla	9 – 10 anys
T. Molina	<i>Contes de l'univers</i>	La Galera	
J. Sierra i Fabra	<i>Les noies de filferro</i>	Alfaguara-Grup promotor	+ 14 anys

<i>Any 2007</i>			
<i>Autor/a</i>	<i>Títol</i>	<i>Editorial</i>	<i>Edat</i>
N. Rius	<i>La Ruth és un belluguet</i>	Cruïlla	0 – 5 anys
	<i>Les bones maneres</i>	Casals	0 – 5 anys
Pep Lluís	<i>La Plis plau i el drac de Sant Jordi</i>	Baula	0 – 5 anys
	<i>Sant Jordi i el drac</i>	Cruïlla	5 anys

Carles Rabat	<i>El rei del cul vermell</i>	Baula	5 anys
Jaume Cela	<i>A la vuitena te'n sortiràs</i>	Baula	+ 5 anys
Pere Pons	<i>El rei d'en Set</i>	Bambú	6 - 7 anys
J. Gòrriz	<i>L'ogre menjanens</i>	Planeta- Orxord	7 – 8 anys
S. Sorribas	<i>En Luka i la Maria a país Vermell</i>	Barcanova	
M. C. Roca	<i>No hi ha petons per als fantasmes</i>	Planeta-Oxford	12 anys
E. Larreula	<i>Ala de corb i el misteri de la ciutat fantasma</i>	Baula	+ de 12 anys
S. Sorribas	<i>En Roman i la guerra</i>	Barcanova	+ de 13 anys
N. Bagés	<i>La mort em parlava</i>	Barcanova	+ de 13 anys

b) Resposta oberta.

III. HISTÒRIA D'AMOR A SARAJEVO, DE JAUME BENAVENTE

1. ABANS D'OBRIR EL LLIBRE

1. 2. 3. Respostes obertes.

4.

<<http://www.libreria-mundoarabe.com/Boletines/n%BA54%20Nov.07/MapaExYugoslavia.jpg>>

2. LLEGIM I REFLEXIONEM

1. 2. 3. 4. Respostes obertes.

5. a) La població de Bòsnia i Hercegovina i, per tant, la de Sarajevo, està constituïda majoritàriament per tres grans grups: els bosnians, els serbis i els croats. Mentre els serbis són generalment de religió cristiana ortodoxa i els croats de religió cristiana catòlica, els bosnians són de tradició musulmana. És per això que moltes vegades se'ls

anomena directament musulmans, tot i que n'hi ha també que professen altres religions (com la cristiana o la jueva) o són agnòstics.

«La barreja de confessions religioses que trobem a Bòsnia i Hercegovina és el resultat d'una història molt moguda, atès que per aquell territori ha passat la línia fronterera dels imperis més importants d'Europa (des de l'Imperi romà, d'occident i d'orient, fins a l'Imperi otomà que substituï aquest últim). Precisament durant els segles d'ocupació dels otomans, del XV al XX, molta gent, tot i ser eslava, es convertí a la religió musulmana, la professada majoritàriament pels turcs. Els cristians –catòlics i ortodoxos– i els musulmans, juntament amb els jueus (també presents allí, entre altres pels descendents dels jueus expulsats de Catalunya els segles XV i XVI), hi representen les religions més importants de la Mediterrània.»⁹

b) Resposta oberta.

6. 7. 8. 9. 10. Respostes obertes

11. a) De Plaute.

b) Com a àtoms d'egoisme que, si no es regissin per lleis que coaccionin el seu dret natural, acabarien destruint l'espècie.

c) Resposta oberta.

12. Resposta oberta.

13. Resposta oberta.

14. Resposta oberta. Una explicació és que un dels temes clau de les obres de Joseph Roth és l'ensorrament de l'imperi austrohongarès, amb uns protagonistes que han perdut la pàtria i l'orientació vital, com per al pare ho és la Federació Iugoslava.

15. a) No. De fet, al final de la novel·la, quan la Selma arriba a Dubrovnik, explica que allà ja no pot conduir perquè és menor d'edat.

b) És una manera de defensar una posició i unes instal·lacions simbòliques.

c) Al 1993.

d) Perquè la moneda pròpia ja no te valor.

e) Per la referència a l'Imperi otomà, al qual va pertànyer Bòsnia fins al 1878, que va expandir la religió musulmana entre els bosnians.

f) Potser per por de perdre tot el que tenien.

g) Perquè consideren que no són feines pròpies d'una noia.

h) Perquè durant molts anys han conviscut en pau i, malgrat el setge, molts serbis han restat a la ciutat.

i) La desconfiança envers qui és diferent; en aquest cas, un jueu.

j) Perquè creu que no els ajuden ni intervenen en el conflicte.

k) Que tots dos pertanyen a col·lectius diferents al musulmà (jueu i serbi) i han restat a la ciutat sense decantar-se per cap bàndol. A més, tots dos exercien una professió de caire intel·lectual i ara se senten inútils.

l) No és gaire cordial perquè en Petar és un antimilitarista i el seu germà, en canvi, ha optat per lluitar al bàndol dels serbis.

m) És la Força de Protecció de les Nacions Unides que treballava per al manteniment de la pau a Croàcia i a Bòsnia i Hercegovina, durant el conflicte.

⁹ ARGEMÍ, A.; ARENY, M. *Els pobles de la Mediterrània i el seu entorn*. Sant Cugat del Vallès: Àrea de Solidaritat i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, 2006.

- n) Perquè té relació amb els individus que van apallissar el senyor Balzian.
- o) Quan observa un home a qui han disparat un tret a prop d'un pont i quan en Petar és atacat per l'esquena.
- p) És una doctora que acull la Selma i l'Aida a casa seva, a Dubrovnik, després de l'operació de la petita.
- q) Sentiments contradictoris: de felicitat per haver sortit de Sarajevo i de tristesa per trobar-se lluny dels seus, que encara pateixen els efectes del setge.

3. FEM UNA MICA D'HISTÒRIA

1. a) L'ONU és una organització intergovernamental mundial creada amb la finalitat de mantenir la pau, promoure la cooperació econòmica, cultural, social i humanitària, garantir la seguretat dels estats basant-se en els principis d'igualtat i autodeterminació i vetllar pel respecte dels drets humans.
- b) Va ser el president de la República Federal Socialista de Iugoslàvia des de 1953 fins a la seva mort al 1980.
- c) És el dret individual i col·lectiu a decidir lliurement la condició política i a perseguir lliurement el desenvolupament econòmic, social i cultural.
- d) El riu Miljacka.
- e) Va començar la Primera Guerra Mundial.
- f) Un manuscrit és un text escrit a mà i un incunable és un llibre, un full o una imatge impresos a Europa abans de l'any 1501.
- g) Resposta oberta.
- h) Resposta oberta.

2. 3. 4. Respostes obertes.

5. a) Resposta oberta. Genocidi és l'exterminació d'un poble, d'un grup ètnic, etc. (DIEC)
 - b) Que pot ser jutjat pel Tribunal Penal Internacional.
 - c) No, perquè és un crim que també es pot produir en temps de pau.
 - d) Resposta oberta.

6. Resposta oberta. Algun suggeriment:

Mujahidí significa *combatent, guerrer o lluitador* i és la paraula amb què hom designa els combatents islàmics involucrats en una guerra o qualsevol altre conflicte o disputa.

La paraula *Muḡāhid* es va fer famosa a occident arran de la invasió soviètica de l'Afganistan en els anys vuitanta. Els mujahidins eren un exèrcit irregular entrenat i finançat per Aràbia Saudita i els Estats Units que lluitava contra les tropes soviètiques i contra el règim prosoviètic de Mohammad Najibullah. Els mujahidins afganesos van conformar anys més tard el gruix dels talibans.

A Bòsnia i Hercegovina es van anomenar mujahidins tots els voluntaris internacionals musulmans que van combatre junt amb les tropes musulmanes locals durant la guerra que va tenir lloc des de 1992 fins a 1995. (<http://ca.wikipedia.org/>)

7. Resposta oberta.

8. Resposta oberta.

Mariscal Tito és el nom amb què és conegut el polític iugoslau Josip Broz, (Kumrovec, Croàcia, 7 de maig de 1892 - Ljubljana, Eslovènia, 4 de maig de 1980). Enrolat a l'exèrcit, passà a les files de l'exèrcit roig (1917-23). Cofundador del partit comunista iugoslau, en fou nomenat

secretari general el 1937. Fou un dels dirigents de les Brigades Internacionals que combateren en la Guerra Civil Espanyola (1936-39). Dirigí l'exèrcit de partisans en la guerra contra l'ocupació nazi i alliberà el país al final de la Segona Guerra Mundial. Nomenat mariscal el 1943, fou proclamat cap de govern el 7 de maig de 1945. Inicià un camí particular de construcció del socialisme que l'enfrontà, el 1948, amb el Kominform i l'URSS, i fou acusat de desviacionisme. Així s'apropà als països capitalistes, i el 1951 obtingué una ajuda dels EUA. Secretari general de la Lliga dels Comunistes (1953) i després president del partit (1966-80), fou elegit president de la República (1953), càrrec en el qual fou reelegit ininterrompudament. Les seves relacions amb l'URSS experimentaren períodes de reconciliació (1955, 1967, 1977) i de refredament (1956, 1968). A partir de l'any 1954 fou un dels impulsors de la política internacional neutralista. (<www.encyclopedia.cat>)

9. Resposta oberta.

La ruptura de Iugoslàvia va originar el debut de Croàcia, Eslovènia i Bòsnia i Hercegovina en els Jocs Olímpics de Barcelona 92. Als atletes de la resta de l'antiga Iugoslàvia no se'ls va permetre participar amb la bandera iugoslava, de manera ho van fer com a participants independents als Jocs Olímpics sota l'empara de la bandera olímpica.

Croàcia va guanyar 1 medalla de plata (bàsquet) i 2 de bronze (tennis). Eslovènia va guanyar 2 medalles de bronze (rem). Els atletes que van participar com a independents van guanyar 1 medalla de plata i 2 de bronze, en l'especialitat de tir.

10. Resposta oberta.

El *servei militar* és una prestació de serveis en un exèrcit o organització militar, tant com a resultat d'haver-ho triat com a treball (servei militar professional), d'haver-s'hi apuntat espontàniament (servei militar voluntari) o d'un reclutament forçós (servei militar obligatori).

A Espanya, durant el franquisme era obligatori i se'l coneixia popularment com «la mili» i només hi anaven els nois. Durant els darrers anys del franquisme es van produir els primers casos d'objecció de consciència de caràcter antimilitarista. El 1984 es va regular per primera vegada l'objecció de consciència. El servei militar obligatori va ser suspès el 31 de desembre de 2001. (<www.wikipedia.es>)

11. Resposta oberta.

12. Resposta oberta.

13. a) El túnel de l'esperança.

b) Les forces armades bosnianes.

c) Aconseguir armes per defensar la ciutat.

d) Hi havia un petit oleoducte per transportar combustible de calefacció i benzina. Per transportar aliments i armes, es van instal·lar unes vies de tren per on es traslladaven petites vagonetes.

e) El president bosnià musulmà Alija Itzebegovic.

14. Resposta oberta.

Alija Itzebegovic (1925-2003) Polític bosnià. Es graduà en dret a la universitat de Sarajevo, i molt aviat es consagrà a la defensa dels drets de la comunitat musulmana a l'antiga República Federal Socialista de Iugoslàvia. Fou empresonat l'any 1945 i entre el 1983 i el 1988, a causa de la seva oposició al règim comunista de Tito. Fundador del Partit d'Acció Democràtica (SDA) el 1988, aconseguí la presidència de Bòsnia al capdavant d'aquesta formació el 1990, després de les eleccions multipartidistes. L'any següent declarà la independència de Bòsnia i Hercegovina. Arran de l'esclat de la guerra civil (1992), tot i la clara inferioritat de les forces musulmanes, es negà a acceptar les ofertes negociadores sota mediació internacional dels anys 1993 i 1994 en considerar que comportaven la desintegració de l'estat bosnià. Acceptà el pla de pau proposat pel Grup de Contacte (EUA, França, Alemanya, Gran Bretanya i Rússia) a

Dayton (Ohio), al novembre del 1995, que comportà el repartiment del 51% del territori de Bòsnia i Hercegovina per a una Federació croatomusulmana i la resta per als serbis de Bòsnia amb capital a Sarajevo, segons les disposicions de l'acord final de pau signat a París al desembre del 1995. En 1996-2000 formà part de la presidència col·lectiva de Bòsnia i Hercegovina (amb un representant serbi i un de croat). El 14 d'octubre de 2000, anuncià la seva dimissió com a president musulmà de Bòsnia i Hercegovina i la seva retirada de la vida política activa per raons d'edat. (www.encyclopedia.cat)

Slobodan Milosevic (1941-2006) Polític serbi. Dirigí el Banc de Belgrad (1978-83). El 1984 presidí la Lliga Sèrbia dels Comunistes (que rebatejà com a Partit Socialista) i el 1988 fou elegit president de Sèrbia (reelegit el 1990 i el 1992), càrrec des del qual maldà per imposar l'hegemonia sèrbia a la Federació, tot servint-se del projecte expansionista de la Gran Sèrbia, que el portà, entre altres mesures, a suprimir l'autonomia a Kosovo i la Vojvodina (1990) i a bloquejar l'accés a la presidència de Iugoslàvia del croat Stipe Mesić (1991). Davant del desmembrament de Iugoslàvia, donà suport a les milícies sèrbies fora de la República Sèrbia, que el 1992 conqueriren la Krajina i l'Eslovània Occidental (perdudes el 1995 en una contraofensiva croata) i en 1992-95 protagonitzaren les massacres en la guerra de Bòsnia i Hercegovina. Pressionat pels EUA, signà els acords de Dayton en representació dels serbobosnians. Sotmès el nou estat de la República Federal de Iugoslàvia a un rigorós embargament internacional, el descontentament popular es manifestà en la derrota del Partit Socialista en les eleccions municipals del 1996. Tanmateix, el 1997 Milosevic fou elegit cap d'estat. El 1998 inicià l'ocupació militar de Kosovo. La brutalitat de les accions de l'exèrcit iugoslau donà lloc, després del fracàs de la diplomàcia occidental per a aturar-les, a atacs de l'OTAN contra l'exèrcit iugoslau i seus oficials de Belgrad, davant dels quals Milosevic hagué d'acceptar, a partir del juny, la tutela de l'ONU sobre Kosovo i el restabliment de l'autonomia. Derrotat per l'oposició en les eleccions presidencials (setembre) i generals (desembre) del 2000, el nou govern iugoslau decretà l'arrest de Milosevic, acusat de malversació de fons públics i abús de poder. Acusat, al seu torn, pel Tribunal Penal Internacional de càrrecs de genocidi (1999), fou extradit a l'Haia al juny del 2001. Al febrer de 2002 s'inicià el judici, en el qual ell mateix assumí la pròpia defensa i en el qual acusà el tribunal de fer-lo a ell i al poble serbi objectes d'una conspiració internacional. Interromput el judici del juliol a l'agost de 2004, morí abans d'haver-se dictat sentència. (www.encyclopedia.cat)

15. Belgrad: Sèrbia; Dubrovnik, Mostar i Zagreb: Croàcia; Sarajevo i Mostar: Bòsnia i Hercegovina

4. REFLEXIONEM DESPRÉS DE LLEGIR

1. Resposta oberta.
2. Resposta oberta.
3. a) L'autor és l'escriptor, la persona que inventa la història. El narrador és el personatge que fa servir l'autor per explicar la història. El lector és qui llegeix i viu la història.
b) És un narrador en tercera persona i heterodiegètic, perquè no és un personatge del relat; omniscient, perquè coneix perfectament l'acció que descriu: coneix el pensament, les sensacions, l'inconscient, el passat... dels personatges.
c) **X** Explica una història de la qual ho coneix tot, fins i tot els pensaments i sentiments més íntims dels personatges.
d) Resposta oberta.
4. Resposta oberta.
5. Resposta oberta.
6. *Els nois de tant en tant fan alguna broma poca-solta i la Selma els mira ferament . (pàg. 11)*
També el seu sou, ja migrat abans del conflicte, s'ha reduït. (pàg. 18)
[...] els vidres i les finestres han estat substituïts per cartrons, plàstics o fustes bastes. (pàg. 23)
La porta està tancada i al lliandar s'hi acumulen un munt de rampoines. (pàg. 23)
Tots dos fumen en silenci, dins del cotxe, i protegits darrere un mur. (pàg. 24)
Una altra vegada una carrera d'obstacles, es diu, mentre ja divisa la Maternitat. (pàg. 25)
També recorda que a vegades li feia bromes innocents o li prenia el pèl. (pàg. 26)
Per encantar-te, no cal que et quedis. (pàg. 30)
[...] la Selma no pot evitar mirar-lo de fixament. (pàg. 41)
[...] disputant-se alguna fotesa per menjar. (pàg. 47)
[...] estan més a cobert que la resta de la vivenda. (pàg. 48)
Arriben notícies de les zones ocupades i són corprendedores. (pàg. 52)
[...] transformant-los en éssers que fan por (pàg. 54)
Ara, potser és ella la que es deixa portar per preocupacions estranyes. (pàg. 85)
[...] un autèntic embolic de sensacions contradictòries. (pàg. 96)
[...] explica en Fabian, satisfet dels seus negocis amb el contraban. (pàg. 105)
Destrucció, incursions enemigues i solitud [...] (pàg. 151)
7. a 14. Respostes obertes. ■ ●.